

Ἡ ἐπιστολή
τοῦ Δημήτρη Λιαντίνη
πρὸς τὴν κόρη του
Διοτίμα, πρὶν φύγει!

Διοτίμα μου, φεύγω αὐτοθέλητα.
Ἀφανίζομαι ὀρθιος, στιβαρός καὶ ὑ-
περήφανος. Ἐτοίμασα τούτῃ τὴν ὥρα
βῆμα βῆμα ὁλόκληρη τὴν ζωὴ μου, πού
ὑπῆρξε πολλά πράγματα, ἀλλὰ πάνω
ἀπ' ὅλα στάθηκε μιά προσεκτικὴ μελέ-
τη θανάτου. Τώρα πού ἀνοίγω τὰ χέρια
μου καὶ μέσα τους συντρίβω τὸν κόσμο,
εἶμαι κατάφορτος μέ αἰσθήματα ἐπιδοκι-
μασίας καὶ κατάφασης. Πεθαίνω ὑγιὲς στό
σῶμα καὶ στό μυαλό, ὅσο καθαρό εἶναι τό
νωπό χιόνι στά ὄρη καὶ τό ἐπεξεργασμένο
γαλάζιο διαμάντι. Νά ζήσεις ἀπλά, σεμνό-
πρεπα, καὶ τίμια, ὅπως σέ δίδαξα. Νά θυμᾶ-
σαι ὅτι ἐρχονται χαλεποὶ καιροὶ γιὰ τίς νέες
γενεές. Καί εἶναι ἄδικο καὶ μεγάλο παράξε-
νο νά χαρίζεται τέτοιο τό δῶρο τῆς ζωῆς
στούς ἀνθρώπους, καὶ οἱ πλεῖστοι νά ζοῦνε
μέσα στή ζάλη αὐτοῦ τοῦ ἀστείου παραλο-
γισμοῦ.

Ἡ τελευταία μου πράξη ἔχει τό νόημα τῆς
διαμαρτύρησης γιὰ τό κακό πού ἐτοιμάζουμε
ἐμεῖς οἱ ἐνήλικοι στίς ἀθῶες νέες γενεές πού
ἐρχονται. Ζοῦμε τὴ ζωὴ μας τρώγοντας τίς
σάρκες τους. Ἐνα κακό ἀβυσσαλέο στή φρίκη
του. Ἡ λύπη μου γι' αὐτό τό ἐγκλημα μέ σκοτῶ-
νει. Νά φροντίσεις νά κλείσεις μέ τὰ χέρια σου
τά μάτια τῆς γιαιγῆς Πολυτίμης ὅταν πεθάνει.

Ἀγάπησα πολλοὺς ἀνθρώπους. Ἀλλὰ περισσό-
τερο τρεῖς. Τό φίλο μου Ἀντώνη Δανασσῆ, τόν ἀ-
δεφοποιτό μου Δημήτρη Τρομπούκη καὶ τόν Πανα-
γιώταρο τό συγγενῇ μου, γιό καὶ πατέρα τοῦ Ἡρα-
κλῆ. Κάποια στοιχεῖα ἀπὸ τὰ ἀρχεῖα μου τὰ κρατᾶ
ὡς ἰδιοκτησία ὁ Ἡλίας Ἀναγνώστου.

Νά ἀγαπᾷς τὴ μανούλα ὡς τὴν τελευταία της ὥρα.
Ὑπῆρξε ἕνας ὑπέροχος ἀνθρωπος γιὰ μένα, γιὰ σέ-
να, καὶ γιὰ τοὺς ἄλλους. Ὅμως γεννήθηκε μέ μοῖρα.
Γιατί τῆς ὀρίστηκε τό σπάνιο νά λάβει σύντροφο στή
ζωὴ της ὄχι ἀπλά ἕναν ἄνδρα, ἀλλὰ τόν ποταμό καὶ
τόν ἀνεμο.

Τό γράμμα τοῦ ἀποχαιρετισμοῦ πού τῆς ἔγραψα τό
παίρνω μαζί μου. Σᾶς ἀφήνω ἐσένα, τὴ μανούλα, καὶ τό
Διγενῆ, τό σπίτι μου δηλαδή, πού τοὺς στάθηκα στῦλος
καὶ στέμμα.

ΓΚΕΜΜΑ ΠΕΣ,

ΞΕ ΥΨΗΛΟΥΣ ΒΑΘΜΟΥΣ ΠΟΙΟΤΗΤΑΣ ΚΑΙ ΤΑΞΗΣ.
ΕΣΤΗ ΜΕΓΑΛΥΤΕΡΗ ΔΥΝΑΤΗ ΑΡΜΗΤΙΚΗ ΕΝΤΡΟΠΙΑ.
ΝΑ ΕΛΩΣΕΤΕ ΑΥΤΗ ΤΗ ΕΞΟΦΟΕΥΜΗ ΚΙ ΑΥΤΗ ΤΗΝ ΤΙΜΗ.
ΘΑ ΔΟΚΙΜΑΣΩ ΝΑ ΠΟΡΕΥΤΩ ΤΟΝ ΑΚΡΙΒΟ ΘΑΝΑΤΟ
ΤΟΥ ΟΙΔΙΠΟΔΑ. ΑΝ ΟΜΩΣ ΔΕΝ ΑΝΤΕΞΩ ΝΑ ΥΨΩΘΩ
ΕΣΤΗΝ ΑΝΔΡΕΙΑ ΠΟΥ ΔΕΙΩΝΕΙ ΑΥΤΟΣ Ο ΤΡΟΠΟΣ
ΚΑΙ ΕΥΡΕΘΕΙ Ο ΝΕΚΡΟΣ ΜΟΥ ΞΕ ΤΟΠΟ ΟΧΙ ΔΕΦΑΛΗ,
ΝΑ ΦΡΟΝΤΙΣΕΤΕ ΜΕ ΤΗ ΜΑΝΟΥΛΑ ΚΑΙ ΤΟ ΔΙΓΕΝΗ
ΝΑ ΤΟΝ ΚΑΥΕΤΕ ΞΕ ΕΝΔ ΑΠΟΤΕΦΡΩΤΗΡΙΟ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ
ΕΣΗΣΑ ΕΡΗΜΟΣ ΚΑΙ ΙΣΧΥΡΟΣ

Λιαντίνης

Ἴδεο - Θέατρον

ΜΥΘΟΛΟΓΙΑ - ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ

ΧΕΙΜΕΡΙΝΟΝ ΗΛΙΟΣΤΑΣΙΟΝ

ΤΕΥΧΟΣ 3 ΔΡΧ. 1.000

Δημήτρη Λιαντίνη
ΝΑΡΚΙΣΟΣ

Σαράντου Ἀντωνάκου
Ο ΒΑΝΔΑΛΟΣ
ΑΒΒΑΣ ΦΟΥΡΜΟΝΤ

Στεφάνου Γερουλάνου
Η ΙΑΤΡΙΚΗ ΒΟΗΘΕΙΑ
ΕΣΤΗΝ ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΑΔΑ

Ἡλία Νικολούδη
ΤΟ ΛΕΞΙΚΟ ΤΟΥ ΔΙΧΑΣΜΟΥ

Ἀντωνίου Χαλᾶ

ΑΙ ΑΠΟΚΑΛΥΨΕΙΣ ΤΩΝ ΧΡΥΣΩΝ
ΕΠΩΝ ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΜΕΜΥΗΜΕΝΩΝ

Παναγῇ Λεκατσᾷ
Η ΑΘΑΝΑΣΙΑ ΤΗΣ ΨΥΧΗΣ
ΚΑΙ ΤΑ ΕΘΙΜΑ ΘΑΝΑΤΟΥ

(Μέρος 1ο)

Πέτρου Γράβιγγερ
ΑΙ ΔΥΟ ΗΛΙΟΣΤΑΣΙΑΚΑΙ ΠΥΛΑΙ
ΔΙΟΝΥΕΟΣ ΚΑΙ ΑΠΟΛΛΩΝ ΟΙ ΕΛΕΥΘΕΡΩΤΑΙ ΤΗΣ ΨΥΧΗΣ ΜΑΣ

Ordo Rosae Aureae
ΜΑΘΗΜΑΤΑ ΣΥΜΒΟΛΙΣΜΟΥ

(Μέρος 1ο)

Ἰδεο-Θέατρον ΜΥΘΟΛΟΓΙΑ-ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ

Ἔτος Α' Ἀρ. Φύλλου 3 Δεκέμβριος 1998

Τριμηνιαία περιοδική έκδοση
τῆς Ἀστικῆς Μὴ Κερδοσκοπικῆς Ἑταιρείας
"Θεατρικὴ Ἑρευνητικὴ Ομάδα Σύνδεση"

Στουρνάρη 57 104.32 Ἀθῆναι
Τηλ.: 52.37.543, Τηλεομοιοτύπον: 52.26.694

Ἑπεύθυνος ἐκδόσεως: Ἀντ. Ἰωάν. Ἀναστασάκης
Καλλιτεχνικὴ ἐπεξεργασία: Καλλιόπη Κατσουλάκη
Στοιχειοθεσία: Δήμητρα Μουστάκη
Διορθώσεις: Δήμητρα Ἀθανασοπούλου
Ἑκτύπωση: Γ. & Χ. Ζαχαρόπουλος - Δ. Σιταρᾶς

Τὰ κείμενα, ὅπως καὶ ἡ γλῶσσα κάθε δημοσιεύματος
ἀπηχοῦν τίς ἀπόψεις τοῦ ἐκαστοῦ γράφοντος

ΕΑΝ ΘΕΛΕΤΕ ΝΑ ΓΙΝΕΤΕ ΣΥΝΔΡΟΜΗΤΕΣ

ἀποστέλλετε γιὰ ἔτησίαν συνδρομὴν
ταχ. ἐπιταγὴ 5.000 δρχ.
στὸ ὄνομα: Ἰδεο-Θέατρον Ἀντωνίου
Ἀναστασάκη Στουρνάρη 57 104.32 Ἀθῆναι
ἢ τηλεφωνήσατε στὸ 52.37.543
Συνδρομὲς ἐξωτερικοῦ: 10.000 δρχ.

ΕΑΝ ΘΕΛΕΤΕ ΝΑ ΓΙΝΕΤΕ ΔΩΡΗΤΕΣ

στὸ Ἰδεο-Θέατρον
ἀποστέλλετε τὸ ποσό πού ἐπιθυμεῖτε
στὸ ὄνομα: Ἰδεο-Θέατρον
Στουρνάρη 57 104.32 Ἀθῆναι
μέ τὴν ἔνδειξιν δωρεά.
Τὰ ὀνόματα καὶ τὰ ποσὰ τῶν δωρητῶν
θά ἀναγράφονται στὸ περιοδικὸ σὲ εἰδική στήλη.

**Δωρίσατε
μία συνδρομὴ
στοὺς φίλους σας**

* Ἡ φωτογραφία ἐξωφύλλου καὶ ὀπισθοφύλλου εἶναι
τοῦ Ἀντ. Κατάνου. Οἱ φωτογραφίες τοῦ ἀφιερώματος
στόν Ἑλγιν τῆς Σπάρτης, εἶναι τῆς Μαρίας Στέφωσιν.

ΑΓΩΓΗ ΛΟΓΟΥ

Μαθήματα ΡΗΤΟΡΙΚΗΣ ΤΕΧΝΗΣ

Ἡ ἀνάγκη τῆς ἐκφράσεως
διὰ μέσου τοῦ Λόγου!

Διδάσκονται
**ΑΝΑΠΝΟΗ
ΟΡΘΟΦΩΝΙΑ
ΥΠΟΚΡΙΤΙΚΗ
ΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΑ
ΜΝΗΜΗΣ**

κείμενα ἐργασίας
Ρητορικοὶ Λόγοι
(ἀρχαιοελληνικῆς γραμματείας)
Ὅρφικοι Ὕμνοι - Τραγωδίαι
Ὅμηρικὰ Ἔπη

Ἐλευθερῶστε
τὴν σκέψη σας, ἀρθρῶστε τὴν
Ἑλληνικὴ καὶ ἐπικοινωνήστε!

ΜΕ ΤΟΝ ΑΝΤΩΝ. ΑΝΑΣΤΑΣΑΚΗ

(Ἡθοποιός-σκηνοθέτης-Διευθυντὴς Ἰδεο-Θεάτρου)

Τμήματα

Δευτέρα 6-8 μ.μ. & 8-10 μ.μ. * Τετάρτη 6-8 μ.μ.

Πληροφορίες - ἐγγραφές: Ἰδεο-Θέατρον 52.37.543

Αἱ ἀποκαλύψεις τῶν «Χρυσῶν Ἐπῶν» περὶ τῶν Μεμνημένων

Ἀντωνίου Χαλᾶ

«Τοὺς τέ καταχθονίους σέβει δαίμονας, ἔννομα ρέζων»

Καὶ τοὺς καταχθονίους μεμνημένους σέβου, ἀπονέμω τὰ νενομισμένα

Θά ἀναλύσωμεν ἕναν ἐξόχως ἀποκαλυπτικὸν στίχον
τῶν Χρυσῶν Ἐπῶν τοῦ Πυθαγορικοῦ Λύσιδος:

Ἄλλ' οὐδ' αὐτὸν τὸν ἄνθρωπον θά τιμήσωμεν - μετὰ

«Τὰς ἀνθρωπίνους ἐκείνας ψυχάς, αἵτινες ἔχουσι κο-
σμηθῆ δι' ἀρετῆς καὶ ἀληθείας, ἀποκαλεῖ Δαίμονας, ὡς
δαήμονας καὶ ἐπιστήμονας.

Ἀκολουθῶς, χωρίζων αὐτάς τῶν φύσει Δαιμόνων οἷτι-
νες τὸ μεταξύ Θεῶν καὶ Ἀνθρώπων μέσον γένος πλη-
ροῦσι, **Καταχθονίους** προσεῖπεν, ἐπειδὴ δύνανται νὰ
πολιτεύωνται ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ νὰ ὑπεισέρχωνται εἰς γῆ-
ϊνα σώματα, καὶ νὰ οἰκῶσι κατὰ τὴν γῆν καὶ τοιοῦτο-
τρόπως, διὰ μὲν τῆς λέξεως Δαίμονες, χωρίζει αὐτοὺς
ἀπὸ τοὺς φαύλους καὶ ἀνεπιστήμονας ἀνθρώπους, τοὺς
καὶ ἀδαήμονας καὶ οὐχὶ δαίμονας· διὰ δὲ τῆς προσθή-
κης τῆς λέξεως Καταχθόνιοι, φέρει αὐτοὺς εἰς ἀντιδι-
αστολήν πρὸς τοὺς **ἀεὶ δαήμονας** καὶ **ἀεὶ ἐπιστήμονας**
καὶ οἱ ὅποιοι, ὡς ἐκ τῆς φύσεώς των, δὲν πολιτεύονται
ἐπὶ τῆς γῆς, οὔτε συζῶσι μὲ γῆϊνα σώματα.

Διότι ἡ πρόσρησις τοῦ καταχθονίου δαίμονος δὲν
ἀρμόζει εἰς κανέναν ἄλλον παρά εἰς τὸν φύσει μὲν ὄντα
ἄνθρωπον, σχέσει δὲ γενόμενον δαίμονα καὶ δαήμονα
τοῦ Θεοῦ καὶ ἐπιστήμονα.

Ἐπειδὴ τὸ τρίτον γένος (τῶν ἀνθρώπων), **χθόνιον** ἰδίως
λέγεται, ὡς **ἐσχατον τῶν λογικῶν ὄντων** καὶ ἐπιμελου-
μενον τῆς χθονίας ζωῆς. Ἐνῶ τὸ πρῶτον γένος (τῶν
Θεῶν) εἶναι οὐράνιον· τὸ δὲ μέσον (τῶν Δαιμόνων) αἰ-
θερίον.

Ὡς ἐκ τοῦ γεγονότος, ὅτι οἱ ἄνθρωποι ἀνήκουν εἰς τὸ
τρίτον γένος, πάντες δύνανται ν' ἀποκληθῶν καταχθό-
νιοι· οὐχὶ ὅμως πάντες δαήμονες καὶ σοφοί· λίαν λοιπὸν
ἀρμοζόντων ὁ Λύσις (ὁ συγγραφεὺς τῶν Πυθαγορικῶν
Χρυσῶν Ἐπῶν) ὠνόμασε Καταχθονίους Δαίμονας τοὺς
σοφοὺς ἀνθρώπους. **Διότι οὔτε πάντες οἱ ἄνθρωποι εἶναι
σοφοί· οὔτε πάντες οἱ σοφοὶ ἄνθρωποι.**

Ἀλλὰ καὶ Ἡρώες ἀγαθοὶ καὶ ἀθάνατοι Θεοὶ - φύσει
κρείττονες (καλλίτεροι) ὄντες τῶν ἀνθρώπων - καὶ σο-
φοὶ εἶναι καὶ ἀγαθοί.

Τοὺς ἀνθρώπους λοιπὸν ἐκείνους, οἱ ὅποιοι εἶναι συν-
τεταγμένοι μὲ τὰ θεῖα γένη, τοὺς ἰσοδαίμονας δηλαδὴ
καὶ ἰσαγγέλους καὶ τοὺς ὁμοίους πρὸς τοὺς ἀγαθοὺς
ἥρωας, τὰ Χρυσᾷ Ἐπῇ παραινῶσιν, ὅπως σεβώμεθα.

Δὲν πρέπει λοιπὸν νὰ ὑπολάβωμεν, ὅτι διὰ τῆς φράσεως
«Καταχθόνιοι Δαίμονες» τὰ Χρυσᾷ Ἐπῇ προτρέπουσι νὰ
τιμῶμεν **φαῦλόν τι γένος**· πρᾶγμα τὸ ὅποιον θά ἡδύνατο
τις νὰ φαντασθῇ, ὅτι ἐμφαίνει ἡ συνήθης ἔννοια τῆς λέ-
ξεως.

Διότι εἰς τὸν διακείμενον ἐρωτικῶς πρὸς τὸν Θεόν καὶ
ἔχοντα συναίσθησιν τῆς ἑαυτοῦ ἀξίας, δὲν ἀρμόζει νὰ
τιμᾶ τὰ χείρονα τῆς ἀνθρωπίνης οὐσίας.

Ἄλλ' οὐδ' αὐτὸν τὸν ἄνθρωπον θά τιμήσωμεν - μετὰ
τὰ κρείττονα - ἐάν δὲν εἶναι ὡμιοῦμένος πρὸς τὰ
κρείττονα καὶ ἐάν δὲν εὐρίσκηται ἐν ἀρμονίᾳ πρὸς τὸν
θεῖον χορόν.

Ποία δὲ ἡ πρὸς τοὺς καταχθονίους δαίμονας προσφε-
ρομένη τιμή; Τὰ Χρυσᾷ Ἐπῇ λέγουσι: «**ἔννομα ρέζειν**»
(διὰ τῆς ἀπονομῆς τῶν νενομισμένων). Τοῦτο δὲ δὲν
σημαίνει ἄλλο ἢ τὸ νὰ πειθώμεθα εἰς τὰ παραγγέλματα,
τὰ ὅποια μᾶς ἀφῆκαν· τὸ νὰ ἐμμένωμεν εἰς τοὺς λόγους
των, ὡσάν οὔτοι νὰ ἐθεωροῦντο ὑφ' ἡμῶν ὡς νόμοι· τὸ
νὰ ἀκολουθῶμεν τὴν αὐτὴν ὁδὸν τοῦ βίου, τὴν ὁποίαν
ἐκείνοι διελθόντες, δὲν ἐφθόνησαν νὰ μεταδώσωσι
ταύτην καὶ εἰς ἡμᾶς, ἀλλὰ τρόπον τινά ὥσπερ **ἀθάνατον
καὶ πατρῶαν κληρονομίαν ἡγωνίσθησαν, ὅπως διαφυλά-
ξουν διὰ τοὺς μεταγενεστέρους, πρὸς κοινόν ὄφελος** τὰ
στοιχεῖα τῆς ἀρετῆς καὶ τοὺς κανόνες τῆς ἀληθείας εἰς
συγγράμματα καταθέσαντες· εἰς ταῦτα λοιπὸν τὸ νὰ
πειθεταί τις καὶ νὰ ζῇ πρὸς ταῦτα συμφώνως, ἀποτελεῖ
τὴν καλλίστην πρὸς αὐτοὺς τιμὴν.

Τοιαύτη μὲν εἶναι ἡ τῶν κρειττόνων τιμή, ἀρχομένη ἀπὸ
τῆς τιμῆς, τὴν ὁποίαν ὀφείλομεν πρὸς τὸν Δημιουργόν,
καὶ περατουμένη εἰς τοὺς ἀγαθοὺς ἀνθρώπους, διὰ μέσω
τῶν οὐρανίων καὶ αἰθερίων γενῶν. Ταῦτα σχολιάζει ὁ
Ἱεροκλῆς.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω καταφαίνεται ὅτι ἡ Πυθαγορικὴ Παρά-
δοσις παραδέχεται τὴν ἐπὶ τῆς γῆς ὑπαρξίν ἀνθρώπων
τοιαύτης ἀγνότητος, ἀρετῆς καὶ ἐπιστήμης, ὥστε ν'
ἀνήκωσιν οὔτοι εἰς τὴν τάξιν τῶν ὄντων, τῶν ἀξίων τιμῶν
καὶ σεβασμοῦ, ἀμέσως μετὰ τοὺς Ἡρώας καὶ Ἡμιθέους.
Οἱ Ἀνθρωποι οὔτοι ἔχουσι φθάσει εἰς τοιαύτην ἐξέλιξιν
καὶ ἐξύψωσιν, ὥστε τὰ Χρυσᾷ Ἐπῇ ν' ἀποκαλῶσιν αὐ-
τοὺς «Καταχθονίους Δαίμονας», τῆς λέξεως «Δαίμων»
οὔσης συνωνύμου μὲ τὴν Πλατωνικὴν λέξιν «Δαήμων»,
Ἐπαίων, Ἐπιστήμων.

Οὔτοι εἶναι οἱ Μεμνημένοι, τῆς Ἀρχαϊκῆς Παραδόσεως,
καὶ τῶν Μυστηρίων οἱ Ἱεροφάνται, «οἱ ἐσθλοὶ δαίμονες
τοῦ Ἡσιόδου φύλακες θνητῶν ἀνθρώπων».

Ἀξίον παρατηρήσεως εἶναι ὅτι τὰ Χρυσᾷ Ἐπῇ διαστέλ-
λουσι τρεῖς τάξεις λογικῶν ὄντων, ἀξίων τιμῆς καὶ σε-
βασμοῦ διὰ τὴν Πνευματικὴν αὐτῶν ὑπόστασιν, τὴν Ἐ-
πιστήμην καὶ Εὐεργετικότητά των πρὸς τὸ Ἀνθρώπινον
Γένος. Αἱ τρεῖς δ' αὗται τάξεις σαφέστατα ἀντιδιαστέλ-
λονται εἰς τοὺς ἀκολουθοῦς πρώτους τρεῖς στίχους τῶν
Χρυσῶν Ἐπῶν:

«Ἀθανάτους μὲν πρῶτα Θεούς, νόμῳ ὡς διάκεινται, τίμα· καὶ σέβου ὄρκον· ἔπειθ' Ἥρωας ἀγαυούς· Τούς τε καταχθονίους σέβει Δαίμονας, ἔννομα ρέζων»

Αἱ τρεῖς δ' αὖται τάξεις εἶναι:

- Οἱ Ἀθάνατοι Θεοί, οἱ Οὐράνιοι.
- Οἱ Ἀγαυοὶ Ἥρωες, οἱ Αἰθέριοι, τὸ μέσον μεταξύ τῶν ἄκρων γένος, οἱ καὶ Δαίμονες Ἀγαθοὶ καλούμενοι, ὡς ὄντες δαήμονες καὶ ἐπιστήμονες τῶν θείων νόμων.
- Οἱ Καταχθόνιοι Δαίμονες, οἱ ἐπίγειοι δαήμονες καὶ ἐπιστήμονες.

Εἰς τὴν Ἀρχαίαν Ἑλλάδα ἦσαν γνωστοὶ «οἱ Καταχθόνιοι Δαίμονες» ὑπὸ τῶν Μεμνημένων εἰς τὰ Μυστήρια τῆς Ἐλευσίνος καὶ τῆς Σαμοθράκης. Ἀλλὰ καὶ ἔξω τῆς Ἑλλάδος ἦσαν γνωστοὶ οὗτοι, ὡς καταφανέστατα δηλοῦνται τὸ πρᾶγμα εἰς τὸν προσεκτικὸν μελετητὴν τοῦ Ἡροδότου, τοῦ Πλάτωνος, τοῦ Πausανίου.

Αὐτοὶ εἶναι ἐκεῖνοι, οἱ ὅποιοι - ἄνθρωποι ὄντες - ἐκ τοῦ ἀφανοῦς καὶ ἀπόκρυφοι ἐπιστατοῦσιν ἐπὶ τῆς ἀνθρωπότητος καὶ γενικῶς ἐπὶ τῆς Ἑξελίξεως τοῦ Πλανήτου μας διὰ μέσου τῶν αἰώνων καὶ εἰς τὴν ἐποχὴν μας. Τὴν ὑπαρξίν των γνωρίζουν οἱ Μεμνημένοι, ἐξ αὐτοψίας.

Εἰς τὸν Ἑξω Κόσμον ἀπὸ τοῦ 1875 κατέστησε γνωστούς αὐτοὺς ἡ Μπλαβάτσκη, ἡ δ' ἀντίστοιχος λέξις, τὴν ὁποίαν μεταχειρίζεται ἀγγλιστί εἶναι «The Masters» (Οἱ Διδάσκαλοι, οἱ Μήστορες). Ἡ δ' ἀποκάλυψις τῆς ὑπάρξεώς των, ὑποστηριζομένη με ἀναμφίλεκτα τεκμήρια, ἐφόσον αὕτη εἶναι συνδεδεμένη με τὴν ἀποκάλυψιν τῆς Ἀρχαϊκῆς Παραδόσεως (τῆς διὰ μέσου τῶν αἰώνων παραμεινάσης ἀποκρύφου, ἐντὸς τῶν κρυπτῶν) ἀποτελεῖ μίαν τῶν μεγίστων καὶ τῶν ἐκπληκτικωτάτων εὐεργεσιῶν τῆς πρὸς τὴν Ἀνθρωπότητα, τῆς ὁποίας ἡ δυναμικότης καὶ αἱ συνέπειαι σὺν τῇ παρόδῳ τοῦ χρόνου θὰ καθίστανται καὶ αἰσθητότεροι.

Τὸ σημαντικώτερον συμπέρασμα τῆς παρούσης διασκοπήσεως εἶναι ὅτι ἡ Ἀρχαία Ἑλλάς ἐγνώριζεν τὴν ὑπαρξίν τῶν «Καταχθονίων Δαημόνων», τῶν κατόχων τῆς Ἀρχαϊκῆς Παραδόσεως. Σὺν τῇ παρόδῳ ὅμως τοῦ Χρόνου ἡ γνῶσις αὕτη περιωρίζετο μεταξύ τῶν ἐκλεκτῶν, μέχρις οὗ, ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Πρόκλου καὶ τοῦ Ὀλυμπιόδωρου, μόνον οἱ ἐλάχιστοι Μεμνημένοι κατεῖχον τὴν ζωτικωτάτην ἀλήθειαν, τοῦ δὲ Χριστιανικοῦ Κόσμου λησμονήσαντος τελείως τὴν ὑπαρξίν των.

ΧΩΡΟΧΡΟΝΙΚΕΣ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΕΣ

Καταχωρήσεις ἀνεξίτηλες στὰ Ἀρχεῖα τοῦ Χωροχρόνου οἱ Ἰδέες, Ἀντανακλάσεις σημείων τοῦ Μεγίστου Κύκλου οἱ Πράξεις αἰωροῦνται μετέωρες σὲ ἀναμονὴ Δίκης. Ἡ ἀνταπόδοση καρτερεῖ. Στὴν Θεία Λειτουργία τῶν Κόσμων κάθε Σημεῖο καὶ Κέντρο τοῦ Ἱεροῦ Ναοῦ, κάθε Σκέψη καὶ Κίνησις, κάθε παρόρμησις καὶ Σπόνδυλος. Κορωνίς καὶ Μετόπη τοῦ Ὑπερέτατου Ναοῦ - ὁ ΝΟΥΣ.

Ἀλτάνη

Ἀγνότερη τροφή

Παν. Ἀναγνώστου

Πολλοὶ ἄνθρωποι δὲν ἔχουν ὑπὸ ὄψιν τοὺς ὅτι εἴμεθα ὅ,τι προσδιορίζουν οἱ δονήσεις τοῦ σώματός μας. Μεταφέρουμε κραδασμούς πού εἶναι δικοὶ μας καὶ πού προσλαμβάνομε ἀπὸ ἄλλα ὄντα ἢ πράγματα, ὁρατὰ ἢ ἀόρατα. Κάθε τι πού ἐπιτρέπομε νὰ μῆ στὴν ζωὴ μας, στὰ αἰσθήματά μας, στὶς σκέψεις μας, στὰ σώματά μας, μπορεῖ νὰ γίνῃ μέρος τῶν δικῶν μας κραδασμῶν, με ἀποτέλεσμα νὰ τοὺς χαμηλώσῃ, προκαλῶντας ἀσθένεια καὶ ἀτυχία, εἴτε νὰ τοὺς ὑψώσῃ, φέροντας ὑγεία καὶ εὐτυχέστερη ζωὴ. Τοῦτο ἰσχύει ἰδιαίτερος γιὰ τὴν τροφὴ καὶ τὰ ποτὰ πού εἰσάγομε στὸ σῶμα μας. Μεταφέρουν κραδασμούς πού τοὺς προσθέτομε στοὺς δικούς μας. Λίγοι ἄνθρωποι συναισθάνονται πόσο πολὺ κρατοῦν σὲ ὀπισθοδρόμησιν τὴν πνευματικὴ τους ἀνάπτυξη τρώγοντας λανθασμένες τροφές, οὔτε τοὺς ταχεῖς διασκελισμούς πού θὰ ἐπετύγχαναν, ἂν ἔδιναν περισσότερη προσοχὴ σὲ ὅ,τι εἰσάγουν στὸ σῶμα τους.

Τὰ φρούτα μεταφέρουν τοὺς ὑψηλότερους κραδασμούς. Τὰ χορταρικά, ἔπειτα. Τὰ ὄσπρια εἶναι τρίτα στὸν πίνακα ἐνῶ τὰ ζωικὰ προϊόντα εἶναι τελευταῖα καὶ τὸ κρέας, ἔσχατον. Ἀπὸ τὰ φρούτα, τὰ νωπὰ καὶ ἀμαγεύρευτα, περιέχουν τοὺς ὑψιστοὺς κραδασμούς, μόνον ἐπιβάλλεται προσεκτικὸ πλύσιμο. Τὰ νωπὰ λαχανικὰ ἀκολουθοῦν. Ἐνθυμείσθε ὅτι τὸ βράσιμο ἢ ψήσιμο καταστρέφει τὴν ζωικὴ δύναμη μέσα στὴν τροφὴ, ἀδιάφορο ποῖος ἦταν ὁ ἀρχικὸς κραδασμός. Οἱ χυμοὶ νωπῶν φρούτων καὶ χορταρικῶν καθαρίζουν τὸ αἷμα, οἰκοδομοῦν ἐνέργεια καὶ θεραπεύουν πολλά. Πολλοὶ ἄνθρωποι πού δὲν μποροῦν νὰ τρῶνε φρούτα νωπὰ ἢ χορταρικά, βγάζουν τὸν χυμὸ τους. Ἡ κατανάλωσις χυμῶν εἶναι ἐπίσης βελτίωσις ἐν σχέσει με τὸ ἀκάθαρτο νερό. Μόνον μὴ ξεχνᾶτε ὅτι τὸ ρόφημα τῶν χυμῶν πρέπει νὰ γίνεταί ἀργά. Ὅσοι παραπονοῦνται ὅτι νοιώθουν δυσφορία ἢ ἀέρια ὅταν πίνουν χυμούς, θὰ εἶχαν ἀπαλλαγὴ ἀπὸ κάθε ἐνόχλησις ἂν ἐπιναν ἀργά-ἀργά. Οἱ ξηροὶ καρποὶ εἶναι πλούσιοι σὲ πρωτεΐνες καὶ ἐνέργεια. Συνιστῶνται ἰδιαίτερος σὲ πρόσωπα πού δὲν τρῶνε κρέας. Χρειάζεται ὅμως καμμία φορά, τρίψης. Οἱ ξηροὶ καρποὶ μετατρέπονται σὲ ἀλεύρι, πού ἀναμειγνύεται σὲ σαλάτες ἢ ἐπιδόρπια. Καὶ πάλι, ὅταν οἱ ξηροὶ καρποὶ τρώγονται τριμμένοι, δὲν προκαλοῦν καμμία ἐνόχλησις. Οἱ ἡλιόσποροι καὶ τ' ἀμύγδαλα εἶναι στὴν κορυφὴ τῆς ἀξιολογήσεως. Οἱ καρποὶ εἶναι ὠφελιμώτεροι στὴν πλήρη μορφὴ τους, ἀντὶ τῶν λευκῶν καὶ καθαρισμένων ποικιλιῶν. Μὲ ἄλλα λόγια, ὅσο πλησιέστερα εἶναι μία τροφὴ στὴν φυσικὴ κατάστασίν της, τόσο περισσότερο εἶναι ὑψηλότερη σὲ κραδασμούς. Τροφὲς μαγειρευμένες ἢ κονσερβαρισμένες δὲν μεταφέρουν τὴν ποσότητα κραδασμῶν τῶν νωπῶν τροφῶν. Οἱ κατεψυγμένες ἔρχονται δεύτερες μετὰ τὶς νωπές.

Τὰ αὐγά, τὸ γάλα καὶ τὰ τυριὰ μεταφέρουν ὑψηλότερους κραδασμούς, παρὰ τὸ κρέας, ἀλλὰ χαμηλότερους ἀπὸ τὶς τροφές πού ἀναφέραμε προηγουμένως. Τὰ κρέατα εἶναι χαμηλὰ σὲ κραδασμούς. Τὰ ἀλκοολούχα ποτὰ, τὸ κάπνισμα, τὰ ναρκωτικὰ καὶ τὸ κρέας μεταφέρουν τοὺς πιὸ χαμηλοὺς κραδασμούς. Μακριὰ ἀπὸ αὐτὰ, ἂν θέλετε νὰ ἀνυψώσετε τοὺς κραδασμούς σας. Πολλὰ ἀπὸ τὰ λεγόμενα "μαλακά" ποτὰ περιέχουν ἐπίσης ἀλκοολικὲς οὐσίες. Ὁ καφὲς ἐπίσης ἔχει πολὺ πιὸ χαμηλὸ κραδασμὸ ἀπὸ τὰ ἄλλα φυτικὰ ἀφεψήματα. Πάντως, δὲν εἶναι σωστὸ νὰ ἐπιχειρήσῃ κανεὶς ν' ἀλλάξῃ συνήθειες διαίτης ἀπὸ τὸ βράδυ ὡς τὸ πρωῒ.

Ἡ ἀλλαγὴ πρέπει νὰ εἶναι βαθμιαία.

Τὸ λεξικὸ τοῦ διχασμοῦ

Ἡλία. Νικολοῦδη (Δρ. Φιλοσοφίας Παν/μίου Παρισίων καὶ Ε.Μ.Π.)

Ὁ Ἀριστόβουλος Μάνεσης, ὡς συνταγματολόγος, ἀποφαίνεται, σχετικῶς με τὸ λεξικολογικὸ θέμα πού προέκυψε, ἐξ ἀφορμῆς τοῦ λεξικοῦ Μπαμπινιώτη, στὸ ὄνομα τῆς συνταγματικῆς ἐλευθερίας τῆς ἐπιστήμης, ὅτι "ἀπὸ νομικῆς πλευρᾶς δὲν ἐνδιαφέρει ποῖο εἶναι τὸ περιεχόμενο ἐνός ἐπιστημονικοῦ λεξικοῦ στὸ ὅποιο ἕνας εἰδικὸς γλωσσολόγος ἔκρινε ὅτι ἔπρεπε νὰ καταγράψῃ μία ἐν χρήσει λέξη", διότι τὸ τελευταῖο αὐτὸ ἀποτελεῖ, κατ' αὐτόν, ὡς ἐπιστημονικὴ γνῶμη, ἀτομικὸ δικαίωμα τὸ ὅποιο δὲν ὑπόκειται σὲ νομικοὺς περιορισμούς.

Ἐπικαλεῖται πρὸς τοῦτο τὸ ἄρθρο 16 παρ. 1 τοῦ ἰσχύοντος Συντάγματος, βάσει τοῦ ὁποίου καὶ γνωμοδοτεῖ ὅτι δὲν μπορεῖ νὰ περιορίζεται εἴτε προληπτικὰ εἴτε κατασταλτικὰ ἢ ἔκφρασις τῆς α ἢ β ἐπιστημονικῆς γνῶμης καὶ μάλιστα στὸ πλαίσιο ἐνός συγγράμματος εἰδικοῦ γλωσσολόγου καὶ διακεκριμένου πανεπιστημιακοῦ καθηγητῆ.

Ὁ εὐρύτερος καὶ βαθύτερος προβληματισμὸς τοῦ διακεκριμένου πανεπιστημιακοῦ καθηγητῆ καὶ ἀκαδημαϊκοῦ ἔγκειται ἐν προκειμένῳ στὴν ἔκτασις πού προσέλαβε ἡ καταγραφή τοῦ γνωστοῦ λήμματος, κάτι πού συγκρίνει με τὸν μεσοπολεμικὸ γερμανικὸ "νόμο τῶν πιθήκων", πού ἀπαγόρευε τίς θεωρίες περὶ ἐξελίξεως τοῦ ἀνθρώπου, καὶ θέτει ἐν κατακλείδι ὅ,τι ἀποτελεῖ θεμελιώδη ἀρχή, στὸ πλαίσιο ἐνός δημοκρατικοῦ κράτους δικαίου νὰ μὴ τίθεται ὑπὸ ὁποιοδήποτε ἔλεγχου ἢ ἔκφρασις ἐπιστημονικῆς γνῶμης". Ἡ δήλωσις αὕτη καθιστᾷ ἀναγκαῖες τίς ἀκόλουθες σκέψεις:

1) Ἐνῶ ἀναγνωρίζεται τὸ συνταγματικὸ ἀτομικὸ δικαίωμα τῆς ἐπιστημονικῆς γνῶμης τοῦ ἐπιστήμονος (δὲν ἐνδιαφέρει τὸν συνταγματικὸ κανόνα δικαίου, ἂν αὐτὸς εἶναι "εἰδικός", "καθηγητὴς πανεπιστημίου" ἢ "διακεκριμένος", δεδομένου ὅτι ἡ ἰσότης τῶν πολιτῶν ἀποτελεῖ θεμελιώδη συνταγματικὴ ἀρχή), παραγνωρίζεται παντελῶς τὸ ἐξ ἴσου συνταγματικὸ ἀτομικὸ δικαίωμα τῆς τιμῆς καὶ τῆς προσωπικότητος (ἄρθρο 5 παρ. 1 καὶ 2) τῶν θιγομένων ἀπὸ τὰ λήμματα "Βούλγαρος" καὶ "Πόντιος".

Παραγνωρίζεται ἐπίσης ὅτι τὸ δικαίωμα ἐκφράσεως τῆς γνῶμης τελεῖ ὑπὸ τὸν ὅρο τῆς τήρησις τῶν νόμων τοῦ Κράτους (ἄρ. 14 παρ. 7) καὶ ὅτι ἡ ἐπιστημονικὴ ἐλευθερία δὲν ἀπαλλάσσει ἀπὸ τοῦ καθήκοντος τῆς ὑπακοῆς εἰς τὸ Σύνταγμα (ἄρ. 5 παρ. 2). Συνεπῶς ἐνδιαφέρει ἀπὸ νομικῆς πλευρᾶς, ἂν τὸ περιεχόμενο ἐνός ἐπιστημονικοῦ λεξικοῦ σέβεται τὸ Σύνταγμα.

Ἡ παραγνώρισις αὐτῆ καθιστᾷ, φοβοῦμαι, τὴν γνω-

μοδότηση Μάνεση ἀπλῆ συνηγορία ὑπὲρ ἐνός τῶν "ἀντιδίκων". Ἀναγνωρίζει, ἐξ ἄλλου, ὑπὲρ τοῦ εἰδικοῦ γλωσσολόγου ἕνα τεκμήριο ἐπιστημονικότητος, κάτι ἀνάλογο με τὸ πάλαι ποτὲ τεκμήριο ἀρμοδιότητος ὑπὲρ τοῦ βασιλέως. Στὴν πραγματικότητα τὸ ἐν λόγῳ λεξικὸ δὲν εἶναι ἐπιστημονικὸ ἀλλὰ χρηστικόν.

2) Ἡ νομικὴ "ἀδιαφορία" γιὰ τὸ "περιεχόμενο" ἐνός ἐπιστημονικοῦ ἐν γένει ἔργου εἶναι ἀπότοκος τῆς θετικιστικῆς (στὴν ἀκραίῳ τῆς μορφῆς) φιλοσοφίας καὶ ἐρμηνευτικῆς τοῦ δικαίου, δηλαδὴ μιᾶς ὀρισμένης σχολῆς - καὶ ὄχι τῆς νομικῆς ἐπιστήμης στὸ σύνολό της. Ἡ πραγματικὴ ἐρμηνεία ἐνός τυπικοῦ κανόνα δικαίου, ἰδίως προκειμένου περὶ τοῦ Συντάγματος,

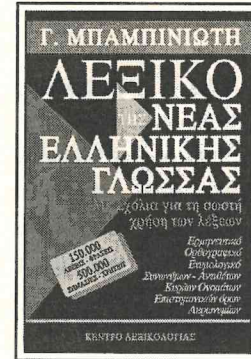
ἀρχίζει ἀπὸ τὸ κοινωνικὸ αἶσθημα τῆς δικαιοσύνης. Ἡ τυπικὴ νομιμότητα ὑπόκειται στὴν οὐσιαστικὴ νομιμότητα. Συγκεκριμένα, ὅταν τὸ ἰσχύον Σύνταγμα προστατεύει τὴν ἐπιστημονικὴ γνῶμη ἐνός ἀτόμου δὲν ἀφήνει ἐκθετὴ τὴν τιμὴ καὶ τὴν ὑπόληψιν ἐνός ὁλόκληρου λαοῦ, ἐν προκειμένῳ τοῦ μακεδονικοῦ καὶ τοῦ ποντιακοῦ λαοῦ.

Τὸ ἐπιστημονικὸ "περιεχόμενο" δὲν ἔχει ἀσυλία, ὑπόκειται στοὺς κανόνες τοῦ ἰσχύοντος δικαίου. Κανένας πραγματικὸς ἐπιστήμονας καὶ πνευματικὸς ἄνθρωπος δὲν θὰ δεχόταν τὸ ἀντίθετο καὶ πρῶτος ὁ Σωκράτης.

3) Ἐπιστὴμη δὲν εἶναι ὅτιδήποτε κάνει ἕνας συγκεκριμένος ἐπιστήμονας στὸ ὄνομα τῆς ἐπιστήμης, ὅπως δὲν εἶναι ἱερωσύνη ὅτιδήποτε κάνει ἕνας ἱερέας στὸ ὄνομα τῆς θρησκείας.

Συγκεκριμένα, ἡ καταχώρισις στὸ ἐν λόγῳ λεξικὸ τῶν ἐπιλήψιμων σημασιῶν δὲν ἀποτελεῖ ἐπιστὴμη, διότι ὁ λεξικογράφος δὲν ἔχει τηρήσει τὰ ἐπιστημονικὰ κριτήρια τῆς λεξιλογικῆς καὶ σημασιολογικῆς ἐπιλογῆς, ἐνῶ ἔχει ὑπερβεῖ τὴν ἐπιστημονικὴ δεοντολογία καὶ τὴν κοινωνικὴ εὐπρέπεια. Ἐχει παραβιάσει τὴν θεμελιωδέστερη πολιτισμικὴ ἀρχὴ τοῦ σεβασμοῦ τοῦ ἀνθρώπου ἀπὸ τὸν ἄνθρωπο. Ἄν ἀληθεύει αὐτὸ πού ὑποστηρίζει ὁ Jose Ortega Y Gasset, ὅτι ὁ τύπος γυναῖκα πού ἐπιλέγουν οἱ πολιτικοὶ μιᾶς γενιᾶς καὶ μιᾶς ἐποχῆς προδικάζει τὸν τύπο πολιτεύματος πού θα ἐπιβάλουν, ἀληθεύει πολὺ περισσότερο ὅτι οἱ λέξεις πού ἐπιλέγει ἕνας λεξικογράφος προδικάζουν τὴν ποιότητα τῆς σκέψης καὶ τοῦ πολιτισμοῦ τοῦ μέλλοντος.

Αὐτὸ πού ἐπιχειρεῖται ἐν προκειμένῳ ἀπὸ μεγάλο, ὅπως φαίνεται, μέρος τῆς ἐπιστημονικῆς κοινότητος, εἶναι ἐξαιρετικὰ ἐπικίνδυνον καὶ ἀδικο. Ταυτίζεται τὸ "ἐπιστημονικόν" λάθος ἐνός εἰδικοῦ ἐπιστήμονα με τὴν ἐπιστὴμη, τῆς ὁποίας προβάλλεται τὸ ἀλάθητο, κάτι

ανάλογο μέ τό ἀλάθητο τοῦ Πάπα παλαιότερων ἐποχῶν καί διακηρύσσεται τό ἀπόλυτο δικαίωμα κάθε ἐπιστήμονα νά "ἀποφασίζει καί νά ἀποφαίνεται", ἕνα εἶδος παραλλαγῆς τοῦ γνωστοῦ "ἀποφασίζομεν καί διατάσομεν" τῆς ἄλλης ἐκείνης ἱστορίας.

Ταυτίζεται ὁ λεξικογράφος τοῦ «Βούλγαρος» καί «Πόντιος» μέ τόν Ἀρχιμήδη τοῦ «μή μου τούς κύκλους τάρατε», μέ τόν Γαλιλαῖο τοῦ «κι ὅμως κινεῖται» καί μέ τόν Δαρβίνο τῆς καταγωγῆς τοῦ ἀνθρώπου ἀπό τόν πίθηκο. Συγκρίνεται τό ἐπίδικο λεξικό μέ τά ἄλλα βιβλία πού διώχτηκαν στόν τόπο μας (Καζαντζάκη, Ροῖδη, Πάλλη, κ.λπ.). Καί δέν ἐπισημαίνεται ἡ κραυγαλέα διαφορὰ ὅτι ὁ Ἀρχιμήδης, ὁ Γαλιλαῖος, ὁ Δαρβίνος καί οἱ συμπατριῶτες μας δίδονται ἀπό τήν Ἐξουσία, ἐπειδή θίγουν τήν κυριαρχία της, ἐνῶ ὁ Μπαμπινιώτης «διώκεται» ἀπό τούς πολῖτες, ἐπειδή θίγεται ἡ τιμή καί ἡ προσωπικότητά τους.

Ἡ ἐπιστήμη καί ἡ ἐπιστημονική κοινότητα (ἡ παντοδύναμη ἐξουσία) ἀπειλεῖται λοιπόν ἀπό τόν Μακεδόνα καί τόν Πόντιο πολίτη (ὁ ἐλέφαντας ἀπό τό ποντίκι); Παραγνωρίζεται ὅτι οἱ ἐπιλήψιμες σημασίες δέν ἔχουν καμία ἀπολύτως σχέση μέ τήν ἐπιστήμη. Ὅπως δέν ἔχει σχέση μέ τήν ἐπιστήμη καί τήν ἐλληνική γλῶσσα ἡ σημασία τοῦ «λέγω», πού καταχωρίζεται στό ἐν λόγω λεξικό, ὡς «συζητῶ», μάλιστα μέ φραστικό παράδειγμα, ἐκτός τῶν ἄλλων, «ἄς τους νά λένε».

Τό «λέγω», ἀπ' ὅπου ἡ «λέξη» καί ὁ «λόγος», εἶναι ἡ καρδιά, ὁ ἐγκέφαλος καί τό μεγαλεῖο τῆς ἐλληνικῆς γλῶσσας καί τοῦ ἐλληνικοῦ πολιτισμοῦ.

Ἡ λεξικολογική κακοποίησή του εἶναι περισσότερο ἀπό λάθος, μαρτυρεῖ οὐσιαστική ἀμάθεια ἢ ἀχαρακτήριστη πρόθεση.

4) Ἐνα ἐπιστημονικό λεξικό σέ κάθε περίπτωση δέν ὑβρίζει, μέσω ἔστω τῶν ὑβριστῶν, ἕναν λαό. Στήν περίπτωση τοῦ «Βούλγαρος», ἡ ἐπικυρωτική ἢ ἀναγνωριστική, σύμφωνα μέ τήν δικονομική ἔννοια, καταγραφή τῆς ἐπιλήψιμης σημασίας αὐτό τό νόημα ἔχει γιά τούς θιγόμενους (καί καμμία ἐπιστήμη δέν νομιμοποιεῖται νά τούς ὑποχρεώσει νά αἰσθάνονται διαφορετικά).

Στήν περίπτωση τοῦ λήμματος «Πόντιος», ἡ καταχώρηση τῆς ἐπιλήψιμης σημασίας δέν εἶναι πλέον ἀπλῶς ἀναγνωριστική, ἀλλά εἶναι δημιουργική, συστατική. Ὅλοι, ἴσως, γνωρίζουμε τά περί ποντιακῶν ἀνεκδότων, πλὴν ὅμως ὁ δικός μου τουλάχιστον νοῦς δέν θά ἔφτανε ποτέ στόν «ἐπιστημονικό» ὀρισμό «ἀφελής, ἀνόητος».

5) Ἡ καταχώρηση ἑνός ὑβριστικοῦ χαρακτηρισμοῦ τῶν κατὰ γενικὴν ὁμο-

λογία «ἀνεγκέφαλων» ὡς «σημασίας» στό λεξικό τῆς ἐλληνικῆς γλῶσσας, ἡ ὁποία τροφοδοτεῖ μέ σοφία καί εὐγένεια ἀνά τούς αἰῶνες τίς γλῶσσες τοῦ κόσμου καί τούς μεγάλους ἐγκεφάλους τῆς ἀνθρωπότητας, δέν ἔχει καμμία ἀπολύτως σχέση μέ τήν γλωσσολογία. Θά μπορούσε ἴσως νά ἀπασχολήσει μόνο ὡς εἰδικό φαινόμενο τήν κοινωνιολογία καί τήν ψυχολογία τῶν ὁμάδων.

Ἡ μή καταχώρησή της δέν θά ζημιώνει στό παραμικρό τήν ἐπιστημονικότητα τοῦ ἔργου, ἐνῶ τό ἀντίθετο τήν μειώνει σοβαρά καί συγχρόνως προσβάλλει τήν σοβαρότητα, τήν εὐπρέπεια, τήν φιλοτιμία καί τήν εὐφυΐα τῶν Ἑλλήνων. (Ναί ὑπάρχουν ὅλα αὐτά!).

Δέν ἦταν ἡ ἐπιστημονικότητα, ὡστόσο, τελικά πού ὑπαγόρευσε αὐτοῦ τοῦ εἶδους τήν καταχώριση, ἀλλά ἡ ἐμπορική ψυχολογία: ἀφοῦ καί ἡ ὕβρις («Βούλγαροι») τῶν Νοτίων φιλάθλων σέ βάρος τῶν Βορείων φιλάθλων περιέχεται στό νέο Λεξικό, πού τά ΜΜΕ ἔσπευσαν ἐνορχηστρωμένα, πρὶν το μελετήσουν, νά το χαρακτηρίσουν «ἀριστούργημα», τότε τά λέει, τά περιέχει ὅλα: εἶναι πλήρες!

Αὐτό ὅμως δέν μέ ἐμποδίζει νά ἀναγνωρίσω ὅτι θά προτιμοῦσα νά μὴν εἶχε ἐκδοθεῖ ἡ γνωστή δικαστική ἀπόφαση (χωρίς αὐτό νά σημαίνει ὅτι συμμερίζομαι τά περί λογοκρισίας τοῦ ἐνδιαφερομένου, διότι ἡ ἐπικύρωση τῆς τελευταίας αὐτῆς, ὅπως καί τοῦ πανεπιστημιακοῦ ἀσύλου, συχνά σήμερα συγκαλύπτει τό παράνομο καί τό ἀπρεπές, οὔτε ἀσφαλῶς τήν βάνουση προσβολή τῆς δημοκρατικῆς νομιμότητας ἀπό τόν καθηγητὴ τῆς δικονομίας πού δηλώνει τηλεοπτικά τήν περιφρόνησή του γιά τόν δικαστὴ πού πῆρε τά γνωστά ἀσφαλιστικά μέτρα), ὅπως θά προτιμοῦσα, ἂν ὁ λεξικογράφος πιστεύει ὅτι ἔπραξε τό ἐπιστημονικό του καθῆκον, νά μὴν εἶχε ὑπαναχωρήσει.

Θά μπορούσε πάντως κανεὶς νά διακρίνει ἐδῶ ἕνα εἶδος ἱκανοποιήσεως τοῦ ἀνταποδοτικοῦ Πυθαγόρειου δικαίου: τό κατὰ τεκμήριο «ἀριστούργημα» ὑποβάλλεται στήν κύρωση τῶν «ἀσφαλιστικῶν μέτρων».

Τό ἰσχνό ἀντίγραφο τοῦ γαλλικοῦ Robert, μέ τό ἐξώφυλλο ἐπιστημονικοῦ λαϊκισμοῦ καί τό προβληματικό ἔως ἐπιλήψιμο καί ὑποπτο λεξικολογικό καί σημασιολογικό περιεχόμενο, ἀντιμετωπίζει ἤδη τήν κοινωνική ἀποδοκιμασία, παρά τήν ὑποστήριξη τῶν μέσων μαζικῆς ἐνημερώσεως καί τῆς ἐπιστημονικῆς κοινότητας (ὄχι εὐτυχῶς στό σύνολό της, ὅπως δείχνει καί ἡ ἐπιστολή στήν «Καθημερινή» τοῦ τ. πρύτανη τοῦ πανεπιστημίου τῆς Θράκης).

6) Ὁ πραγματικός προβληματισμός ἀπό τήν ὑπόθεση αὐτή νομίζω ὅτι πρέπει νά ἐστιάζεται (ἐκτός ἀπό τήν βυζαντινολογία στήν ὁποία καθημερινῶς ἐπιδιδόμαστε σέ βάρος τῶν κατεπειγόντων οὐσιαστικῶν προβλημάτων ζωῆς καί τοῦ θανάτου, ἐκτός ἀπό τήν μεροληπτική καί ἰδιοτελεῖ ἀντιμετώπιση τῶν θεμάτων καί τήν περιφρόνηση τῆς δημοκρατικῆς νομιμότητας), ὄχι στόν φανταστικό κίνδυνο ἑνός «νόμου πιθήκων» ἀλλά στόν πραγματικό κίνδυνο ἑνός «νόμου ὑπερανθρώπων», σύμφωνα μέ τόν ὁποῖο θά θεωρεῖται ὡς αὐθεντικό δεδομένο ὅτιδήποτε κάνουν οἱ ἐπιστήμονες καί ὡς ἀπαράγραφο καί ἀκαταμάχητο θέσφατο ὅτιδήποτε λέγουν.

Ἡ «ὠφέλιμη» ἐπιστήμη, πού ἄρχισε μέ τόν Γαλιλαῖο καί ὀδήγησε στό σημερινό ἀδιέξοδο τῆς οἰκονομικῆς ἀνάπτυξης καί τῆς ὑψηλῆς τεχνολογίας, μᾶς ἀπειλεῖ σήμερα, ὡς «ὑπεράνθρωπη» ἐπιστήμη (ὡς ἐπιστήμη δηλαδή πού ἔχει πάρει τήν θέση τοῦ θεοῦ), μέ ὁλοκληρωτική ἀλλοτρίωση καί συνεπῶς μέ ἕνα εἶδος ὑποανθρωποποιήσεως. Οἱ πρῶτοι πού τό συνεδητοποιοῦν αὐτό καί τό ἔχουν καταγγεῖλει εἶναι οἱ πραγματικοί ἐπιστήμονες.

Ἐνα ἀνεπαίσθητο παράδειγμα τῆς ἐξέλιξης αὐτῆς εἶναι καί τό δικαίωμα τοῦ εἰδικοῦ γλωσσολόγου καί διακεκριμένου πανεπιστημιακοῦ καθηγητῆ νά χαρακτηρίζει, ὅπως χαρακτηρίζει, ὁλόκληρους λαούς.

Ἐνδεικτικὴ τοῦ φαινομένου αὐτοῦ εἶναι καί ἡ πρόθεση πού διαφαίνεται καί ἡ ἀπόπειρα πού ἀρχίζει νά ἐκδηλώνεται ἐπιβολῆς τοῦ ἀναλθούς ὡς ἀληθοῦς, τοῦ ἀδίκου ὡς δικαίου, καί τοῦ μὴ ἐπιστημονικοῦ ὡς ἐπιστημονικοῦ, μέ ἐπιχείρημα τούς ἐπιστημονικούς τίτλους, μέσο τήν συντεχνιακὴ δυναμικὴ καί φορέα τούς διαπλεκόμενους ἐπιστημονικούς κύκλους πού ἐξασφαλίζουν καί τήν πρόσβαση στά μέσα μαζικῆς ἐνημερώσεως.

Ἐπὶ αὐτῇ ὡστόσο ἕνα δικαίωμα τῶν μὴ εἰδικῶν καί τῶν ἐπιστημόνων, τῶν πολιτῶν, στήν ἐπιστημονικὴ γνώμη. Ἐν αὐτῇ θά μπορούσε νά καθυστερήσει τήν ἐπιστημονικὴ πρόοδο, θά μπορούσε ἐπίσης νά καθυστερήσει ἢ καί νά ἀποτρέψει τήν ἐπιστημονικὴ καταστροφὴ τοῦ ἀνθρώπου καί τοῦ κόσμου.

Ὁ νέος σκοταδισμός πού μᾶς ἀπειλεῖ δέν θά εἶναι ἔργο τῆς ἀμάθειας, ἀλλὰ τῆς ἀλαζονικῆς καί ὑπερφίαλης ἐπιστημονικῆς πολυμάθειας καί τῆς πολιτικῆς καί οἰκονομικῆς ἐκμετάλλευσής της.

Πρῶτον δέ χρή τὸν τραυματὴν σκοπεῖσθαι

(Πρῶτα πρῶτα, ὁ γιατρός πρέπει νά ἐξετάσει τὸν τραυματία)
Ἱπποκράτης, Περί τῶν ἐν κεφαλῇ τραμάτων - 10 ΠΙ 212,6Μ.

Στέφανου Γερουλάνου

(Δ/ντῆς τῆς Μονάδος Ἑντατικῆς Θεραπείας καί τῆς Ἰατρικῆς Ὑπηρεσίας τοῦ Ὡνασείου Καρδιοχειρουργικοῦ Κέντρου)

Ἡ τέχνη καί τό τραῦμα παρουσιάζουν ἐκ πρώτης ὀψεως ἐλάχιστα σημεῖα ἐπαφῆς. Ἀπὸ τήν μιά πλευρά, ἔχουμε τήν δυστυχία, τό ἀτύχημα, τὸν τραυματισμό, ἐνῶτε μέ θανατηφόρα ἐκβαση ἀπὸ τήν ἄλλη, τὴ χαρά, τὴ σχόλη καί τὴ χαλάρωση.

εἰκόνα 12

Παρ' ὅλα αὐτά, οἱ δύο πόλοι συναντιοῦνται, ὅταν ὁ καλλιτέχνης ἀπεικονίζει τό τραῦμα. Ἡ λειτουργία τῆς εἰκόνας μεταβάλλεται μέ τήν πάροδο τοῦ χρόνου. Καὶνούργια νοήματα ἔρχονται νά προστεθοῦν, ἐνῶ ἄλλα περιπίπτουν σέ ἀφάνεια.

Στὴν προϊστορική ἐποχή, τότε πού δέν ὑπῆρχε γραφή, οἱ ἀπεικονίσεις ἀποτελοῦσαν τό πιό διαδεδομένο μέσο ἐπικοινωνίας, ἐνῶ μέ τήν ἀνακάλυψη τῆς γραφῆς δημιουργήθηκαν νέες δυνατότητες. Ἡ εἰκόνα μπορούσε νά ἀποτελεῖ μιά μοναδικὴ δημιουργικὴ καλλιτεχνικὴ πράξη, νά παριστάνει ἕνα ἤδη γνωστὸ θέμα ἢ νά ὑπηρετεῖ

διδακτικούς στόχους, αποσαφηνίζοντας παραστατικά το περιεχόμενο ενός έγχειριδίου.

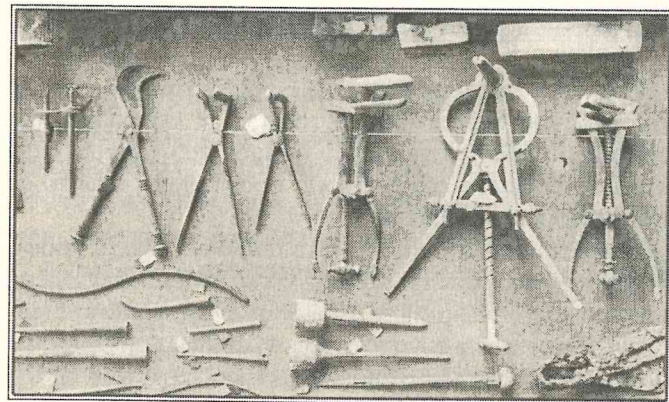
Ο καλλιτέχνης έχει μικρούς μόνο περιορισμούς σχετικά με το περιεχόμενο και το θέμα: οι παραστάσεις μπορεί να αφορούν τον υπαρκτό κόσμο, καθώς και όποιαδήποτε επινόηση της φαντασίας. Στίς εικόνες (αγγειογραφίες, δακτυλιολίθους, τοιχογραφίες κτλ.) των αρχαίων Έλλήνων αντικατοπτρίζονται ή ζωή, το παιχνίδι, τα αθλήματα, ή διασκέδαση, ή εργασία, ή θρησκεία και ο πόλεμος, όπως σέ λευκώματα περασμένων καιρών. Έτσι, δέν εκπλήσσει τό γεγονός ότι ανάμεσα σ' αυτές συναντούμε καί εικόνες χειρουργικής αντιμετώπισης τραυμάτων.

Πρόκειται γιά τρόπους τραυματισμού καί γιά τραύματα κάθε είδους από την καθημερινή ζωή καί την μυθολογία. Οι εικόνες έχουν καλλιτεχνικό χαρακτήρα -σποραδικά απαντούν επίσης εικονογραφίες προορισμένες γιά την διδασκαλία της ιατρικής. Ός επί τό πλείστον πρόκειται γιά αγγειογραφίες από τόν 6ο έως τόν 4ο αιώνα π.Χ., ενώ σπανιότερα συναντούμε δακτυλιολίθους, τοιχογραφίες, ανάγλυφα, επιτύμβιες στήλες κτλ, όπως επίσης έργα τέχνης από προηγούμενους καί επόμενους αιώνες.

Τραύμα όμως στον πολιτισμό της ανθρωπότητας σημαίνει, όχι μόνο τόν τραυματισμό, αλλά καί την παροχή βοήθειας. Κάποιο πληγωμένο ή άρρωστο άτομο προκαλεί την συμπόνια καί ώθει την κοινότητα νά τό βοηθήσει. Έτσι δημιουργήθηκε ή ιατρική, ή όποία, ακόμη καί στην πρωτόγονη φάση της, επιδίωξη είχε νά βοηθήσει, αλλά καί νά συλλέξει καί νά μεταδώσει γνώσεις γιά την θεραπεία.

Ός τραυματολογία διαμορφώθηκε ένα μῆμα της ιατρικής γιά την ειδική αντιμετώπιση του τραύματος. Πράγματι, ή τραυματολογία έχει την αφετηρία της στίς άρχές της ανθρώπινης ιστορίας: οι καθημερινές δραστηριότητες, τό κυνήγι, ή κατασκευή της καλύβας καί οι πόλεμοι αποτελούσαν μόνιμη πηγή τραυματισμών. Συνεπώς, τό ότι στα καλλιτεχνικά αρχαίων Έλλήνων συμπεριλαμβάνονται παραστάσεις χειρουργικών τραυματολογικών επεμβάσεων δέν πρέπει νά προκαλεί έκπληξη.

εικόνα 2

ΙΑΤΡΙΚΗ ΒΟΗΘΕΙΑ ΣΤΗΝ ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΑΔΑ

Στά έργα τέχνης της ελληνικής αρχαιότητας απεικονίζεται -έκτός από έναν πολύ μεγαλύτερο αριθμό τραυμάτων- καί ή θεραπευτική, χειρουργική δραστηριότητα των γιατρών. Γιά νά υποδηλώσουν την παρου-

εικόνα 3

σία γιατρού, οι καλλιτέχνες χρησιμοποιούν στα έργα τους ως επί τό πλείστον σικύες (βεντούζες) κρεμασμένες στον τοίχο. Άν ό γιατρός είχε χειρουργική - τραυματολογική ιδιότητα, συναντά κανείς ως πρόσθετη ένδειξη μία έργα-λειοθήκη. Τέτοια έργα-λειά βρέθηκαν σέ ανασκαφικούς χώρους καί μαρτυρούν τίς εξαιρετικές ικανότητες των αρχαίων κατασκευαστών τους. (εικόνα 2).

Τό περίφημο ραβδί μέ τό φίδι τυλιγμένο πρόστά επάνω, τό ραβδί του Άσκληπιού, ήταν προορισμένο αποκλειστικά γιά τόν θεό της ιατρικής καί δέν χρησιμοποιούνταν ως σύμβολο των γιατρών γενικότερα. Μερικές φορές συνυπάρχουν στην ίδια εικόνα ένας γιατρός καί ό θεός μέ τό φίδι.

Ό Άσκληπιός έγγυάται, στην περίπτωση αυτήν,

εικόνα 4

εικόνα 1

μέ την παρουσία του την θετική έκβαση μίας θεραπείας. Στην εικόνα 5, ό θεός της ιατρικής αναλαμβάνει την θεραπεία ώμου μόνος του - δηλαδή χωρίς βοηθητικά τεχνικά μέσα. Πίσω από τόν Άσκληπιό στέκεται κατά πάσα πιθανότητα ή θεά Υγίεια.

Οι τρεις βεντούζες στην εικόνα 1 είναι αναρτημένες στον τοίχο ενός ιατρείου, δηλαδή ενός είδους πολυκλινικής: αυτές χρησιμοποιούνταν όλο καί συχνότερα από τούς πολίτες γιατρούς. Ό γιατρός κάθεται σ' ένα σκαμνί καί διενεργεί στον άσθενή πού στέκεται όρθιος φλεβοτομία στην περιοχή του άγκώνα. Παρά την ευρωστη σωματική διάπλασή του, ό άσθενής στηρίζεται σ' ένα ραβδί καί κοιτά τόν γιατρό. Άνάμεσα στους δύο, στό πάτωμα, υπάρχει μία μεγάλη λεκάνη, όπου θά συλλεγεί τό αίμα (εικόνα 3).

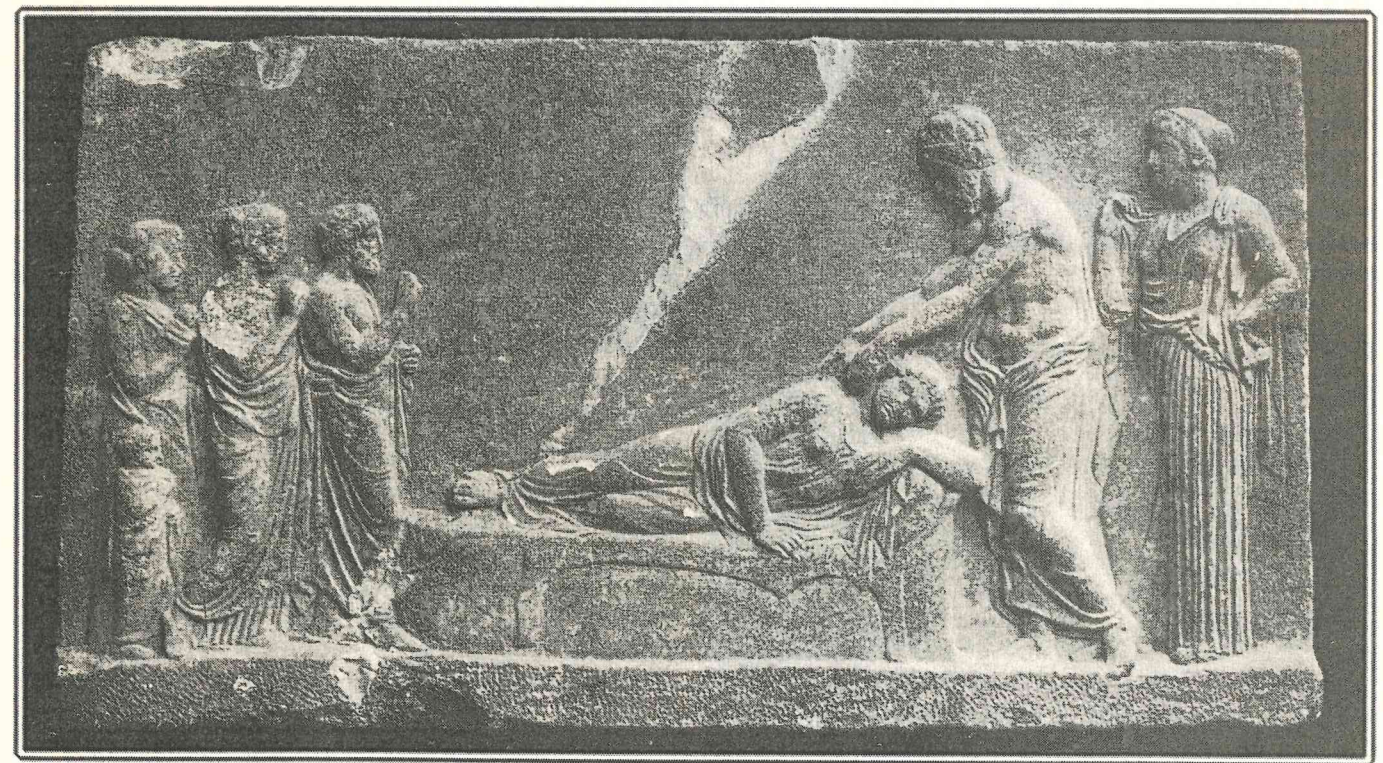
Στόν υπόλοιπο χώρο συνωστίζονται πέντε άσθενείς σέ αναμονή, ό ένας από αυτούς κάθεται. Ό δεύτερος από αριστερά είναι νάνος μέ άχονδροπλασία, ύποφέρει, μέ άλλα λόγια, από έκ γενετής διαταραχή της ανάπτυξης

του συνδετικού ιστού, μία παραμόρφωση χαρακτηριστική γιά την σωματική διάπλαση των νάνων. Σκοπεύει νά πληρώσει την θεραπεία μ' έναν λαγό. Στο άριστερό άκρο, ένας άνδρας, πού έχει χάσει τό άριστερό του πόδι, στηρίζεται σ' ένα δεκανίκι καί αυτός περιμένει. Ίσως ό χειρουργός του προσαρμόσει, ύστερα από την έπουλωτική θεραπεία του κολοβώματος, κάποιο πρόσθετο μέλος (πρόθεσιν), όπως απεικονίζεται σ' ένα αγγείο της Ν. Ιταλίας (εικόνα 4).

Οι επόμενοι άσθενείς πού περιμένουν τόν γιατρό έχουν καί οι δύο έναν επίδεσμο, αυτός πού κάθεται δεξιά στον άριστερό βραχίονα καί ό όρθιος αριστερά στην αριστερή κνήμη. Παρά τό ότι καί οι δύο επίδεσμοι είναι στενοί, είναι ευδιάκριτη ή τεχνική της σταυροειδούς επιδέσεως: στίς περιπτώσεις αυτές, οι επίδεσμοι χρησιμοποιούνται γιά την κάλυψη τραύματος.

Η ίδια ή τοποθέτηση ενός επίδεσμου διδασκόταν καί εφαρμοζόταν στην αρχαία ιατρική συστηματικά. Προτιμούνταν - όπου ήταν δυνατόν - ό επίδεσμος ό

εικόνα 5

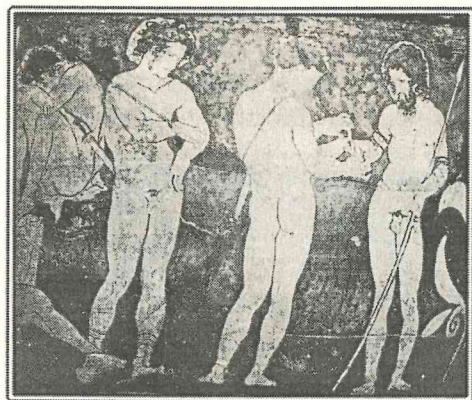

εικόνα 6

εικόνα 7

εικόνα 8

εικόνα 9

ομοιος μέ στάχυ (στάχης, λατινικά: spica) Οί γιατροί χρησιμοποιούσαν γι' αυτόν τόν τρόπο επίδεσης πάντοτε έναν διπλό επίδεσμο, οί διασταυρωμένοι ἐγκάρσια επίδεσμοι ἀποσκοπούσαν στό νά ἐφαρμόσουν σταθερά τόν επίδεσμο στό ἄκρο πού ἀπολήγει λεπτότερο (εικόνα 5).

Οί επίδεσμοι γιά τό κεφάλι καί τό πρόσωπο τοποθετούνταν καί αὐτοί βάσει κανόνων. Ὁ Σωράνης ἀπό τήν Ἐφεσο καθιέρωσε τόν 1ο -2ο αἰώνα μ.Χ. ἕνα εἰδικό μάθημα ἐπιδεσμολογίας· τό ἔργο αὐτοῦ τοῦ Ἑλλήνα γιατροῦ τῆς ὕστερης ἀρχαιότητος εἰκονογραφήθηκε γιά διδακτικούς σκοπούς ἀπό ἄγνωστο χέρι.

Ἡ εἰκόνα 6 παριστάνει δύο τυπικές ἐπιδέσεις τῆς κεφαλῆς (πολύρομβος ἐπείλησις καί περικεφαλαία ἐπείλησις), πού χρησιμοποιούνταν γιά συμπίεση σέ περιπτώσεις αἱμορραγιῶν, ἀλλά καί γιά ἀκίνητοποίηση καταγμάτων.

Ἐκτός ἀπό τήν ἐπαγγελματική ἱατρική, τήν ὁποία ἀσκοῦσαν εἰδικευμένοι γιατροί καί χειρουργοί, σέ κάθε περίοδο τῆς ἱστορίας τῆς ἀνθρωπότητας μεγάλο ρόλο ἔπαιζε ἡ αὐθόρμητη βοήθεια τοῦ πλησίον. Εἰδικά στόν πόλεμο, αὐτή ἡ ἀποστολή τοῦ Σαμαρείτη εἶχε ἰδιαίτερη σημασία, ἐπειδή συχνά δέν ὑπῆρχαν διαθέσιμοι ἐκπαιδευμένοι γιατροί - εἴτε ἐξ αἰτίας τοῦ φόρτου ἐργασίας εἴτε ἐπειδή ὁ γιατρός τοῦ στρατεύματος εἶχε τραυματιστεῖ ὁ ἴδιος στήν μάχη. Αὐτή ἡ συντροφική βοήθεια ἔδωσε ἀφορμή σέ πολλούς Ἑλλήνες ἀγγελιογράφους νά τήν ἀξιοποιήσουν ὡς θέμα τῶν ἀπεικονίσεών τους.

Παρατηρήθηκε ἤδη ὅτι αὐτή ἡ δράση τοῦ Σαμαρείτη ἦταν ἐπικίνδυνη, ἐπειδή οἱ πολεμιστές ἀδιαφοροῦσαν γιά τούς νεκρούς καί τούς πληγωμένους καί συχνά μάχονταν γύρω ἀπό τό νεκρό σῶμα γιά νά συλήσουν τόν ὅπλισμό του. Ἄν κατόρθωναν νά διασώσουν ἕναν τραυματία ἀπό τό πεδίο τῆς μάχης, τοῦ πρόσφεραν τίς πρῶτες βοήθειες.

Ἡ εἰκόνα 7 παριστάνει πῶς ὁ Σθένελος περιτυλίσσει μ' ἕναν στενό επίδεσμο τόν δεξιό τοῦ δεξιῦ χεριοῦ τοῦ φίλου καί συμπολεμιστῆ του Διομήδη. Ἡ σκηνή πρέπει νά ἐκτυλίχθηκε ὄχι πολύ μακριά ἀπό τό πεδίο τῆς μάχης, ἐπειδή ὁ Διομήδης κρίνει ἀπαραίτητο νά μὴν ἀφήσει τήν περικεφαλαία, τήν ἀσπίδα καί τό δόρυ, ὥστε νά ριχθεῖ ὅσο τό δυνατόν γρηγορότερα ξανά στήν μάχη· ὁ Σθένελος πάντως ἐβγαλε τήν περικεφαλαία, ἐπειδή θά τόν ἐμπόδιζε στό ἔργο του.

Σοβαρότερος φαίνεται νά εἶναι ὁ τραυματισμός τοῦ Πατρόκλου· ἐβγαλε τήν περικεφαλαία του καί κάθισε κάτω γιά νά δεχθεῖ τίς ἱατρικές φροντίδες τοῦ φίλου του Ἀχιλλέα. Ὁ Ἀχιλλέας τοῦ ἐπιδένει τόν ἀριστερό βραχίονα μ' ἕναν διπλό κατάλευκο επίδεσμο, ἀφοῦ τοῦ ἀφαίρεσε τό βέλος ἀπό τό τραῦμα - μπορούμε νά τό διακρίνουμε στό ἀριστερό μέρος τῆς εἰκόνας 5.

Ὁ Ἀχιλλέας ἔχει γονατίσει κάτω, τό βλέμμα του φανερώνει ἀπόλυτη συγκέντρωση, ἐνῶ ὁ Πάτροκλος τόν βοηθᾷ μέ τό δεξιό χέρι, ἀποστρέφει ὅμως τό πρόσωπό του ἀπό τόν πόνο καί τήν ντροπή. Πόνο προδίδει καί ἡ ἄκαμπτη στάση του· τό ἀριστερό πόδι ἀκουμπᾷ μέ δύναμη στό δεξιό μέρος τοῦ κυκλικοῦ πλαισίου τῆς παράστασης, ἐνῶ τό στόμα του εἶναι ἐλαφρῶς ἀνοιχτό, προκειμένου νά δείξει ὁ καλλιτέχνης ὅτι ὁ Πάτροκλος σφίγγει τά δόντια του.

Ἡ εἰκόνα 8 παριστάνει ἕναν πολεμιστή νά ἐπιδένει τόν τραυματισμένο σύντροφό του (στό δεξιό ἄκρο τῆς εἰκόνας) στήν ἄρθρωση τοῦ δεξιοῦ χεριοῦ του (κερκιδοκαρπική διάρθρωση). Ὁ τραυματισμός δέν εἶναι σαφής· μέ τήν παριστανόμενη ἐπίδεση, ὁ ζωγράφος ἤθελε ἴσως νά ἀπεικονίσει ἕνα κατάγμα στήν κερκίδα τοῦ πήχεως.

Ἡ σκηνή ἐκτυλίσσεται προφανῶς σ' ἕνα διάλειμμα τῆς μάχης· δύο ἄλλοι ἄνδρες ἔχουν καθίσει κάτω, ὁ ἕνας βυθίζεται ἐξαντλημένος σέ ὕπνο (ἢ κλαίει).

Κανένας δέν τολμᾷ νά βγάλει τά ὅπλα του, ἀνά πασα στιγμή πρέπει νά ἀναμένουν ἐπίθεση.

Μία ἀκόμη ἀπεικόνιση συντροφικῆς ἀλληλεγγύης, συναντούμε σ' ἕναν χρυσό ἀμφορίσκο (εἰκόνα 9).

Ἕνας Σκύθης πολεμιστής μέ περικεφαλαία τοποθετεῖ ἐπίδεσμο σέ κάποιον τραυματισμένο στήν ἀριστερή κνήμη· δέν χρησιμοποιεῖ διπλό ἀλλά ἀπλό επίδεσμο.

Ὅστόσο, οἱ πρῶτες βοήθειες ἀπό ἕναν σύντροφο δέν ἦσαν πάντοτε ἐπαρκεῖς. Ὅρισμένα τραύματα ἀπαιτοῦσαν εἰδική ἀντιμετώπιση ἀπό γιατρό μέ χειρουργική κατάρτιση. Οἱ γιατροί τοῦ στρατοῦ ἦσαν κατά κύριο λόγο χειρουργοί ἀτυχημάτων (τραυματιολόγοι), οἱ ὁποῖοι ἔπρεπε νά ἀποδείξουν τίς γνώσεις τους σέ τραυματισμούς πού δέν μπορούσαν νά ἀντιμετωπιστοῦν συντηρητικά (κατάγματα, ἐκτεταμένα τραύματα, ξένα ἀντικείμενα πού εἶχαν εἰσέλθει στό σῶμα).

Ὁ Μαχάων, ὁ γιός τοῦ θεοῦ τῆς ἱατρικῆς Ἀσκληπιοῦ, ἦταν γιατρός-πολεμιστής στόν Τρωϊκό πόλεμο καί ὑπεύθυνος γιά τήν χειρουργική περίθαλψη τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ.

Ἀπεναντίας, θαυματουργική - χωρίς τήν μεσολάβηση γιατροῦ - ἦταν ἡ θεραπεία τοῦ Μυσοῦ βασιλιᾶ Τηλέφου. Ὁ Τηλέφος, σύμφωνα μέ τόν μῦθο, πληγώθηκε βαρεῖα ἀπό τόν Ἀχιλλέα στόν μηρό. Παρά τίς ἐντατικές φροντίδες, ἀναπτύχθηκε ἕνα ἀνίατο πυῶδες ἔλκος.

Σέ σχετική ἐρώτηση, τό Μαντεῖο τοῦ Ἀπόλλωνα τοῦ ἔκανε γνωστό ὅτι μόνον τό ὄπλο πού προκάλεσε τό τραῦμα θά μπορούσε πάλι νά τό γιατρέψει (ὁ τρώσας καί ἰάσεται).

Ὁ Τηλέφος λοιπόν πήγε στούς ἐχθρούς του, πήρε ὁμηρο τόν γιό τοῦ Ἀγαμέμνονα Ὀρέστη καί παρακάλεσε νά τόν θεραπεύσουν (εἰκόνα 10).

Ὁ Ἀχιλλέας ἔξυσε ρινίσματα ἀπό τό δόρυ του πάνω στό διαπυημένο τραῦμα, καί τό ἔλκος θεραπεύτηκε. Ἡ σκηνή αὕτη ἀπεικονίζεται σ' ἕνα διακοσμητικό ἀνάγλυφο ἀπό τό Herculaneum. Ὁ Ἀχιλλέας καί ὁ Τηλέφος παριστάνονται γυμνοί. Ὁ Τηλέφος εἶναι καθισμένος σέ πλατύ σκίμποδα καί στηρίζεται σ' ἕνα μακρύ ραβδί, τοῦ ὁποῖου τό ἐπάνω ἄκρο μοιάζει μέ κωδύαν (κάψα) παπαρούνας, κάτι πού θά μπορούσε νά ἀποτελεῖ ὑπαινιγμό γιά τήν χρήση τοῦ γνωστοῦ ὀπίου ὡς γενικοῦ ἀναλγητικοῦ· ὁ Ἀχιλλέας, σκυφτός πρὸς τό μέρος του, ξύνει μ' ἕνα στιλέτο τήν αἰχμή τοῦ δόρατός του ὥστε τά ρινίσματα νά πέσουν πάνω στό ἔλκος (εἰκόνα 11).

Σήμερα εἶναι γνωστό ὅτι τά ρινίσματα τοῦ χαλκοῦ δημιουργοῦν στατικό ἠλεκτρισμό στήν ἐπιφάνεια μιᾶς πληγῆς, μέ ἀποτέλεσμα νά σκοτώνονται τά βακτηρίδια.

Ὁ Τρωαδίτης ἥρωας Αἰνείας, ἀντίθετα, εἶχε τήν τύχη νά θεραπευθεῖ ἀπό τόν γιατρό Ἰάπυγα. Ὁ γιός τῆς θεᾶς Ἀφροδίτης κατόρθωσε τήν τελευταία στιγμή νά ἐγκαταλείψει τήν φλεγόμενη Τροία, μαζί μέ τόν πατέρα του Ἀγχίση καί τόν γιό του Ἰούλο-Ἀσκάριο. Στήν Ἰταλία ὅμως τόν περίμεναν νέες περιπέτειες, πού ὁ Βιργίλιος τίς περιγράφει στήν Αἰνείαδα. Ἡ εἰκόνα 12 παριστάνει

εικόνα 5

εικόνα 10

μιά σκηνή από το τελευταίο βιβλίο της Αινειάδας.

Ο Ίαπυξ είναι έτοιμος νά εξαγάγει μέ μία λαβίδα τήν αἰχμή τοῦ βέλους ἀπό τό ἀνοιχτό τραῦμα. Ἡ ἐνέργεια αὐτή, ὥστόσο, ἀπό μόνη της δέν ἐπαρκεῖ γιά τήν ἐπούλωση τῆς πληγῆς, ἡ ὁποία ἐπιτυγχάνεται μόνο μέ τήν **χρήση τοῦ θεραπευτικοῦ βοτάνου, τοῦ δικτάμου**, πού φέρνει ἡ

ἴδια ἡ Ἀφροδίτη. (Τό δικταμο φύεται καί σήμερα στήν Κρήτη).

Ἐνῶ ὁ Αἰνείας στρέφει τό βλέμμα πρός τήν μητέρα του, ὁ γιός του κλαίει γεμάτος φόβο καί συμπόνια.

Όταν ὁμως ἓνα δόρυ ἢ ἓνα βέλος δέν μποροῦσε νά ἀπομακρυνθεῖ ἀπό τό τραῦμα, εξαγόταν μέ διάνοιξη τῆς πληγῆς καί ταυτόχρονη ἀφαίρεση τοῦ περικείμενου ἱστοῦ. Μιά τέτοια χειρουργική ἐπέμβαση ἀπεικονίζεται σ' ἓναν ἀρχαῖο δακτυλιόλιθο, ὁ ὁποῖος κάποτε βρισκόταν στό Βερολίνο (εικόνα 13).

Λίγο μετά τό 300 π.Χ., ἡ Ἀλεξάνδρεια ἐξελίχθηκε καί παρέμεινε ἐπὶ πολλοὺς αἰῶνες τό πιό σημαντικό κέντρο ἱατρικῆς ἐρευνας καί διδασκαλίας.

Τό Corpus Hippocraticum προκάλεσε τήν συγγραφή πολυάριθμων ὑπομνημάτων καί ἀντιρρητικῶν συγγραφημάτων καί διαμόρφωσε ἔτσι τήν ἱατρική καί τήν

ἱστορία της μέχρι τά μισά τῆς δεύτερης μεταχριστιανικῆς χιλιετίας.

Μεταξύ τῶν ἄλλων, γύρω στό 70 π.Χ., συντάχθηκε καί τό εἰκονογραφημένο ὑπόμνημα τοῦ Ἀπολλωνίου ἀπό τό Κίτιο (1ος αἰώνας π.Χ.) στό ἱπποκρατικό σύγγραμμα Περί ἄρθρων (Σχετικά μέ τίς ἀρθρώσεις).

Τό ὑπόμνημα αὐτό, μέ τόν τίτλο **Ἀπολλωνίου Κιτιέως τῆς Περί ἄρθρων πραγματείας βιβλία τρία**, σώζεται σέ βυζαντινό χειρόγραφο τοῦ 9ου-10ου αἰώνα.

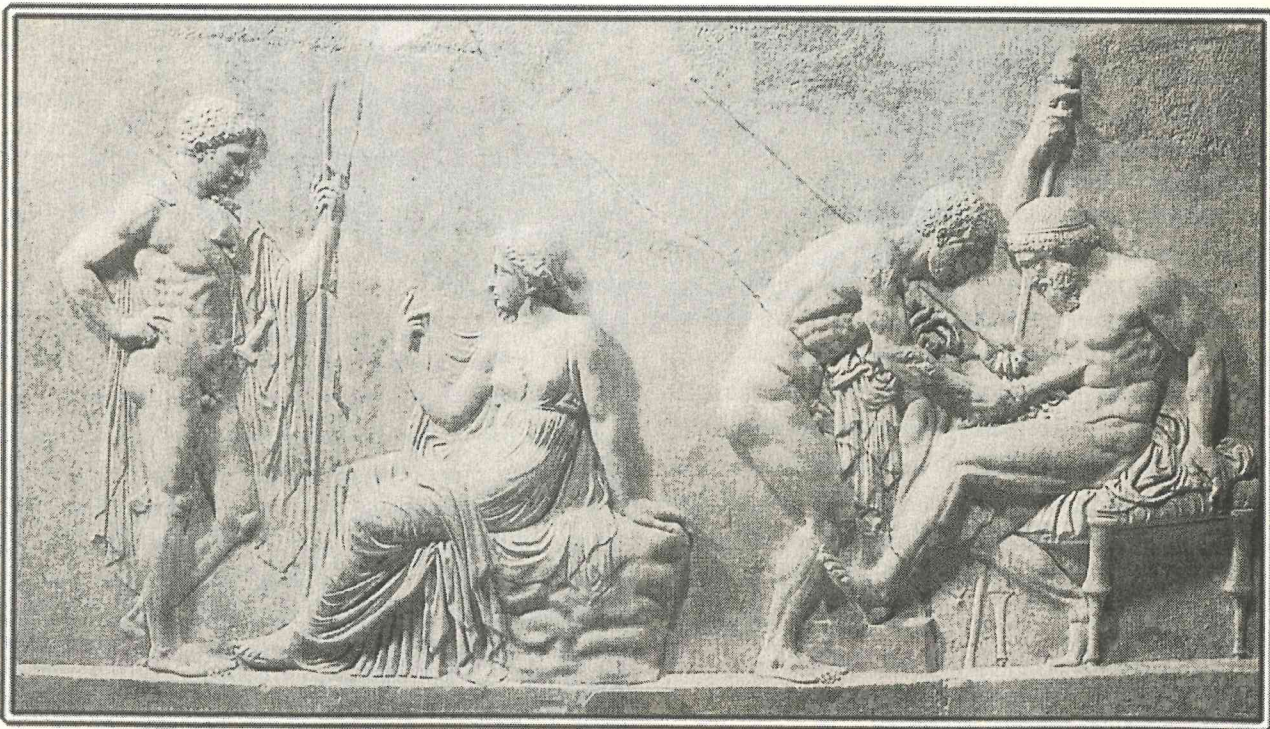
Ἡ περίφημη Ἀλεξανδρινή βιβλιοθήκη δέν παρήγαγε λοιπόν μόνο κείμενα ἀλλά προέβαινε καί σέ «**εἰκονογραφήσεις**» **ιατρικῶν ἐγχειριδίων**: ἔτσι προστέθηκε στό παραπάνω κείμενο χειρουργική εἰκονογράφηση γιά διδακτικούς σκοπούς, ἐνῶ ἡ καλλιτεχνική ἀξία πέρασε σέ δεύτερη μοῖρα.

Μ' αὐτόν τόν τρόπο, τό κείμενο ἀποκτοῦσε περισσότερη ἐνάργεια, ἡ θεραπεία - μία ἀνάταξη ὤμου γιά παράδειγμα - παρουσιαζόταν ἐντυπωσιακά καί γινόταν εὐκολότερα κατανοητή ἀπό τόν μαθητή.

εικόνα 13

εικόνα 11

ΑΒΒΑΣ ΦΟΥΡΜΟΝΤ - Ο ΕΛΓΙΝ ΤΗΣ ΣΠΑΡΤΗΣ

Ο ΒΑΝΔΑΛΟΣ

Σαράντου Ἀντωνάκου

Τότε πού τό γένος στέναζε κάτω ἀπό τήν τυραννίδα τοῦ πιό βάρβαρου, τοῦ πιό σκληροῦ καί τοῦ πιό ἀνελέητου κατακτητή. Τότε πού ἡ γαλανή μας πατρίδα καθημαγμένη καί ἐρειπωμένη, ἔδινε ἀπελπιστικά ἀπεγνωσμένο ἀγῶνα γιά νά ἐπιβίωση. Τότε πού οἱ δοῦλοι, προσπαθώντας νά γίνουν ἐλεύθεροι, ἀνέβαιναν ἀρματωλοί καί κλέφτες στά ἀπάτητα Ἑλληνικά βουνά.

Τότε, στά χρόνια πού ὁ Ὄθωμανός δυνάστης ἔτρωγε σιγά σιγά τήν σάρκα τῆς Ἑλλάδος.

Τότε στήν ὀλόφωτη γωνιά τῆς Μεσογείου, ἑκατοντάδες καί χιλιάδες ξένοι, κυρίως Εὐρωπαῖοι, ἦλθαν σέ μία ὥρα πού ἡ πνευματική ἀναγέννησις τῆς Εὐρώπης βρισκόταν στήν πιό ὁμορφῇ ἀνοιξι τῆς ζωῆς της.

Ἦλθαν φωτισμένοι καί ἐμπνευσμένοι ἐρευνητές γιά νά μελετήσουν παλαιά ξεχασμένα χειρόγραφα πού φιλόστοργα συντηροῦσαν οἱ καλόγεροι, στίς ἐκκλησίες καί στά μοναστήρια. Ἦλθαν σοφοί διδάσκαλοι γιά νά διδαχθοῦν ἀπό τήν σοφία τῶν Ἑλλήνων.

Ἦλθαν ἀπό τήν Ἀγγλία, τήν Γερμανία, τήν Γαλλία καί ἀλλοῦ, ρομαντικοί ὄνειροπόλοι, ἀναζητῶντας λείψανα ἀπό τήν δόξα καί τό μεγαλεῖο τῆς Ἀρχαίας Ἑλλάδος. Μή βλέποντας τήν δυστυχία, τό αἶμα καί τόν τρόπο πού ἔζωναν τά πάντα, ἐννοοῦσαν νά ἀναστήσουν μέ τήν φαντασία τους τήν Ἀρχαία Σπάρτη μέ τούς νόμους τοῦ Λυκούργου, τήν Ἀθήνα τοῦ Περικλῆ καί τοῦ Φειδία, τήν Μακεδονία μέ τίς στρατιές τοῦ Ἀλεξάνδρου. Περνώντας ἀπό τήν Σπάρτη, ὅσο ἀκόμη ὁ Μοριάς ἦταν ἐλεύθερος, ὁ Κυριάκος ὁ Ἀγιανίτης, συνεπαρμένος ἀπό τό κλέος τῆς ἐνδοξῆς Πολιτείας, γράφει ἓνα ἐπίγραμμα μνήμης τῆς πατρίδος τῶν τριακοσίων:

**Ὡ λαμπρά πόλις Λακωνική Σπάρτη
κλέος οἰκουμένης πάσης, παράδειγμα
ὅλων καί σωφροσύνης καί τέμενος
καί τῆς ἄλλης πᾶσης θείας ἀρετῆς ἔσοπτρον καί πηγῇ.
Ποῦ ἐστίν ὁ σός ἀγαθός Λυκούργος, ποῦ οἱ Διόσκουροι
οἱ δίδυμοι θεοὶ Κάστωρ καί Πολυδεύκης;
Ἀναξανδρίδας, Ὀθρυάδας καί Γύλιππος,
Εὐρυσθένης καί Λεωνίδα ποῦ διαπᾶσθε;**

Καί ὁ Σατωμπριάν, ὁ μέγας ποιητής, μέ δάκρυα χαράς καί συγκίνησης, ἀντίκρουσε καί ἐκστατικός στάθηκε ἐμπρός στά ἐρείπια τῆς Ἀρχαίας Σπάρτης.

Ἀλλά κοντά στοὺς ἐρευνητές καί τοὺς ἰδεολόγους, κοντά στοὺς ἀγνοῦς ἀγωνιστές καί στοὺς φωτισμένους ἐπιστήμονες, ἦλθαν καί οἱ τυχοδιώκτες.

Ἄλλοι γιά νά ἐκμεταλλευθοῦν τόν καῦμό τῶν ραγιάδων γιά ἐθνική ἀποκατάσταση, ἄλλοι σάν πειρατές ἢ ἐμποροὶ καί ἄλλοι γιά νά ρημάξουν, ἀλίμονο, τό κορμί τῆς ἀνήμερης Ἑλλάδος.

Μέ μανία βάλθηκαν νά ἐξαφανίσουν τά λείψανα τῆς κλασσικῆς ἀρχαιότητος.

Λιάνιζαν τά ἱερά μάρμαρα καί τά μνημεῖα, ἀποσποῦσαν τά ἀνάγλυφα, ξεσῆκωναν κομμάτια ἀπὸ κίονες, ἔσπαζαν ἐπιγραφές καί ἀγγεῖα.

Σκάφθηκε ἀπὸ τήν μία μέχρι τήν ἄλλη τῆς ἄκρῃ ἡ γῆ τῶν θεῶν. Ὅ,τι πολῦτιμο βρισκόταν, ἔπαιρνε τόν δρόμο τῆς ξενιτειᾶς.

Ἀρχαῖοι κοῦροι καί καλλιπλόκαμες παρθένες, πολῦτιμοι δακτυλιόλιθοι καί περίτεχνα χρυσᾶ κοσμήματα, ἀνάγλυφα μέ ἥρωες καί θεοὺς, στόλισαν τότε τά παλάτια τῶν μεγιστάνων τῆς Εὐρώπης. Στολίζουν ἀτυχῶς καί σήμερα τά μουσεῖα καί τίς συλλογές σ' ὁλόκληρο τόν κόσμο.

Ἀπὸ τοὺς πιό γνωστοὺς ἀρχαιοθῆρες, τοὺς πιό ἐπικίνδυνους βανδάλους τῶν ἐλληνικῶν ἀρχαιοτήτων, εἶναι καί ὁ Γάλλος Ἀββᾶς Φουρμόντ.

Γεννημένος τό 1690, ἀφοῦ διδάχθηκε τήν Ἑλληνική, τήν Ἑβραϊκή καί τήν Συριακή γλῶσσα, τό 1720 χειροτονήθηκε κληρικός καί στήν συνέχεια ἔγινε καθηγητής τῆς

Συριακῆς στό Γαλλικὸ Κολλέγιο καί διερμηνέας στήν Βασιλικὴ Βιβλιοθήκη. Τέλος, τό 1724 κατάφερε νά ἀνακηρυχθεῖ μέλος τῆς Ἀκαδημίας Ἐπιγραφῶν καί Καλῶν Τεχνῶν.

Τόν Φεβρουάριο τοῦ 1729, συνοδευόμενος ἀπὸ τόν ἀνεψιό του, ὁ Φερμόντ ἔφθασε στήν Κωνσταντινούπολι καί ἐφοδιάσθηκε μέ φερμάνι τοῦ Σουλτάνου Ἀχμέτ Γ', μέ τό ὁποῖο ἀποκτοῦσε τό δικαίωμα νά ἐρευνήσει καί νά μελετήσει ὅσους ἀρχαιολογικοὺς χώρους ἤθελε στήν ἐπικράτεια τῆς Ὄθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας.

Τόν Φουρμόντ ἔστειλε στήν Ἑλληνική Ἀνατολή, ὁ βασιλεὺς τῆς Γαλλίας Λουδοβίκος ΙΕ', μέ τήν ἐντολή νά συλλέξη βυζαντινά χειρόγραφα καί ἄλλες ἀρχαιοτήτες, πού θά ἦταν εὐκόλο νά μεταφερθοῦν στό Παρίσι.

Πρῶτος σταθμός τοῦ Γάλλου ἱερωμένου στήν Ἑλλάδα, ὑπῆρξε ἡ Ἀθήνα, ὅπου ἔμεινε πέντε μῆνες. Ἐπειτα πῆγε στήν Πελοπόννησο.

Ὁ Μοριάς τήν ἐποχή ἐκείνη ταλανιζόταν ἀπό τήν πανοῦκλα, πού προξενούσε μεγάλο θανατικό. Ἀφοῦ ἐρευνῆσε καί ξεσῆκωσε ὅ,τι μπορούσε ἀπό τήν Κορινθία, τήν Ἀργολίδα, τήν Ἀρκαδία καί τήν Ἀχαΐα, κατέληξε στήν Μεσσηνία.

Ἀπό τήν Καλαμάτα, ὅπου ἔφτασε τόν Μάρτιο τοῦ 1730, ἔγραψε ἓνα γράμμα πρὸς τοὺς προκρίτους τῆς γειτονικῆς Ζαρνάτας τῆς Μάνης καί τοὺς ρωτοῦσε ἂν μποροῦσε νά ἐπισκεφθεῖ τήν χώρα τους. Γιά νά ἐπισκεφθεῖ ἄλλες τουρκοκρατούμενες περιοχές, ὁ Γάλλος Ἀββᾶς δέν χρειαζόταν ἄδεια, γιατί ἦταν, ὅπως εἶπαμε, ἐφοδιασμένος μέ φερμάνι σουλτανικό, τό ὁποῖο τοῦ ἐξασφάλιζε κάθε ἐλευθερία καί προστασία.

Ἀλλά ἐπειδὴ ἡ Μάνη ἦταν καί τότε, ὅπως καί πάντοτε, αὐτοδιοικούμενη, ὀφείλε νά ζητήσῃ ἀπὸ τοὺς Μανιάτες καπεταναίους τήν ἄδεια νά ἐπισκεφθεῖ τήν πατρίδα τους. Σέ πέντε ἡμέρες πῆρε ἀπάντηση ἀπὸ τοὺς καπεταναίους τῆς Ζαρνάτας καί τοὺς ἡγουμένους τῶν γειτονικῶν μοναστηριῶν, ὅτι ἦταν εὐπρόσδεκτος στήν περιοχή τους.

Ἔτσι μέ τήν συνοδεία ντόπιων ἐνόπλων, ἔφτασε στήν Ζαρνάτα, ἀφοῦ κατὰ τήν διαδρομή μελέτησε καί ἀντέγραψε μερικές ἀρχαῖες ἐπιγραφές. Γιά τοὺς κατοίκους ἔγραψε τό 1730 ἀπὸ τήν Σπάρτη πρὸς τόν Γάλλο πρόξενο στήν Ἀθήνα Γάσπαρη, ὅτι εἶναι μέν φτωχοί, ἀλλά διακρίνονται ἀπὸ τό θάρρος, τό πνεῦμα καί τήν λεπτότητα.

Ἀπὸ τήν Ζαρνάτα δέν προχώρησε στά ἐνδότερα τῆς Μάνης, γιατί ὅπως γράφει: «οἱ κάτοικοι τῆς μέσα Μάνης εὐρίσκονται διαρκῶς εἰς πόλεμον, πότε μέ τοὺς Τούρκους πότε ἀναμεταξύ των, ὅτι οἱ παπάδες, οἱ μοναχοὶ καί οἱ ἐπίσκοποι ἀκόμη περιφέρονται ἐνοπλοὶ καί ὅτι οἱ γυναῖκες τῆς Μάνης φέρουν πιστόλες.

Οἱ Μανιάτες εἶναι λαός ἀγριος, ἀλλά ἔχει ἀγάπη πρὸς τήν ἐλευθερίαν καί μόνος του πόθος εἶναι ἡ ἀπόκτησις ὠραίων ὄπλων».

Ἀφοῦ γύρισε στήν Καλαμάτα, ὁ Φουρμόντ, μέσω Μεγαλοπόλεως, ἔφτασε στόν Μυστρά, ὅπου οἱ δημογέροντες τόν ὑποδέχτηκαν φιλοφρονέστατα. Ὁ Γάλλος κληρικός «μέ τόν Πausανία στό χέρι», ἀναζητοῦσε στήν περιοχή τῆς Λακεδαιμόνος τά ἑρείπια τῆς Ἀρχαίας Σπάρτης καί τῶν ἄλλων σημαντικῶν πόλεων τῆς Λακωνίας.

Τίς πρώτες ἡμέρες τῆς παραμονῆς του στόν Μυστρά ὁ ἀνεψιός του, πού τόν βοηθοῦσε στίς ἐρευνές του, ἀνεκάλυψε ἐντοιχισμένα στό μεσαιωνικό τεῖχος ἐνεπίγραφα ἀρχαῖα βάρβα. Ἀμέσως, μέ δέκα ἐργάτες, τά ξήλωσε ἀπὸ τήν ἀρχική τους θέση.

Ἐπειτα βρέθηκαν στό τεῖχος τῶν Παλαιολόγων εἴκοσι ἀκόμη κομμάτια ἐνεπιγράφων λίθων, πού εἶχαν τήν ἴδια μέ τά προηγούμενα τύχη. Ἀμέσως ὁ Φουρμόντ προσέλαβε ἄλλους πενήντα ἐργάτες.

Ἐπὶ 53 συνεχῶς ἡμέρες δέν ἄφησε στήν κυριολεξία λίθον ἐπὶ λίθου στόν Μυστρά, στήν Σπάρτη καί στίς Ἀμύκλες. Ὁ Φουρμόντ κατεδαφίζων καί ἀνασκάπτων, ἀπεκάλυψε 300 ἐπιγραφές τὰς ὁποίας ἀντέγραψε, καί διάφορα ἀνάγλυφα, ἀναθήματα καί μικροτεχνήματα, τά ὁποῖα ἀπεκόμισε στήν πατρίδα του.

Ἡ κατεδάφισις τῶν μεσαιωνικῶν τειχῶν τοῦ Μυστρά καί ἡ κατασκαφή τῶν ἀρχαίων μνημείων καί τάφων τῆς Σπάρτης, γενομένη ἀπὸ τόν Φουρμόντ, μέ ἀσυνείδητο ντιλεταντισμό, ἐγγίζοντα ἐνίστε τά ὅρια τῆς βαναυσότητος, δυσχεραίνει πολύ τήν ἐν Σπάρτη ἀρχαιολογική ἐρευνα, ὅταν μετά δύο περίπου αἰῶνες ἡ ἐρευνα αὐτὴ ἐπεχειρήθη ἀπὸ τήν ἐπιστήμη.

Στήν Σπάρτη, τό καταστροφικὸ ἔργο τοῦ Γάλλου ἀρχαιολόγου ἐκδηλώθηκε μέ ἰδιαίτερη βαρβαρότητα. Τό ἐκπληκτικὸ εἶναι ὅτι ὁ Φουρμόντ καυχᾶται γιά τοὺς βανδαλισμούς αὐτοῦ!

Ἐγραφε τόν Ἀπρίλιο τοῦ 1730 πρὸς τόν φίλο του Φρενέ:

«... Τά ἰσοπέδωσα ὅλα, τά ξεθεμελίωσα, ὅλα. Ἀπὸ τήν μεγάλη αὐτὴ πολιτεία (τήν Σπάρτη), δέν ἀπόμεινε λίθος ἐπὶ λίθου. Ἐδῶ καί ἓνα μῆνα συνεργεῖ ἀπὸ τριάντα καί μερικές φορές σαράντα ἢ ἐξήντα ἐργάτες γκρεμίζουν, καταστρέφουν, ἐξολοθρεύουν τήν Σπάρτη. Ὁ βρόντος ἀπὸ τό γκρέμισμα τῶν τειχῶν, τό κατακύλισμα τῶν λίθων ὡς τίς ὄχθες τοῦ Εὐρώτα, ἀκούγεται ὄχι μονάχα στήν Λακωνία, ἀλλά καί σ' ὁλόκληρο τόν Μοριά καί παραπέρα ἀκόμη. Τούρκοι, Ἑβραῖοι, Ἕλληνες, ἐρχοῦνται νά δοῦν ἀπὸ πενήντα λεῦγες μακριά. Ἀλλά τό μόνο πού ἀντικρῦζουν εἶναι χιλιάδες ἐνεπίγραφα μάρμαρα. Μία μέρα ὁ ἀνεψιός μου, πού ἐπιστατοῦσε στίς ἐργασίες, βρῆκε μία ντουζίνα μάρμαρα, τά καλύτερα τοῦ κόσμου, γεμάτα ἐπιγραφές. Ἐστεῖλε ἀμέσως νά μέ πληροφορήσῃ, φροντίζοντας στόν δρόμο νά τό διαλαλήσῃ σέ ὅλη τήν περιοχή. Σέ λίγο ἔφτασε στήν Σπάρτη ὁλος ὁ Μυστράς. Αὐτὴν τήν στιγμή μόνο τέσσερεις πύργοι ἀπομένουν ὀρθοί! Γιά νά εἶμαι εἰλικρινής, ἀπορῶ κι ἐγὼ μέ αὐτὴν τήν ἐκστρατεία. Ἀπὸ ὅσα ἔχω διαβάσει κανεὶς δέν σκέφτηκε ὡς τώρα νά ξεθεμελίωσει πολιτεῖες ὁλόκληρες!

Δέν θέλω νά ἀφήσω λίθον ἐπὶ λίθου. Δέν ξέρω κύριε καί ἀγαπητέ φίλε, ἂν ὑπάρχει στόν κόσμο πρᾶγμα ἱκανὸ νά δοξάσῃ μία ἀποστολὴ περισσότερο ἀπὸ τοῦ νά σκορπίσεις στοὺς ἀνέμους τήν στάχτη τοῦ Ἀγησιλάου, ἀπὸ τό νά ἀνακαλύψεις τά ὀνόματα τῶν ἐφόρων, τῶν γυμνασιάρχων, ἀγορανόμων, φιλοσόφων, γιατρῶν, ποιητῶν, ρητόρων, διασήμων γυναικῶν, ψηφίσματα τῆς Γερουσίας, τοὺς νόμους τοῦ Λυκούργου. Οἱ Ἀμύκλες εἶναι πολύ κοντά γιά νά τίς παραμελήσω. Ἐστεῖλα ἐργάτες καί γκρέμισαν τά λείψανα τοῦ περίφημου ναοῦ Ἀπόλλωνα. Φανταστεῖτε τήν χάρά μου. Ἀλλά θά ἦταν μεγαλύτερη ἂν εἶχα λίγη ἀνεση χρόνου. Ὑπάρχουν ἀκόμη ἡ Μαντινεία, ἡ Στύμφαλος, τό Παλλάδιον, ἡ Τεγέα καί κυρίως ἡ Νεμέα καί ἡ Ὀλυμπία. Θά ἄξιζε νά τίς φέρω ἄνω κάτω, ἀπ' τά θεμέλια ὡς τήν κορυφή. Ἐχω τήν δύναμι νά τό κάνω. Ἀπόκτησα μία ὀξύδερκεια σ' αὐτοῦ τοῦ εἶδους. Ἐγὼ δέν μοιάζω μ'

αὐτοὺς πού τρέχουν ἀπὸ πόλη σέ πόλη γιά νά ἰδοῦν. Θέλω νά παίρνω χρήσιμα πράγματα.

Ὅταν θά καταστρέψω ὁλοκληρωτικά τήν Σπάρτη καί τίς Ἀμύκλες, θά πάω στό Ναύπλιο γιά λίγη ἀνάπαυση. Ἀπὸ κεῖ θά μπορέσω νά μπαρκάρω γιά τήν ἐπιστροφή στήν Γαλλία. Τώρα εἶμαι ἀπασχολημένος μέ τήν καταστροφή τοῦ ναοῦ τοῦ Ἀπόλλωνα στίς Ἀμύκλες. Βρίσκω κάθε μέρα θαυμαστά πράγματα. Δέν μετανοῶνω.»

Τήν ἴδια ἡμέρα πού ἔγραφε στόν Φρενέ, ἔγραφε καί ἓνα ἄλλο γράμμα στόν φίλο καί συνάδελφό του ἀββᾶ Σεβέν:

«...Τά κτυπήματα πού δίνουν οἱ ἐργάτες εἰς τήν Σπάρτην ἔκαναν φοβερόν κρότον καί ἔγιναν ἀκουστά, ὄχι μόνον εἰς τήν Λακωνίαν καί εἰς τὰς ἄλλας ἐπαρχίας τοῦ Μορέα, ἀλλά καί εἰς ὅλην τήν ἄλλην Ἑλλάδα. Ἐντὸς τῶν 40 ἡμερῶν τῆς ἐργασίας μου περισσότεροι τῶν δεκακισχιλίων Ἕλληνες καί περισσότεροι τῶν ἑξακισχιλίων Τούρκοι, ἀγάδες καί ἄλλοι, ἦρθαν γιά νά μέ ἰδοῦν ἐδῶ. Ἦμουν πολλάκις ὑποχρεωμένος νά περιποιηθῶ μερικούς ἐξ αὐτῶν. Ἐνα ἀρνὶ ψητό στήν σούβλα μέ μερικά ἀμύγδαλα καί καφέ, ἦτο ἀρκετόν διά νά τοὺς κάμει νά ἐνδιαφερθοῦν διά τὰς ὑποθέσεις μου καί νά μέ ἀνυψώνουν μέχρι τρίτου οὐρανοῦ.»

Δύο ἐβδομάδες ἀργότερα, στίς 20 Ἀπριλίου τοῦ 1730, ὁ Φουρμόντ γράφοντας στόν Πρεσβευτὴ τῆς Γαλλίας στήν Κωνσταντινούπολι Βιλλενεβέ, δικαιολογεῖ τοὺς βανδαλισμούς του στήν Σπάρτη σάν ἐκδίκηση, ἀπὸ τήν κακὴ ἀπέναντί του συμπεριφορὰ τῶν Μανιατῶν:

«... Βρίσκομαι σ' ἓναν φοβερό τόπο, στήν περίφημη Μάνη. Κακὸς λαός, εἶμαι εὐτυχής πού γλύτωσα. Ἐφυγα ἀπὸ τήν βάρβαρη πατρίδα τους χωρὶς νά ἀποκομίσω τίποτα ἀξιόλογο, τίποτα γιά νά βγοῦν τουλάχιστον τά ἐξοδά μου. Γιά νά ξεσκεπάσω, γιά νά ἐκδικηθῶ αὐτό τό σκυολόι, ρίχτηκα πάνω στήν ἀρχαία Σπάρτη.

Δέν ἤθελα νά μείνει τίποτα ἀπὸ τήν πόλι πού ἔκτισαν οἱ πρόγονοὶ τους.

Τὴν ἔσβησα, τὴν ἀνέσκαψα, τὴν ξεθεμελίωσα, δέν ἔμεινε λίθος ἐπὶ λίθου.

Καί γιατί, θά ρωτήσῃ ἡ ἐξοχότης σας, ἐπέπεσα μέ τόση μανία πάνω σ' αὐτὴν τήν πόλι, ὥστε νά γίνῃ ἀγνώριστη πληρώνοντας τίς ἁμαρτίες τῶν ἀπογόνων της; Ἐχω τήν τιμὴν νά σᾶς ἀπαντήσω: Ἦταν πολὺ ἀρχαία καί ἔκρυβε πολλοὺς θησαυροὺς. Αὐτό δέν μπορούσα νά τό συγχωρέσω. Ὡς τώρα κανένας ταξιδιώτης δέν τόλμησε νά τοὺς ἀγγίξῃ.

Οἱ Βενετοί, μ' ὅλο πού ὑπῆρξαν κάποτε κυρίαρχοι αὐτῆς τῆς χώρας, τοὺς σεβάστηκαν. Ἐκρίνα πὼς δέν ἔπρεπε νά τρέφω τέτοιο σεβασμό. Τὴν ἰσοπέδωσα, λοιπόν, μέ κάθε ἐπισημότητα. Κι αὐτό προκάλεσε τὸν θαυμασμό τῶν Τούρκων, ἐνῶ οἱ Ἕλληνες λύσσαξαν καί οἱ Ἑβραῖοι χάρηκαν πολὺ. Εἶμαι ἡσυχος, πολὺ περισσότερο γιατί ἀπόκτησα ἀπὸ τό ταξίδι μου πράγματα ἱκανά νά θαμπώσουν ὅλους τοὺς σοφοὺς.

Ποῖος θά φανταζόταν ποτέ ὅτι θά ἦταν δυνατόν νά βρεθῇ ὁ τάφος τοῦ Ἀγησιλάου καί τοῦ Λυσάνδρου, τῶν περιφήμων βασιλιάδων τῆς Σπάρτης; Ποῖος θά φανταζόταν πὼς ὕστερα ἀπὸ τόσους πολέμους, σεισμούς καί ἄλλες θεομηνίες πού ἀφάνισαν αὐτὴν τήν πόλι, θά εὕρισκα ἀκόμη θαυμάσια μάρμαρα πού μᾶς κάνουν γνωστὸς ὅλους τοὺς ἐφόρους, ρήτορες καί ἄλλες προσωπικότητες, ἀγνωστες ὡς τήν τελευταία καταστροφή πού ἐγίνε ἀπὸ ἐμένα;

Βιβλία δέν ὑπάρχουν, συνεχίζει στήν ἐπιστολή του ὁ βάνδαλος. Πολλοὶ δέν ξέρουν σ' αὐτὴν τήν χώρα οὔτε νά γράφουν, οὔτε νά διαβάζουν. Χρησιμοποιοῦν τά χειρόγραφα γιά φυσέκια. Κι ἀφοῦ δέν ὑπάρχουν βιβλία

φρόντισα γιά κάτι άλλο, ὥστε τό ταξίδι μου νά ὠφελήσῃ τά Γράμματα. Ἀφοσιώθηκα μέ τόσον ἐνθουσιασμό σ' αὐτό κι ἔδωσα τέτοια χτυπήματα, πού ὁ ἀντίπαλός τους θά ἀκουσθῇ σ' ὁλόκληρη τήν Εὐρώπη. Δέν γκρεμίζει κανείς δύο καί τρεῖς πολίτες χωρίς θόρυβο. Ἐγώ τίς ξεθεμέλιωσα, ἐνῶ οἱ παλαιότεροι περιγηγνέτες ἔρχονταν μόνο γιά νά τίς βροῦν».

Ἀποκαλυπτικό γιά τό ἀνεξήγητο μῖσος πού ἔτρεφε ὁ Ἀββάς Φουρμόντ πρὸς τήν Σπάρτη καί τά μέσα πού χρησιμοποιοῦσε, εἶναι καί ἡ ἐπιστολή του πρὸς τόν Καρδινάλιο Φελρύ. Τοῦ ἀναγγέλλει ὅτι πῆγε στήν Λακωνία σέ ἀναζήτηση παλαιῶν χειρογράφων.

«... Ἀλλά σεβασμιώτατε, ὁ λαός, αὐτά τά παιδιά τῆς Λακεδαιμόνου, δέν κράτησαν ἀπό τοὺς προγόνους τους τίποτε ἄλλο ἀπὸ τὴν ἀγάπη τῆς ἐλευθερίας καί τὴν μανία τοῦ πολέμου. Τό ὄνειρό τους εἶναι νά ἀποκτήσουν ὅπλα. Τά βιβλία τά χρησιμοποιοῦν γιά τά φύσκια τους. Ἐρρίξα τὴν θλίψι μου πάνω στήν κυριώτερη πόλι τῆς περιοχῆς, τὴν ἀρχαία Σπάρτη. Τό βλέμμα μου ἔπεσε πάνω στά κτίσματα πού κατὰ τὴν γνώμη μου ἔκρυσαν θησαυροὺς γιά τά Γράμματα. Ἦταν κίονες, ἀνάβαθρα, ἐνεπίγραφες μετώπες. Ν' ἀφήσω ὅλα αὐτά σέ ἄλλους (γιατί δέν εἶμαι ἐδῶ ὁ μοναδικός ἐρευνητής), θά ἦταν ἔλλειψι καλοῦ γούστου. Θά ἦταν ἀδιαφορία γιά τὴν τιμὴ τοῦ ἔθνους μου, θά σήμαινε πῶς εἶμαι ἀνάξιος νά ἀντιληφθῶ τίς προθέσεις τοῦ βασιλιά μου καί νά ἐκπληρώσω τίς διαταγές μου. Πρόκειται, ὅπως θά κατὰλαβε ἡ ἐξοχότης σας, γιά τό καλὸ τῶν Γραμμάτων. Γι' αὐτό μίσθωσα ἐργάτες καί κατέστρεψα ὡς τά θεμέλια τά λείψανα τῆς ὑπέροχης αὐτῆς πολιτείας, σέ σημεῖο πού νά μὴν ἀπομείνῃ λίθος ἐπὶ λίθου. Μπορεῖ, σεβασμιώτατε, νά καταντήσῃ σέ λίγο ἓνας ἄγνωστος τόπος. Ἐγώ, ὅμως, ἔχω τὸν τρόπο νά τὴν ἀναστήσω στό πνεῦμα τῶν ἀνθρώπων. Ἀκόμη καί τῶν πιό μακρυνῶν γενεῶν, γιατί ἔχω καταρτίσει ὁλόκληρο κατάλογο τῶν ἱερῶν καί ἱερειῶν τῆς, τῶν ἐφόρων, τῶν ἀγορανόμων καί τῶν γυμνασιαρχῶν. Ἡ καλή μου τύχη θέλησε νά ἀνακαλύψω ἐπιγραφές γιά πολλοὺς φιλοσόφους, ρήτορες, στρατηγούς, ποιητές, καλλιτέχνες, ἀκόμα καί διάσημες γυναῖκες, ἄγνωστες ὡς τώρα. Οἱ ἐπιγραφές αὐτές μᾶς πληροφοροῦν ποιοὶ αὐτοκράτορες εὐεργέτησαν τὴν πόλι, ποιοὶ εὐλαβεῖς ἰδιῶτες ἔκτισαν ναοὺς, ποιοὶ ἀπὸ ἀλαζονείας χρηματοδοτοῦσαν δημόσια θεάματα. Ἡ εὐσέβειά μου, σεβασμιώτατε, δέν ἔφτασε στό σημεῖο ν' ἀφήσω στήν γαλήνη, οὔτε τὴν τέφρα τῶν Βασιλιάδων. Σκόρπισα στὸν ἀνεμο τὴν τέφρα τοῦ Ἀγησιλάου. Μπῆκα στὸν τάφο τοῦ Λύσανδρου καί ἀνακάλυψα τὸν τάφο τοῦ Ὁρέστη καί τὰ διέλυσα ὅλα ».

Φαίνεται, ὅτι ἡ βουλιμία τοῦ Φουρμόντ νά ἀφανίσει τὴν πόλι τοῦ Λυκούργου, ὀφείλετο ὡς ἓνα σημεῖο καί στήν ἐδῶ παρουσία καί ἄλλων τυχοδιωκτῶν.

Ὁ Γάλλος βάνδαλος ἀποκαλύπτει ὅτι στήν Σπάρτη βρίσκονταν καί ἄλλοι ἐρευνητές καί ὅτι ὑπῆρχε κίνδυνος νά ἐπωφεληθοῦν ἐκεῖνοι ἀπὸ τὰ δικά του εὐρήματα.

Σέ ἓνα ἄλλο γράμμα του στὸν φίλο του Μπινώ,

σημειώνει ὅτι στήν Λακεδαίμονα βρισκόταν κάποιοι Μόρισον, Ἀγγλος ἀρχαιοσυλλέκτης «μέθυσος, βάρβαρος, ἀγροῖκος». Καί προσθέτει **«λύσσαξε πού τὸν πρόλαβα»**.

Σέ ἄλλη ἐπιστολή του, πρὸς τὸν ὑπουργό τοῦ Λουδοβίκου Μορεπώ, ἀναφέρει:

«Ἄν ἦμουν ὁ μοναδικός ἐρευνητής, ἂν δέν εὕρισκα ἀρχαιολογικοὺς θησαυροὺς, ἂν δέν ἀνησυχοῦσα μήπως ἐπωφεληθοῦν ἄλλοι ἀπὸ τίς ἀνακαλύψεις μου, θά ἔφευγα ἀμέσως».

Ἡ μεγάλη χαρά τοῦ μισέλληνα καί ἀπαίδευτου ρασοφόρου, ἡ ἀγαλλίασί του γιά τὴν βεβήλωσι καί τὸν ἀφανισμό τῶν λειψάνων τῆς ἀρχαιότητος, ἐκδηλώνεται σέ μία ἐπιστολή του, πάλι ἀπὸ τὴν Σπάρτη, πρὸς τὸν Ἰταλὸ μισσιονάριο Ντομένικο Ντελλαρόκα, πού ὑπηρετοῦσε στήν γαλλικὴ προβεία τῆς Πόλης.

«... Δέν ἄφησα λίθον ἐπὶ λίθου. Πρέπει νά σᾶς ἐξομολογηθῶ ὅτι βρίσκομαι σ' ἓνα παραλήρημα χαρᾶς πού κατόρθωσα νά καταστρέψω ὁλότελα τίς ξακουστές αὐτές πολιτείες, ἔτσι ὅπως γίνεται σέ πόλεμο. Τό ἔκανα γιά τὴν Γαλλία, γιά τὴν Αὐτοῦ Ἐξοχότητα. Αὐτό ἀποτελεῖ γιά μένα μία νέα δόξα».

Φαίνεται ὅτι οἱ ντόπιοι, ἔστω καί ἀργά, προσπάθησαν νά ἀντιδράσουν, ὅταν κατάλαβαν τὸν πραγματικὸ ρόλο τοῦ σατανικοῦ Γάλλου ἱερωμένου, ἀλλὰ δέν μποροῦσαν νά κάνουν τίποτα, ἀφοῦ ὁ Φουρμόντ εἶχε τὴν ἔγκρισι καί τὴν προστασία τῶν Τούρκων. Σέ μία παράγραφο στό γράμμα πού ἔστειλε στὸν Σεβέν, γράφει:

«Κατέβαλα πολὺν κόπον γιά νά κερδίσω μέ τό μέρος μου τοὺς Μυστριῶτες. Ἐχρειάσθη νά μεταχειρισθῶ πολλή σωφροσύνη, πολιτική, λεπτότητα, ὑπομονή καί ἂν θέλετε σθένος. Ἐκέρδισα πρό πάντων μέ τό μέρος μου τοὺς Τούρκους καί τοὺς Ἑβραίους. Οἱ Ἕλληνες πού εἶναι ἐδῶ πολὺ ἰσχυροί, κατ' ἀρχὰς ἦσαν πολὺ εὐχαριστημένοι νά βλέπουν τὰ μάρμαρα αὐτά, ἀλλὰ ὅταν εἶδαν νά ἀνέρχωνται εἰς χιλιάδας καί ἀντελήφθησαν ὅτι θά τὰ ἐναπέθετα πάλι στήν γῆν βαθύτερα ἀπὸ ὅσον ἦταν πρῶτα χωρίς νά τοὺς ἐπιτρέψω νά λάβουν ἀντίγραφα, ἐπανῆλθον στὸν φυσικὸ των χαρακτηῖρα μέ τὴν ἐλεεινὴ των καχυποψίαν, ἀλλ' ἔχων τοὺς Τούρκους ὑπὲρ ἐμοῦ δέν τοὺς φοβοῦμαι καθόλου».

Ἡ πραγματικὴ ἀλήθεια εἶναι ὅτι ἓνας μόνον Ἕλληνας εὕρισκε θεσπέσιο τό ἔργο τοῦ Γάλλου βανδάλου. Πρόκειται γιά τὸν γιατρό τοῦ Μυστρά **Ἠλία Δόξα**, τουρκολάτρη, καί μία ἀπὸ τίς πιό σκοτεινές μορφές στήν πολιτικὴ ζωὴ τῆς Πελοποννήσου. Στὴν τυμβωρυχία αὐτὴν, ὁ Γάλλος ἀββάς εἶχε τὴν πλήρη ὑποστήριξιν καί τὴν συνδρομὴν τοῦ ἱατροῦ Ἠλίου Δόξα.

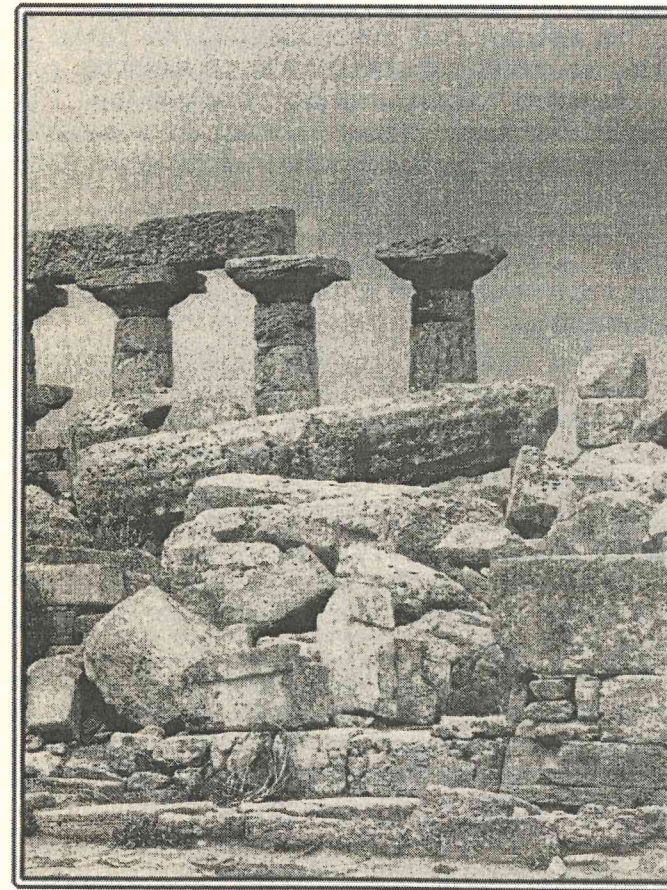
Κατὰ τὸν σοφὸ καθηγητὴ τοῦ Πανεπιστημίου Σωκράτη Κουγέα, ὁ Δόξας παρέσυρε τὸν Μητροπολίτη Παρθένιο καί τοὺς προκρίτους τοῦ Μυστρά **«ὄχι μόνον εἰς τό νά βλέπουν τὸν βανδαλισμὸ τοῦ Φουρμόντ σιωπῶντες καί ἀδιαμαρτύρητοι, ἀλλὰ καί νά ἐκφράσουν δι' ὁμαδικῆς ἐπιστολῆς εὐχαριστίας δι' αὐτόν»**.

Στὴν ἐπιστολή του ὁ Παρθένιος καί οἱ προύχοντες τοῦ Μυστρά, μεταξύ των ὁποίων καί ὁ Δόξας, γράφουν:

«Ἐμεῖς πρέπει νά κηρύττωμεν εὐεργεσίαν διὰ τῆς ὁποίας ἔμελλε, καθὼς δέν μᾶς ἔπρεπε, νά ἰδοῦμε εἰς τὸν καθ' ἡμᾶς χρόνον, ὅλο τό κάλλος καί στολὴν τῆς παλαιᾶς πατρίδος. Εὐχαριστοῦμεν ἡμεῖς τοιαύτην τὴν μεγαλοουργίαν, τό κηρύττει ἡ Πελοπόννησος, τό ὑμνεῖ ἡ Ἑλλάς, θέλει νά δεχθῇ ὡς ἔνδοξον λείψανον τῆς παλαιᾶς ἐκείνης εὐδαιμονίας. Δέν μένει ἄλλο νά ἐπαυμῆσωμεν δευότατε ἄνερ, παρὰ ἡ νά μᾶς ἀξιώσῃ καί αὖτις τῆς γαληνοτάτης σου θέας καί νά μὴ μᾶς ἀλησμονήσῃ καθὼς μᾶς ἔταξες εἰς τὰς ἡμέρας τῆς δόξης σου, καί ἡμεῖς θέλομεν τό γράψῃ μέ ἄκραν εὐλάβειαν εἰς τὴν καρδίαν μας καί θέλομεν τό παραδώσῃ εἰς τοὺς ἀπογόνους διὰ νά τό μεταδώσωσιν εἰς τοὺς μέλλοντας αἰῶνας. Ὡ! πόσον οἱ πρόγονοί μας ἠθέλουν στενάξει νά ἡσθάνοντο τοσαύτην χάριν τῆς θαυμασίας σου μεγαλοφροσύνης! Ἄς χαίρει ἡ μεγαλόπολις Παρισίων ὅπου δέχεται εἰς τοὺς θριάμβους τῆς τῆς παλαιᾶς Σπάρτης, καί μεθ' ἡμῶν τὴν δούλην καί ταπεινὴν. Ἐρρωσο, τρισμαίεστε ἄνερ καί διὰ τὴν χάριν καί διὰ τὴν σοφίαν καί διὰ τὴν πατρίδα».

Ἀλλὰ τόσοι ἦσαν ὁ θαυμασμός τοῦ Δόξα πρὸς τὸν Φουρμόντ, ὥστε νά τοῦ ἀφιερῶσιν καί ἓνα ἡρωσελεγειακὸ ποίημα. Τό «ἐλεγεῖον» προσφωνεῖται:

«Τῷ σφωτάτῳ καί ἐλλογιμοτάτῳ ἀνδρὶ κυρίῳ Μιχαήλ Φουρμόντ, τῷ Παρισίῳ τῆς ἐγκυκλοπαιδικῆς μαθήσεως καί τῶν ὑπὸ τὰς Ἀνατολὰς γλωσσῶν ἀρίστῳ διδασκάλῳ κατὰ τὴν παλαιᾶς Σπάρτης ἀνασκαφῆν».

Τό ποίημα πού ἀποτελεῖται ἀπὸ 34 στίχους, εἶναι ὕμνος πρὸς τό κλέος τῆς ἀρχαίας Σπάρτης καί ἔπαινος πρὸς τὸν Μιχαήλ Φουρμόντ, **«ὅστις ἔφερεν εἰς τό φῶς τὸν κόσμον αὐτῆς»**.

Παρά τό ὅτι τό μέτρο τοῦ ποιήματος δέν εἶναι τέλειο, οἱ στίχοι του δείχνουν ἐν τούτοις μία ἐκπληκτικὴ ἀρχαιομάθεια τοῦ λογίου ἱατροῦ τοῦ Μυστρά, ἀλλὰ συγχρόνως καί τὴν δουλοπρέπεια ἑνὸς γραικύλου ὁ ὁποῖος ὑπογράφει:

«Εἰς αἰδίου εὐλαβείας μαρτύριον

Ἠλίας Δόξας ὁ Σπαρτιάτης»

Γιὰ τό «ἐλεγεῖον» πού συντάξε πρὸς τιμὴν του καί γιά τὴν βοήθεια πού τοῦ παρέσχε ὁ Δόξας, ὁ Φουρμόντ ἔγραφε στὸν Σεβέν:

«Ἐνας μόνον ἀπὸ τοὺς Ἕλληνες ἀρκετὰ καλὰ μορφωμένος, εἶναι ἐνθουσιασμένος μέ τὴν ἀποκάλυψιν αὐτῆς τῶν λειψάνων τῆς Σπάρτης. Εἶναι ὁ δόκτωρ Δόξας, ἱατρός εἰς Μυστράν καί συχνάζων εἰς τὴν Αὐλήν τοῦ Μουζαχίρ Ἀγᾶ. Συνέθεσε ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ ταύτῃ ἐν ἑμμετρον κομμάτι, τό ὁποῖον διατρέχει τὸν Μορέα καί τό ὁποῖον θά σᾶς στείλω, ἂν περιέλθῃ μέχρις ἐμοῦ ὁλόκληρον. Πρέπει νά μοῦ σταλῇ ἀπὸ τὴν Αὐλήν ὅπου ἔκανε πάταγον»

Τό ποίημα τοῦ Δόξα δέν τό ἔλαβε ὁ Φουρμόντ ὅσο ἦταν ἀκόμα στήν Σπάρτη. Τοῦ τό ἔστειλε ὁ γιατρός τοῦ Μυστρά μέσω τοῦ φίλου του Ζακυνθίου σοφοῦ Ἀντωνίου Κατηφόρου. Μαζί μέ τό ποίημα ὁ Δόξας ἔστειλε στὸν φίλο του καί μία ἐπιστολή στήν ὁποία ἐκθειάζει τὴν «προσφορά» τοῦ Φουρμόντ στήν μελέτη τῆς ἀρχαίας Σπάρτης. Γράφει:

«Κατῶρυξεν τά κατὰ τὴν παλαιάν Σπάρτην ἐρείπια, ἀνακαλύψας μέχρις αὐτῶν τῶν θεμελίων ἀμφιθέατρα, γυμνάσια, τεῖχη καί ναοὺς ἐνθα εὐρέθη κεκρυμμένος ὅλος ὁ πολὺς ἐκεῖνος κόσμος τῆς θαυμαστῆς ποτὲ πόλεως, δηλαδὴ ὑπομνήματα ἀριστείων, ἐφόρων θεομοθειῶν, γυμνασιαρχῶν τάξεις τε καί ὀνομασίας, αὐτοκρατόρων προσφωνήσεις, τά πάντα ἐν μεγίστοις ἐγκεχαραγμένα ὅπερ ἐπιμελῶς ἀναλεξάμενος ἀπαίρει μετ' οὗ νόστιμον ἡμᾶρ οἶκαδε ποιοῦμενος».

Ἐκτὸς ἀπὸ τὸν Κατήφορο, ὁ Δόξας ἔστειλε ἀπ' εὐθείας καί στὸν Φουρμόντ ἐπιστολή στήν ὁποία τὸν ἀποκαλεῖ **«σοφώτατον καὶ θεϊότατον ἄνδρα»** καί τὸν διαβεβαιώνει ὅτι **«πάντες οἱ τῆς ἡμετέρας πατρίδος ἀτυχεῖς πολῖται τὰς σεβασμίους (sic) σοὶ τιμὰς ἀποπέμπουσι μετὰ τοῦ ἀποσπασμοῦ καί τῆς ἱερᾶς αὐτῆς δεξιᾶς»**.

Τό ἐγκληματικὸ ὄργιο τῆς καταστροφῆς τῶν ἀρχαιοτήτων ἀπὸ τὸν Φουρμόντ, ἐγίνε γνωστὸ στό Παρίσι καί οἱ προϋστάμενοί του ἔσπευσαν νά τὸν ἀνακαλέσουν. Σπουδαιότερος, ὅμως, λόγος τῆς ἀνακλήσεως τοῦ Γάλλου τυχοδιώκτη ἦταν ὅτι δέν κατόρθωσε οὔτε ἓνα χειρόγραφο νά ἀποκτήσῃ, καί γιὰ τό ὁποῖο εἶχε κυρίως σταλεῖ στήν Ἑλλάδα. Ἀνακλήθηκε ἐνῶ βρισκόταν ἀκόμα στήν Σπάρτη, τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1730.

Γύρισε στήν Γαλλία, ὅπου ἐπικρίθηκε δριμύτατα γιά τὴν λεηλασία τῶν ἀρχαίων μνημείων καί κατηγορήθηκε γιά πλαστογραφία καί ἀπάτη, ἀφοῦ οἱ κριτικοὶ ἀμφισβήτησαν τὴν γνησιότητα τῆς ἐπιγραφικῆς συλλογῆς του, τὴν ὁποίαν ἀποτελοῦσαν ἀντίγραφα 2600 ἐπιγραφῶν.

Ἡ «ἐπιδρομή» τοῦ Φουρμόντ στήν Ἑλλάδα καί ἡ ἔκτα-
ση τῶν καταστροφῶν πού προξένησε στίς ἀρχαιοτήτες,
ἀπετέλεσαν σοβαρότατο πρόβλημα γιά τήν ἀρχαιολο-
γική ἐρευνα γιά δύο σχεδόν αἰῶνες.

Τό 1801, ὁ Ἄγγλος περιηγητής Ντόντγουελ πού ἐπι-
σκέφθηκε τήν Σπάρτη, ἐρεύνησε γιά τήν δρᾶσι τοῦ
Φουρμόντ συγκεντρώνοντας ὑλικό ἀπό διάφορες ἀφη-
γήσεις καί προσπαθώντας νά δώσει μιά εὐλογοφανή
ἐξήγηση τῶν βανδαλισμῶν του.

Γράφει ὁ Ἄγγλος περιηγητής: «*Ενῶ ξεσῆκωνα μερικές
ἐπιγραφές, βλέπω τόν Μανουσάκη (ντόπιο ἐργάτη) νά
ἀναποδογυρίζει τά μάρμαρα καί νά τά κρύβει κάτω ἀπό
τούς θάμνους.*» Ὄταν τόν ρώτησα τί σημαίνουν αὐτά, μοῦ
ἐξήγησε ὅτι ἤθελε νά προφυλάξει τίς ἐπιγραφές, γιατί
πρίν πολλά χρόνια, ἓνας Γάλλος μυλόρδος πού πῆγε
στήν Σπάρτη, ἀφοῦ ξεσῆκωσε πολλές ἐπιγραφές,
ἐξαφάνισε μέ καλέμι τά γράμματα. Καί πραγματικά μοῦ
ἔδειξε μεγάλες μαρμάρινες πλάκες ἀπό τίς ὁποῖες
εἶχαν πελεκηθεῖ μέ βάρβαρο τρόπο οἱ ἐπιγραφές. Αὐτό
εἶναι πασίγνωστο στόν Μυστρά καί τό ἄκουσα ἀπό
πολλούς σάν παράδοσι, πού ὅλοι θεωροῦν πραγματικό
γεγονός. Χωρίς ἀμφιβολία ἡ καταστροφή τῶν ἐπιγρα-
φῶν ἦταν μία ἀπό τίς ποταπές, ἰδιοτελεῖς καί ἀδικαιο-
λόγητες πράξεις τοῦ ἀββᾶ Φουρμόντ, πού περιηγήθηκε
τήν Ἑλλάδα μέ διαταγή τοῦ Λουδοβίου τοῦ ΙΕ' τό 1729».

Τά χειρόγραφα του, τά ἡμερολόγια καί οἱ ἐπιγραφές,
βρίσκονται στήν Βασιλική Βιβλιοθήκη στό Παρίσι. Σ' ἓνα
γράμμα του πρὸς τόν κόμη Μωρεπᾶ, ὁ Φουρμόντ καυ-
χᾶται ὅτι κατέστρεψε τίς ἐπιγραφές γιά νά μήν τίς ἀ-
ντιγράψει κάποιος ἄλλος περιηγητής στό μέλλον.

Πολλοί ὅμως ὑποθέτουν, καί ὄχι ἀβάσιμα, ὅτι ὁ Φουρ-
μόντ μέ τήν καταστροφή τῶν ἐπιγραφῶν
εἶχε σκοπό νά ἀνακατέψει πλαστές καί
γνήσιες, χωρίς νά ἀφήσει ἵχνη.

Ὡστόσο, ὅποια ἐπιχειρήματα καί ἂν προβάλλουν ἐκεῖνοι
πού συνηγοροῦν γιά τήν γνησιότητα τοῦ ἡμερολογίου
καί τῶν ἐπιγραφῶν του, πρέπει νά ὁμολογήσουν, ἂν
πιστεύουν σέ ὅσα ὁ ἴδιος ἀφηγεῖται, ὅτι ἀπό τά
χρόνια τοῦ Ἀλαρίχου καί τοῦ Θεοδοσίου,
ἡ ἐλληνική γῆ δέν ἀντιμετώπισε φοβερό-
τερο ἐχθρό.

Κάθε καλαίσθητος καί γενναιόψυχος ἄνθρωπος,
διαβάζοντας τίς ἐπιστολές του, θά νοιώσει κατάπληξι
βλέποντας πῶς ὁ Φουρμόντ ὁμολογεῖ μέ ὑπερηφάνεια
τίς προμελετημένες καταστροφές καί τίς χειρότερες
ἀπό τίς γοτθικές κατεδαφίσεις του. Τολμᾷ μάλιστα νά
ὑπογράψει τόν μακροσκελῆ κατάλογο τῶν φρικαλεοτή-
των του μέ τόν ὄνομα Φουρμόντ ὁ Σπαρτιατικός!!!

Μέ τούς βανδαλισμούς τοῦ Φουρμόντ ἀσχολήθηκε καί
ὁ Γάλλος περιηγητής Πουκεβίλ, πού ταξίδεψε στήν
Ἑλλάδα ἀπό τό 1798 μέχρι τό 1801. Ὁ Πουκεβίλ
προσπάθησε νά δικαιολογήσει τόν βάνδαλο συμπα-
τριώτη του, παρουσιάζοντας περιορισμένες τίς
καταστροφές τῶν ἀρχαιοτήτων καί ὑποστηρίζοντας ὅτι
οἱ ἐπιστολές του περιέχουν ὑπερβολές καί παραδοξο-
λογίες.

Τό θέμα Φουρμόντ ἀπασχόλησε καί τόν Μισώ, ὁ ὁποῖος

συνοψίζοντας το 1828 τά πορίσματα τῶν ἐρευνῶν,
ἔγραψε: «*Ἀμφισβητήθηκε ἡ καλή πίστις στίς ἀρχαιολο-
γικές του ἐρευνες. Χαρακτηρίστηκε πλαστογράφος. Κι
ὅπως φαίνεται, οἱ ἐπιγραφές πού ἀνακοίνωσε πα-
νηγυρικά, δέν βρέθηκαν στά ἀρχεῖα του πού ἔχουν ἐνα-
ποθεθεῖ στήν Βιβλιοθήκη. Κατηγορήθηκε ὅτι κατέ-
στρεψε χωρίς λόγο ἀρχαῖα μνημεῖα. Πρόκειται γιά βαν-
δαλισμό, πού μόνον ἀπό τό πνεῦμα τοῦ θρησκευτικοῦ
φανατισμοῦ πού ἐπικρατοῦσε ἀνάμεσα στούς ἀναχω-
ρητές τοῦ Ἀνζοῦ μπορούσε νά δικαιολογηθεῖ. Εἶναι ἀδύ-
νατον νά μήν ἀγανακτήσῃ κανεῖς διαβάζοντας τίς ἐπι-
στολές του στόν Φρενέ καί στόν Μωρεπᾶ. Καυχᾶται ὅτι
ξεθεμελίωσε τόν ναό τοῦ Ἀπόλλωνα στίς Ἀμύκλες. Καί
ἡ ἀφήγηση αὐτοῦ τοῦ βανδαλισμοῦ εἶναι ὑπερβολική,
ὅπως καί ἡ ἀφήγηση γιά τίς ἀρχαιολογικές ἀνακαλύ-
ψεις του.*»

Ὡστόσο, ἀπό τήν μελέτη τῶν ἀναφορῶν καί ἐπιστολῶν
τοῦ Φουρμόντ καί τοῦ ὁδοιπορικοῦ του φαίνεται, ὅτι οἱ
βανδαλισμοί του δέν ἦταν μόνο ἀποτέλεσμα ματαιοδο-
ξίας, θρησκοληψίας ἢ κατοχυρώσεως προσωπικῶν ἐπι-
στημονικῶν θεωριῶν.

Στό βάθος ὁ Φουρμόντ ἐκφράζει τόν ἄγριο ἀγγλογαλ-
λικό ἀνταγωνισμό στήν ἀρπαγή ἐλληνικῶν θησαυρῶν,
πού εἶχε ἀρχίσει ἀπό τόν 16ο αἰῶνα.

Ὅπως προαναφέραμε πανηγυρίζει πού κατόρθωσε νά
προλάβει στήν Σπάρτη ἓναν Ἄγγλο ἀρχαιοσυλλέκτη.

Τέτοια ἀντιζηλεία ὑπῆρχε ἀνάμεσα στίς δύο χώρες, ὡ-
στε οἱ λαφυραγωγῆσεις τῶν ἀριστουργημάτων τῆς ἐλ-
ληνικῆς τέχνης νά φτάνουν σέ ἀκρότητες.

**Ἄγγλοι καί Γάλλοι μοίρασαν
τό κεφάλι τοῦ Ἀπόλλωνα στήν Δῆλο
τό 1639, προινίζοντάς το κάθετα
ἀπό τό μέτωπο ὡς τό πηγούνι!**

Δέν εἶναι λοιπόν διόλου περίεργο, ὅτι ὁ Φουρμόντ
ἔφτασε ὡς τήν βαρβαρότητα γιά νά παρεμποδίσει τίς
ἐρευνες Ἀγγλῶν ἀνταγωνιστῶν.

Ἀλλά ἂν αὐτό δέν συμβαίνει, πρέπει νά δεχτοῦμε ὅτι
ὁ Γάλλος τυχοδιώκτης, συντρίβοντας τίς ἐπιγραφές, τά
μάρμαρα καί τά κτίρια τῆς Σπάρτης, ἐνεργοῦσε μέ σα-
λεμένο λογικό.

Ἦταν καί αὐτός, ἀτυχῶς, ἓνα μέρος ἀπό τούς ἀρχαιο-
λόγους τοῦ Λουδοβίκου, τῶν ὁποίων οἱ περιηγήσεις
στήν Ἑλλάδα, δημιουργοῦν τήν ἐντύπωση ἐπιδρομῆς
βαρβάρων. «*Σ' αὐτούς μάταια ἀναζητεῖ κανεῖς*» ὅπως γρά-
φει Ἑλληνας ἱστορικός «*τό ἦθος τοῦ ἐπιστήμονα, τήν
μετριοπάθειά, τὸν αὐτοέλεγχον, κάποιον πνευματικό δε-
σμό μέ τά λεηλατούμενα μνημεῖα.*»

Τώρα, ὅστερα ἀπό 290 ὁλόκληρα χρόνια, τά θύματα
τοῦ Φουρμόντ βρίσκονται στά Μουσεῖα καί τίς βιβλιο-
θήκες τῆς Εὐρώπης.

Φυλακισμένοι θεοί, θεσπέσια μάρμαρα, πολύτιμα χει-
ρόγραφα, λουσμένα ἀπό τόν ἥλιο τόν ἐλληνικό καί
μυρωμένα ἀπό τήν αὔρα τοῦ Ταῦγέτου, σαπίζουν στίς
ἀνήλιαγες αἰθουσες, περιφρονημένα κι ἀπ' αὐτούς ἀκό-
μα τούς ἀνθρώπους τοῦ χώρου πού τά γέννησε.

Ὅμως δέν παύουν νά ἀποτελοῦν τήν ζωντανή παρου-
σία τούτης τῆς πολιτείας πού θεοποίησε τήν ρώμη καί

τήν ἀνδρεία, πού ἔκανε πιστεύω της τήν δύναμι τοῦ
νόμου, πού συνδύασε τήν ἀπόλυτη ἐλευθερία μέ τήν πιό
σκληρή ὑποταγή.

Ὁ Φουρμόντ εἶναι ἴσως ἡ περίπτωση ἐκεῖνων πού ἡ ἀ-
λαζονεία καί τό μεγαλεῖο τῆς δικῆς τους πατρίδας, εὐ-
ρισκαν ἓναν ὑπεράξιο ἀνταγωνιστή στήν ἱστορία τῆς
Σπάρτης.

**Γιατί στήν Σπάρτη καί μόνον, γιά πρώτη φορά ὁ
νόμος καί ἡ πειθαρχία ἐγίναν θεοί.**

**Γιατί στήν Σπάρτη καί μόνον, γιά πρώτη φορά ἡ
στοργή τῆς μάνας γινόταν εὐχή θυσίας.**

**Γιατί στήν Σπάρτη καί μόνον, γιά πρώτη φορά,
ἀκούστηκε στίς ἀνθισμένες ροδοδάφνες τοῦ
Εὐρώτα τό μήνυμα πού δίνει περιεχόμενο στήν
νιότη καί στήν ζωή:**

ΔΕΣ ΔΕ Γ' ΕΞΕΟΜΕΘΑ ΠΟΛΛΑ ΚΑΡΡΟΝΕΣ

Ἐμεῖς θά γίνουμε καλύτεροι ἀπό σᾶς

Δέν θά τολμήσω νά σχολιάσω τό κείμενο τοῦ κ. Ἀντωνάκου.
Δέν χρῆζει οὔτε σχολίων οὔτε διορθώσεων ἀλλά οὔτε προσθη-
κῶν. Ὅμως θά μοῦ ἐπιτρέψει νά σχολιάσω αὐτά τά γεγονότα.
Κατ' ἀρχάς θά πρέπει νά πῶ ὅτι ὁ Φουρμόντ δέν ἦτο ἀπλῶς
ἓνας ἄλλος Ἑλγιν. Ὁ Ἑλγιν ἔκλειψε τά ἀρχαῖα καί δέν τά
κατέστρεψε. Βέβαια τό ἀμάρτημά του ἦταν τεράστιο, ἀλλά ἂν
καταφέρουμε νά τά πάρουμε πίσω θά ἀποκατασταθεῖ κατὰ ἓνα
μέρος ἡ τρωθείσα τάξις, πράγμα πού δέν θά συμβεῖ ποτέ μέ τίς
τερατώδεις πράξεις τοῦ Φουρμόντ. Ὁ ἀνεκδιήγητος αὐτός τυχαί-
ρατος ἀλήτης, ἦτο ἓνα μῆγμα τοῦ Ἑλγιν, τοῦ Ἀλαρίχου καί
τοῦ Ἡρόστρατου, ἀλλά στήν ἀκόμη χειρότερη μορφή τους.
Αὐτοί, ἔστω καί γιά τό κακό πού ἔκαναν, ἔμειναν στήν ἱστορία,
ἐνῶ οἱ θεοί τῆς Σπάρτης καί τῆς Ἑλλάδος γενικά τιμώρησαν
μέ τό ἴδιο νόμισμα τόν Φουρμόντ. Προσπάθησε νά ρίξει στήν
ἀφάνεια τήν Σπάρτη, ἂν ἦτο ποτέ δυνατόν, καί σάν ἀποτέλεσμα
εἶχε νά πέσει αὐτός στήν ἀπόλυτη ἀφάνεια. Ὁ Φουρμόντ δέν
ὑπάρχει οὔτε στά γαλλικά Γράμματα, μιά καί οἱ Γάλλοι ντρέ-
πονται νά τόν ἀναφέρουν ἀκόμη καί στίς Ἑγκυκλοπαίδειές τους.
Ψάξαμε καί σέ ὅλες σχεδόν τίς Ἑλληνικές, Βρετανικές καί
Ἀμερικανικές Ἑγκυκλοπαίδειες. Τίποτε! Εἶναι ἀνύπαρκτος γιά
τά Γράμματα τά ὁποῖα ὑποτίθεται ὅτι ὑπνέτησε. Ἐπὶ πλέον
ἔχω νά προσθέσω κατηγορούμενος δέν εἶναι μόνον αὐτός ὁ
ἀνεκδιήγητος. Αὐτός τουλάχιστον ἦταν ἓνας βάρβαρος τυχοδιώ-
κτης τοῦ χειρίστου εἶδους, πού ἐκτός τῶν ἀνεπανορθώτων
καταστροφῶν πού ἐπέφερε, κατηγοροῦσε τούς ἐντόπιους γιά πα-
τριωτισμό καί γενναιότητα ἐπειδὴ δέν τοῦ ἐπέτρεψαν νά κάνει
μεγαλύτερες καταστροφές.

Ὁ ἀκόμη χειρότερος ἦταν ὁ «Ἑλληνας» ὁ ἀλγίστου μνήμης
γραικύλος Δόξας, ὁ κοινός τσαναογλύφτης τῶν Τούρκων καί
τοῦ Φουρμόντ, καθώς καί ὁ μητροπολίτης Παρθένιος μέ τούς
προκρίτους τοῦ Μυστρά οἱ ὁποῖοι τό λιγώτερο πρέπει νά κατη-
γορηθοῦν γιά βλακεία. Καί δυστυχῶς τέτοιοι γραικύλοι καί τσα-
ναογλύφτες ὑπάρχουν ἀκόμη καί σήμερα στήν χώρα μας. Πε-
ραιτέρω ἀνάπτυξις τῶν διαφόρων Ἀλαρίχων, Φουρμοντίων καί
Δοξάδων θά χρειαζόταν ὁλόκληρο βιβλίο γιά νά γραφῇ.

Ἐγὼ νά κάνω καί μία πρόταση στούς Σπαρτιάτες ἀλλά καί
σέ ὅλους τούς δημοτικούς ἀρχόντες πού οἱ πόλεις τους ἔχουν
δεχθεῖ τά «χάδια» τέτοιων δῆθεν ἀρχαιολόγων.

Νά ἱδρυθοῦν σέ κάθε τέτοια πόλη μικρά μνημεῖα πού νά
ὀνομαστοῦν «ἀραί», στά ὁποῖα νά ἀναγράφονται τά κατορ-
θώματα αὐτῶν τῶν ἀλητῶν καί οἱ περαστικοί νά πτύουν
ἐλεύθερα. Ἐπίσης εἰς μνήμην τους μία καθορισμένη ἡμερο-
μηνία ἢ καί ὅποτε θέλει ὁ καθείς νά κατατίθενται γαϊδου-
ράγκαθα καί τσουκνίδες.

Δημήτρης Κρινέλος (Συγγραφεύς)

Ο ΜΙΝΩΑΣ - Ο ΔΑΙΔΑΛΟΣ Η ΚΛΩΣΤΗ ΚΑΙ ΤΟ ΜΥΡΜΗΓΚΙ

Ἰπποκράτης Δάκογλου

Ἐνα πραγματικό περιστατικό πού διαδραματίστηκε
στήν Μινωική Κρητική Ἐποχή καί πού φανερώνει τήν
μεγάλη ἐξυπνάδα τῶν πρωταγωνιστῶν του, διασώθηκε,
ἀπό τήν Ἀρχαία Ἑλληνική παράδοση, ὑπό μορφή μύθου.
Ὅπως εἶναι γνωστό, ὁ Δαίδαλος μαζί μέ τόν γιό του
Ἴκαρο, φιλοξενήθηκε ἀπό τόν Μίνωα στήν Κνωσό τῆς
Κρήτης, ὅπου ἔτυχε μεγάλης ἐκτίμησης καί διορίστηκε
μηχανικός αὐτοῦ.

Ὅμως ὁ Δαίδαλος, σέ κάποια στιγμή ἀνθρώπινης ἀδυ-
ναμίας, ἐξαπάτησε τήν γυναῖκα τοῦ Μίνωα, Πασιφάη καί
συνευρέθηκε μαζί της. Ἐτσι ὁ Δαίδαλος ἔπεσε σέ μεγά-
λη δυσμένεια καί φυλακίστηκε μαζί μέ τόν Ἴκαρο. Ὅμως
μέ τήν ἐξυπνάδα του κατάφερε καί ἀπέδρασαν, ὅπως
ἀναφέρουν οἱ δύο ὑπάρχουσες ἐρμηνεῖες τοῦ μύθου τῶν
φτερῶν τοῦ Ἴκαρου, ὅπου ὁ μέν Ἴκαρος ἔπεσε στή θα-
λάσσια περιοχή τῆς Ἰκαρίας καί πνίγηκε, ὁ δέ Δαίδαλος
βρέθηκε στή Σικελία στήν κρητική ἀποικία τῆς πόλης
Κάμικον καί κρύφθηκε ἀπό τόν ἀρχοντα αὐτῆς Κόκαλο.
Ὁ Μίνωας " μένεα πνέων " κατὰ τοῦ Δαιδάλου, ἔψαχνε
σέ διάφορες πόλεις νά τόν βρῇ γιά νά τόν τιμωρήσει.
Γιά τόν σκοπό αὐτό μεταχειρίστηκε ἓνα τέχνασμα, γιά
νά τόν ξετρυπώσει.

Διέδωσε, ὅτι ὁποῖος μπορέσει νά περάσει μιά κλωστή
ἀπό τήν μιά πλευρά ἑνός κοχυλιοῦ στήν ἄλλη μεριά
αὐτοῦ, θά ἐπαιρνε ἓνα μεγάλο δῶρο.

Ὅταν ὁ Μίνωας ἐφθασε στήν πόλη Κάμικο, φιλοξενή-
θηκε ἀπό τόν Κόκαλο, ὁ ὁποῖος ὅταν ἔμαθε γιά τήν πρό-
ταση τοῦ διαγωνισμοῦ, τοῦ ζήτησε μιά μέρα προθεσμία
γιά νά λύσει τό πρόβλημα.

Τό βράδυ ὁ Κόκαλος συμβουλευθεῖτο κρυφά τόν
Δαίδαλο, ὁ ὁποῖος τοῦ ἔδωσε τή λύση, λέγοντάς του νά
κάνη μιά μικρή τρύπα στό ἄλλο ἄκρο τοῦ κοχυλιοῦ καί
νά δέση στό πόδι ἑνός μυρμηγκιοῦ τήν κλωστή καί νά
βάλῃ τό μυρμηγκί μέσα στό κοχύλι ἀπό τήν μπροστινή
του εἰσοδο τήν ὁποία ἀκολουθῶς θά ψευτοέφραζε.

Ἐτσι τό μυρμηγκί ἀπό τό ἐνστικτο τῆς διάσωσης του,
θά ἐβγαίνει ἀπό τήν ἄλλη τρύπα. Ὅπερ καί ἐγένετο.

Ἐπειτα ἀπ' αὐτό ὁ Μίνωας κατάλαβε ὅτι ὁ Κόκαλος
ἐκρυβε τόν Δαίδαλο καί ζήτησε τήν παράδοσή του.
Αὐτό, ὅμως, τοῦ κόστισε τή ζωή του διότι οἱ κόρες τοῦ
Κοκάλου δολοφόνησαν τόν Μίνωα, ὁ ὁποῖος τάφηκε
στήν Σικελία μέ σοβαρή συνέπεια μεγάλων ἱστορικῶν
γεγονότων.

Τό ἀνωτέρω περιστατικό περιγράφει ὁ Ἀπολλόδωρος.

ΑΙ ΔΥΟ ΗΛΙΟΣΤΑΣΙΑΚΑΙ ΠΥΛΑΙ

Π. Γράβιγγερ

Βασικόν σύμβολον τῆς πορείας τῶν Ψυχῶν τόσον κατά τήν κάθοδον αὐτῶν πρός ἐνσάρκωσιν, ὅσον καί κατά τήν ἐξοδον ἐκ τοῦ κύκλου τῆς ἐκδεδηλωμένης ζωῆς (ἐκ τοῦ κύκλου τῶν ἐνσάρκώσεων) αποτελοῦν αἱ δύο ἡλιοστασιακαί πύλαι τοῦ ζωδιακοῦ κύκλου, τοῦ Καρκίνου καί τοῦ Αἰγόκερω. Τό σύμβολον τοῦτο ἔχει ἀρχαιοτάτην καταγωγήν, ἀναφέρεται ἤδη ὑπό τοῦ Ὁμήρου καί συναντᾶται ἀκόμη εἰς τὰ βεδικά κείμενα τῶν ἀρχαίων Ἰνδῶν, πού εἶναι κατά πᾶσαν πιθανότητα ἀρίας προελεύσεως.

Ὁ Ὅμηρος, περιγράφων ἐν τῇ Ὀδυσσεΐα (Ν) τό περίφημον ἄντρον τῶν Νυμφῶν ἐν Ἰθάκῃ παρέχει νύξεις αἱ ὁποῖαι ὠδήγησαν τόν Πορφύριον εἰς τό νά συντάξῃ ὁλόκληρον ἔργον καί νά παρέξῃ πολυτίμους ἐρμηνείας περί τοῦ συμβολισμοῦ του. Ἀπέδειξεν ὅτι τὰ ἀναφερόμενα ὑπό τοῦ Ὁμήρου, ἔχουν σχέσιν μέ τήν τύχην τῶν Ψυχῶν τόσον κατά τήν ἐνσάρκωσιν, ὅσον καί μετά τὰ πεπρωμένα αὐτῶν μετά τό φαινόμενον τοῦ θανάτου.

(Περί τοῦ συμβολισμοῦ τοῦ ἄντρον τῶν Νυμφῶν κατά Πορφύριον καί περί τῶν δύο ἡλιοστασιακῶν πυλῶν -τοῦ Καρκίνου καί τοῦ Αἰγόκερω- βλ. ἐκδόσεις Ἰδεοθέατρον).

Τούτου προηγήθησαν 6 βαρυσήμαντοι μελέται τοῦ Rene Guenon περί σπηλαίου, λαβυρίνθου, ὄρους, ἄντρον, καρδίας, ὠοῦ τοῦ κόσμου, μελέται αἱ ὁποῖαι συμπληροῦσι τό θέμα καί παρέχουν τās κλειδας κατανοήσεως τῶν οἰκουμενικῶν τούτων συμβόλων, τῶν ἀμέσως συνυφασμένων μέ τὰ πεπρωμένα τῶν ἀνθρωπίνων ψυχῶν. Θά δώσωμεν ἀκολουθῶς μίαν περίληψιν τῶν ὡς ἄνω θεωρήσεων.

Ὅλοι οἱ συγγραφεῖς συμφωνοῦν εἰς τό ὅτι τὰ δύο τροπικά σημεῖα τοῦ ζωδιακοῦ, τό χειμερινόν τοῦ Αἰγόκερω καί τό θερινόν τοῦ Καρκίνου, εἶναι αἱ δύο κοσμικαί πύλαι διά τῶν ὁποίων αἱ ψυχαί τῶν ἀνθρώπων ἐξέρχονται ἢ εἰσέρχονται ἐντός τοῦ κύκλου τῆς ἐνσάρκώσεως. Διά τῆς πύλης τοῦ Καρκίνου καλουμένης «πύλης τῶν θνητῶν» ἐπιτελεῖται ἡ κάθαρσις τῶν Ψυχῶν ἐπὶ τῆς Γῆς· διά τῆς πύλης τοῦ Αἰγόκερω, καλουμένης «πύλης τῶν ἀθανάτων» τελεῖται ἡ ἐπάνοδος τῶν τελειωθείσων ψυχῶν εἰς τόν θεῖον αἰθέρα.

Λόγῳ τῆς ἀπατηλῆς ἔλξεως τῆς Ψυχῆς ἀπό τήν ὕλην, καταλαμβάνεται αὕτη ὑπό ἱλίγγου καί χάνει τὰ πτερά της πού τήν συνεκράτουν εἰς τās οὐρανίας περιοχάς. Διασχίζει τόν ζωδιακόν κύκλον εἰς τό σημεῖον τοῦ Καρκίνου, ὅπου κατά πρῶτον πίνει τό κύπελλον τῆς λήθης ἢ τοῦ Βάκχου, πού τήν κάμνει νά λησμονήσῃ τήν θεῖαν καταγωγήν της καί νά μεθυσθῇ ἀπό τόν αἰσθητόν διάκοσμον.

Καταλαμβανομένη ἀπό τήν ἔμφυτον ἀταξίαν τῆς ὕλης κυμαίνεται εἰς τήν περιοχήν τοῦ μεταβλητοῦ καί τῆς ἐτερότητας, χάνει τήν σφαιρικὴν της μορφήν, πού

χαρακτηρίζει τὰ θεῖα ὄντα, καί ἐξομοιοῦται πρός κῶνον πίπτοντα εἰς τόν κόσμον τῶν αἰσθήσεων. Τότε ἀρχίζει ὁ περίπλους διὰ τῶν πλανητικῶν σφαιρῶν. Εἰς ἐκάστην πλανητικὴν τροχίαν περιβάλλεται δι' ἑνός αἰθερίου χιτῶνος καί μέ τήν ἀντίστοιχον εἰς ἕκαστον πλανήτην ιδιότητα.

Ἀπό τόν Κρόνον, δέχεται τήν διαλεκτικὴν διάνοιαν.

Ἀπό τόν Δία, τήν ἐνεργόν θέλησιν.

Ἀπό τόν Ἄρην, τήν μαχητικὴν ὁρμήν.

Ἀπό τόν Ἥλιον, τήν δημιουργικὴν φαντασίαν καί τās ὑψιπετεῖς τάσεις τῆς λογικῆς.

Ἀπό τήν Ἀφροδίτην, τās παρορμησεις τῶν ἐπιθυμιῶν.

Ἀπό τόν Ἑρμῆν τό δῶρον τῆς εὐγλωττίας.

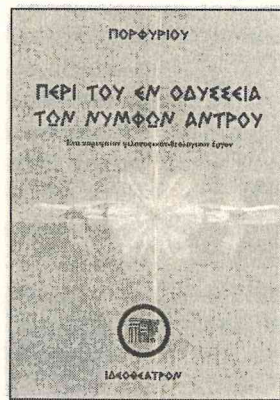
Εἰς τήν Σελήνην, πού εἶναι τό καταστάλαγμα τῆς οὐρανίας οὐσίας, δέχεται τήν ἀρχήν πού θά ἐπιτρέψῃ εἰς τό ὄχημά της, τό ἤδη πεπικνωμένον, νά συνδεθῇ μέ ἕνα σαρκικόν σῶμα.

Καταδικασμένη τοιουτοτρόπως εἰς μακροχρόνιον ὑποταγήν καί δουλείαν εἰς τήν ὕλην, πέπρωται νά περιέρχεται ἀπό σώματος εἰς σῶμα (μετεμψύχωσις) ἐντός τοῦ μορφικοῦ κύκλου τῶν πλανητῶν (τοῦ κόσμου τῆς ἐκδηλώσεως) ἀποτίουσα κατά τούς μέν τὰ σφάλματα τῶν προηγουμένων υπάρξεων καί βελτιουμένη κατά τούς δέ, ἀποκτῶσα ἐμπειρίαν καί δρᾶσιν, μέχρις ὅτου ἐξυψωθῇ εἰς τήν κατάστασιν τῶν ποιητῶν, τῶν καλλιτεχνῶν ἢ τῶν φιλοσόφων, κατορθώσῃ τότε νά καθαρθῇ καί τελικῶς νά ἀπολυτρωθῇ τοῦ κύκλου τῶν ἀναγεννήσεων.

Πλυθεῖσα τότε ὑπό τῶν ἀτμοσφαιρικῶν θυελλῶν, καθαρθεῖσα ὑπό τοῦ ἀτμοσφαιρικοῦ πυρός, ἀρχίζει τότε τήν ἀντίστροφον ἀνοδικήν πορείαν διὰ τῶν πλανητῶν: εἰς τήν Σελήνην ἀποδύεται τό κεκαθαρμένον σῶμα της· ἐν συνεχείᾳ ἐπιστρέφει εἰς κάθε ἐπόμενον πλανήτην τās ἀστρικές ιδιότητας τās ὁποῖας περιεβλήθη κατά τήν κάθοδον καί διὰ τῆς πύλης τοῦ Αἰγόκερω εἰσέρχεται λευκή, σφαιρικὴ καί γυμνή ἀπό ὕλικά ψεγάδια, εἰς τήν

«ὀγδοατικὴν σφαῖραν» τῶν ἀπλανῶν, ὅπου μετέχει τῶν ἀγγελικῶν χορῶν τῶν δυνάμεων καί παύει νά ἐνσαρκουῖται εἰς τό μορφικόν περιβάλλον. Ἐχει ἀποκτήσῃ τό δῶρον τῆς ἀθανασίας καί ἀποβλέπει εἰς τήν ἔνωσιν μετά τοῦ θεοῦ διακόσμου καί τήν τελικὴν λύτρωσιν. Αὕτη ἐν συνόψῃ εἶναι ἡ συμβολικὴ περιφορά τῆς Ψυχῆς μέσα στόν κύκλο τῆς γενέσεως καί ἡ ὀριστική ἐξοδος ἐξ αὐτοῦ.

Ὁ Πορφύριος καί ἄλλοι συγγραφεῖς διδόνουν πλείστας ὅσας συμπληρωματικές λεπτομερείας, τās ὁποῖες εἶναι ἀδύνατον ἐδῶ νά ἐπαναλάβωμεν· θά ἀρκεσθῶμεν μόνον εἰς τινὰς ἐξ αὐτῶν.

Γιά πρώτη φορά κυκλοφορεῖ στήν Ἑλλάδα, ἐκδ.: Ἰδεοθέατρον

ΤΑ ΣΥΜΒΟΛΑ ΤΟΥ ΚΑΡΚΙΝΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ ΙΑΝΟΥ

Ὁ Καρκίνος, ἀνήκων κατά τήν ἀστρολογικὴν παράδοσιν εἰς τό ὕδατῶδες τρίγωνον τῶν ζωδίων, ἔχει ὡς ἐξουσιαστήν πλανήτην τήν Σελήνην, τῆς ὁποῖας γνωστή εἶναι ἡ σχέσις πρός τό ὕγρον στοιχεῖον.

Ἀγόμεθα ὡς ἐκ τούτου εἰς τήν ὑπόθεσιν ὅτι, ἀπό κοσμογονικῆς ἀπόψεως, ὁ Καρκίνος συμβολίζει τὰ «βαθέα ὕδατα» ἐντός τῶν ὁποίων ἔχουν ἐναποτεθῇ τὰ σπέρματα τοῦ πρός ἐκδήλωσιν Κόσμου. Εἰς τήν περίπτωσιν αὐτήν ὁ Καρκίνος πρέπει νά παριστᾷ τὰ «πρωταρχικά ὕδατα» πού περικλείονται ἐντός τοῦ «κοσμογονικοῦ Ὡοῦ» τῆς Ὀρφικῆς παραδόσεως, ἡ ὁποῖα προϋπῆρξε τοῦ Πυθαγόρου.

Ἡ σεληνιακὴ σφαῖρα εἶναι ὁ κόσμος τῶν σχηματισμῶν, ἥτοι ἡ περιοχὴ τῆς ἐπεξεργασίας τῶν μορφῶν ἐν τῇ λεπτοῦφεῖ καταστάσει, σημείου ἐκκινήσεως τῆς ὑπάρξεως ὑπὸ ἀτομικόν τρόπον.

Εάν θελήσωμεν νά ἀναλύσωμεν τό ἱερόγλυφον τοῦ Καρκίνου, θά παρατηρήσωμεν ὅτι ἀποτελεῖται ἐκ δύο μορίων παραπληρωματικῶν κινουμένων κατ' ἀντίθετον φοράν, πού ὑπενθυμίζουν εὐλογοφανῶς τό ἰδεόγραφον τοῦ Ταοϊσμοῦ, τό Τάϊ-Κι, τό ὁποῖον παριστᾷ τās δύο πρωταρχικά καί παραπληρωματικά ἀρχὰς Γιάγκ καί Γίν ἐν κινήσει (Πέρας καί Ἀπειρον τῶν Πυθαγορείων). Ἀλλὰ παραπλήσια σύμβολα εἶναι καί ἡ Σβάστικα τῆς παναρχαίας ἑλληνικῆς παραδόσεως, στροβιλιζομένη καί αὕτη περί τό κέντρον ὅπου τέμνεται ἡ κάθετος καί ὀριζοντία γραμμὴ ὡς καί ἡ διπλῇ σπεῖρα ἅπαντα ἰδεόγραφα πανάρχαια καί οἰκουμενικά, συμβολίζοντα τήν γένεσιν τῆς ζωῆς ἐκ τῆς ἀλληλενεργείας τοῦ Πνεύματος ἐπὶ τῆς Οὐσίας (τοῦ Πουρούσα ἐπὶ τῆς Πρακρίτη τῶν Ἰνδῶν).

Εἰς πάσας τās περιπτώσεις, τό θερινόν τροπικόν ζῶδιον εἶναι ἡ ὁδὸς τῆς Γενέσεως, ἡ ὁδὸς τῆς Δημιουργίας, ἐκκινούσης ἐκ τοῦ ἀπολύτου Κέντρου τοῦ Κύκλου, διαφοριζομένης περαιτέρω εἰς Μονάδα καί Διάδα, εἰς Ἄνω καί Κάτω, εἰς Ἄρρεν καί Θῆλυ, εἰς Γιάγκ καί Γίν, ἐκείνης δέ εἰς τό πλῆθος τῶν ἀκτίνων τοῦ Κύκλου καί τῶν ἀπειραρίθμων ὄντων

τῶν ἀπορρεόντων ἐκ τοῦ Ἐνός καί μόνου πράγματος (ἐκ τοῦ Κέντρου-Πόλου).

Τό ἀντίθετον ἀκριβῶς ἰσχύει διὰ τό δεύτερον ἡλιοστασιακόν σύμβολον τοῦ Αἰγόκερω, τό ὁποῖον κατά τήν ἰδίαν παράδοσιν παριστᾷ τήν ἐξοδον τῶν τελειωθείσων καί καθαρθεισῶν Ψυχῶν.

Ἀλλά καί ἡ ρωμαϊκὴ μυθολογία δέν ὑστέρησεν εἰς τήν ἀποδοχὴν τῆς ἰδίας παγκοσμίου παραδόσεως. Εἰς τό σύμβολον τοῦ Janus Bifrons, τοῦ θεοῦ Ἰανοῦ μέ τὰ δύο ἀντίθετα προσώπεια, ἀναγνωρίζομεν τήν παράστασιν τοῦ Καρκίνου καί τοῦ Αἰγόκερω.

Καί κατά πρῶτον τόν ὄνομα Ἰανός (Janus) ἔχει ὡς ρίζαν τήν λέξιν Janua, ἡ ὁποῖα λατινικά σημαίνει ἀκριβῶς Πύλη ἢ θύρα. Ἐκ τούτου καί ὁ πρῶτος μῆν τοῦ ρωμαϊκοῦ ἔτους, ὁ μῆν πού ἀποτελεῖ τήν πύλην τοῦ ἔτους, ἐκλήθη Januarius. Ὡστε ἐξωτερικῶς ὁ Ἰανός εἶναι ὁ πυλωρός πού ἀνοίγει τās πύλας τοῦ ἐτησίου κύκλου κατά τόν Ἰανουάριον, δηλαδή κατά τήν χειμερινήν τροπήν. Ἐσωτερικῶς, ὅμως, αἱ πύλαι τās ὁποῖες ὁ Ἰανός ἔχει ὡς λειτούργημα νά ἀνοίγῃ καί νά κλείῃ, εἶναι δύο, εἶναι δέ αὗται αἱ δύο τροπικαί πύλαι περί ὧν ἀνωτέρω. Τοῦτο πιστοποιεῖται ἐπαρκῶς ἐκ τριῶν γεγονότων:

Πρῶτον ἐκ τῶν δύο ἀντιθετικῶν προσώπων τοῦ θεοῦ.

Δεύτερον ὅτι ἡ ἐορτὴ τοῦ Ἰανοῦ ἐν Ρώμῃ ἐτελεῖτο κατά τὰ δύο ἡλιοστάσια ἀπὸ τὰ μέλη τῶν Collegia Fabrorum τὰ ὁποῖα ἀνεγνώριζον αὐτόν ὡς «κύριον τῶν δύο ὁδῶν». (Τὰ Κολλέγια αὐτὰ ἦσαν συντεχνία μέ σαφῇ μυθικὴν χαρακτῆρα, ἀνάλογα μέ τās μετέπειτα Συντεχνίας, οἰκοδόμων τοῦ Μεσαίωνα).

Τρίτον, πρέπει νά σημειωθῇ ὅτι ὁ διπρόσωπος αὐτός θεὸς ἐφέρετο κρατῶν ἀνά μίαν κλεῖδα, μίαν ἀργυρᾶν καί μίαν χρυσήν, αἱ ὁποῖαι ὡς φαίνεται ἐχρησίμευσαν διὰ νά ἀνοίγουν τήν πύλην τοῦ οὐρανοῦ καί τήν πύλην τῆς Γῆς διὰ τήν ἐνσάρκωσιν τῶν Ψυχῶν καί τήν ὀριστικὴν ἐπάνοδον αὐτῶν εἰς τόν Οὐρανόν.

Ἐν ἄλλο γεγονός πού ἐπιβεβαιοῖ τήν σχέσιν τοῦ Ἰανοῦ μέ τās 2 τροπικάς πύλας, εἶναι τό ὅτι εἰς τόν Χριστιανισμόν, αἱ δύο ἡλιοστασιακαὶ ἐορταὶ τοῦ ρωμαϊκοῦ θεοῦ μετεπλήθησαν αὐτοῦσαι εἰς τās 2 ἐορτάς τοῦ Ἀγίου Ἰωάννου (Προδρόμου καί Θεολόγου) αἱ ὁποῖαι τελοῦνται ἡ μία κατά τό θερινόν ἡλιοστάσιον, ἡ ἑτέρα ὅμως ἀσφαλῶς ἐκ παρανοήσεως) κατά Σεπτέμβριον, δηλαδή κατά τήν φθινοπωρινὴν ἰσημερίαν.

Πάντως, κατά περίεργον ἡχητικὴν συγγένειαν, τὰ δύο ὀνόματα τοῦ Ἰανοῦ καί τοῦ Ἰωάννου, εἶναι ὁμόηχα. Ἐάν δέ ὁ Ἰανός ἐθεωρεῖτο ὡς ὁ πατέρων τῶν μυστηρίων καί τῆς μύσεως, εἶναι γνωστόν ὅτι ἡ Χριστιανικὴ παράδοσις ἀναφέρεται εἰς τόν Ἰωάννην, ὡς τόν θεματοφύλακα τῆς Χριστιανικῆς μυσταγωγίας, ἀντιθέτως πρός τόν Πέτρον, θεωρούμενον ὡς ἀρχηγόν τῆς ἐξωτερικῆς κοσμικῆς ἐξουσίας.

Ὁ διφυὴς συμβολισμός τοῦ Ἰανοῦ τῶν ρωμαϊκῶν κολεγίων μετεβιβάσθη μετά τῆς λοιπῆς μύσεως εἰς τās Χριστιανικὰς Συντεχνίας Οἰκοδόμων τοῦ Μεσαίωνα, αἱ ὁποῖαι παρεδέχθησαν φυσικά ὡς πατέρωνάς τους τούς 2 Ἀγίους Ἰωάννας, τῶν ὁποίων ἐτίμων τήν μνήμη κατά τὰ 2 ἡλιοστάσια. Τό ἔθιμον τοῦτο ὡς γνωστόν, ἐφθασε μέχρι τῶν ἡμερῶν μας, ὅπου τιμᾶται δις τοῦ ἔτους ἡ μνήμη τῶν δύο ἐν λόγῳ Ἀγίων.

Ὁ Rene Guenon, ἀπὸ τοῦ ὁποῖου τό ἄρθρο Les Portes Solsticiales, ἀντλήσαμεν τās ἀνωτέρω ἀποκαλυπτικές πληροφορίες προσθέτει καί τήν κατωτέρω, ἡ ὁποῖα ἀξίζει ἰδιαιτέρας προσοχῆς.

Ἐπανερχόμενος εἰς τόν κοσμικόν συμβολισμόν τοῦ Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ, δηλαδή εἰς τό ζωδιακόν σημεῖον τῆς θερινῆς τροπῆς τοῦ Καρκίνου, τό ἀναφερόμενον εἰς τό Χάσμα ἢ τήν πύλην τῶν θνητῶν, ἀναφέρει τὰ κάτωθι:

Ὡς γνωρίζομεν, τό θερινόν ἡλιοστάσιον σημειώνει τήν ἔναρξιν τῆς ἐλαττώσεως τῆς διαρκείας τοῦ ἡμερο-νυκτίου, ἐνῶ τό χειμερινόν ἡλιοστάσιον, τήν ἔναρξιν τῆς αὐξήσεως τῆς ἡμέρας. Τό γεγονός τοῦτο ἐκφράζεται κατὰ περίεργον τρόπον διά τοῦ στόματος τοῦ ἰδίου τοῦ Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ εἰς ἓν ἐδάφιον τοῦ κατὰ Ἰωάννην Εὐαγγελίου, τό ὁποῖον ἀποδεικνύει σαφῶς τούς ἀνωτέρω συσχετισμούς. Ὁ Ἰωάννης Βαπτιστής, φερόμενος ὡς γεννηθεῖς κατὰ τό θερινόν ἡλιοστάσιον λέγει: «Ἐκεῖνον (δηλαδή τόν Χριστόν, γεννηθέντα κατὰ τό χειμερινόν ἡλιοστάσιον) δέ αὐξάνειν, ἐμέ δέ ἐλαττωσθαι». (Ἰωάννης III 30).

Τέλος θά μᾶς ἐπιτραπῇ νά ἀναγράψωμεν σημαντικόν ἀπόσπασμα ἐκ τοῦ ἐν Ὁδυσσεΐᾳ Ἀντροῦ τῶν Νυμφῶν τοῦ Πορφυρίου (21-25) περί τῶν δύο ἡλιοστασιακῶν πυλῶν.

«Ἀλλά Καρκίνος μέν Βόρειος καί καταβατικός, Αἰγόκε-
ρως δέ νότιος καί ἀναβατικός. Ἔστι δέ τά μέν βόρεια
ψυχῶν εἰς γένεσιν κατιουσῶν, καί ὀρθή τοῦ ἀντροῦ αἰ
πρός Βορρᾶν πύλαι καταβαταί ἀνθρώποις, τά δέ νότια
οὐ θεῶν, ἀλλά τῶν εἰς θεοῦς ἀνιουσῶν, διά τήν αὐτήν
αἰτίαν οὐ θεῶν ἔφη ὁδός, ἀλλ' ἀθανάτων....

Τῶν δύο τούτων πυλῶν μεμνήσθαι καί Παρμενίδην ἐν
τῷ Φυσικῷ φασι, Ρωμαίους τε καί Αἰγυπτίους. Διό Ἰα-
νουῖαν εἰπόντες (Ρωμαῖοι) καί Ἰανουάριον μήνα τόν θυ-
ρέον μήνα προσεΐπον, ἐν ᾧ ἡλιος ἀπ' αἰγόκερω πρὸς
ἐὼν ἐπένεισιν ἐπιστρέψας εἰς τά Βόρεια. Αἰγυπτίους δέ
ἀρχή ἔτους οὐχ ὑδροχόος, ὡς Ρωμαῖοις, ἀλλά καρκίνος
πρὸς γάρ τῷ καρκίνῳ ὁ Σῶθις, ἦν κυνός ἀστέρα οἱ Ἑλ-
ληνες φασι. Νομηνία δ' αὐτοῖς ἡ Σώθως ἀνατολή, γε-
νέσεως κατάρχουσα τῆς εἰς τόν κόσμον. Οὐτ' οὖν ἀνα-
τολῇ καί δώσει τὰς θύρας ἀνέθηκεν, οὔτε ταῖς ἰσημερί-
αις, οἷον κριῶ καί ζυγῶ ἀλλά νότῳ καί βορρᾷ ὅτι ψυχὰς
καθιέρωτο τό ἄντρον καί νύμφαις ὑδριάσι, ψυχὰς δέ γε-
νέσεως καί ἀπογενέσεως οἰκεῖοι οἱ τόποι».

ΑΠΟΛΛΩΝ ΚΑΙ ΔΙΟΝΥΣΟΣ ΟΙ ΔΥΟ ΛΥΤΡΩΤΑΙ ΘΕΟΙ

Τελικός σκοπός τοῦ ἀνθρώπου εἶναι, ὡς ἐλέχη, ἡ λύ-
τρωσις, δηλαδή ἡ Ταῦτις, Ἐνωσις μετά τοῦ Πατρός -
Μονάδος. Πρὸ ταύτης προηγεῖται ἡ Σωτηρία τῆς Ψυχῆς,
ἡ ὁποία ἐπιτυγχάνεται διά τῆς ἀναλάμπσεως τῆς ὑψί-
στης ἐν αὐτῷ ἀρχῆς, τοῦ Νοῦ καί τῆς ἀποκαταστάσεως
εἰς τήν παραδεισιακὴν κατάστασιν. Ἀπὸ τοῦ σημείου
τούτου ὁ ἄνθρωπος μεθίσταται εἰς τήν τάξιν τῶν ἡρώων
καί γίνεται θεός: εἶναι δηλαδή πλέον γνώστης τῶν
θεῶν νόμων, «ὁμοτράπεζος τῶν θεῶν» καί συνεργάτης
αὐτῶν εἰς τήν ἐπιτέλεσιν τοῦ θεοῦ Σχεδίου τῆς Ἀπο-
καταστάσεως τοῦ Κόσμου ἐπέκεινα τῆς πολλότητος.
Ἐάν χρειασθῇ ἐπανέρχεται καί μετενσαρκοῦται ἐπὶ τῆς
Γῆς, ὡς Ἀπεσταλμένος διά νά προβῇ εἰς ἐνεργείας
ἐνηρμοσμένους πρὸς τήν θείαν Τάξιν καί Δικαιοσύνην
καί οὕτω νά συμβάλῃ εἰς τήν ἐξέλιξιν τῶν γήινων ὄντων.
Εἷς ἐξ αὐτῶν ὑπῆρξε καί ὁ Πυθαγόρας.
Διά τήν πραγμάτων τοῦ ὑψίστου τούτου σκοποῦ,

βοηθεῖται ὁ ἐνσαρκωμένος ἐπὶ τῆς Γῆς ἄνθρωπος ὑπὸ
παντοίων κινήτρων καί ἐπικουρεῖται εἰς τήν δύσκολον
αὐτήν πορείαν του, πού ὁμοιάζει πρὸς διηνεκὴ πάλιν,
ἐναντίον πάσης φύσεως ἀντιξοοτήτων καί παγίδων, τὰς
ὁποίας τοῦ θέτει ἡ ὕλη καί τὰ κατώτερα του τιτανικά
ἐνστικτα.

Τὰ ἐπικουρικά αὐτά κίνητρα εἶναι τὰ Μυστήρια, τὰ
μυητικά τάγματα καί αὐτοὶ οἱ θεοί, ὡς προσωποποιήσεις
τῶν θεῶν Δυνάμεων που συναγωνίζονται μέ τόν ἄν-
θρωπον καί τόν ὑποστηρίζουν εἰς τόν ἀγῶνα του.

Εἰς τήν ἀρχαίαν Ἑλλάδα πολλοὶ ἦσαν οἱ θεοὶ πού
παρουσιάζονται ὡς ἐπικουροὶ τῶν ἀνθρώπων (Ἀθηναῖ,
Ἑρμῆς, Ἀσκληπιός, Ζεὺς, Προμηθεύς, αἱ 9 Μοῦσαι κ.κ.).

Οἱ λυτρωταί-θεοί, ὅμως, εἶναι ὁ Ἀπόλλων καί ὁ Διόνυσος.

ΑΠΟΛΛΩΝ Ο ΚΑΘΑΡΤΗΣ

Ἡ μυθολογία ἀπαριθμεῖ πολλὰ περιστατικά ἀπὸ τούς
ἀγῶνας πού διεξήγαγεν, ὡς θεός τοῦ Φωτός, ἐναντίον
τῶν πρωτογόνων δυνάμεων τοῦ σκότους καί κατὰ πρῶ-
τον διά τοῦ φόνου τοῦ Πύθωνος. Ὁ ὑποσημαινόμενος
συμβολισμός εἶναι εὐγλωττος: παρουσιάζει τόν διηνεκὴ
ἀγῶνα τοῦ καλοῦ ἐναντίον τοῦ κακοῦ, τοῦ ἀληθοῦς κατὰ
τοῦ ψευδοῦς, τῆς γνώσεως κατὰ τῆς ἀγνοίας, τῆς
δικαιοσύνης κατὰ τῆς ἀδικίας. Ἐάν διά τῆς πράξεώς του
ταύτης, ἀπελευθερώσῃ τὰς Μούσας, ἀναδύεται ὡς ὁ
Περιθάλπων τήν Γνώσιν θεός, ὁ Σωτήρ.

Ἐκ τῶν πολυαριθμῶν ἐπιθέτων τοῦ ἀναφέρομεν τὰ
Ἀποτρόπαιοις (ἀπαλλάσσω ἀπὸ κάθε κακόν), Ἐπικού-
ριος, Καθαρτής, Μάντις. Διά τοῦ τελευταίου χαρίσματος
γνωρίζει εἰς τούς ἀνθρώπους τὰς βουλὰς τοῦ ὑπάτου
Πατρός τῶν θεῶν καί ἀνθρώπων, τοῦ Διός. Εἰς τό μα-
ντεῖον τῶν Δελφῶν προσέρχονται πάσης κατηγορίας
προσκυνηταί διά νά τόν συμβουλευθοῦν. Ἡ ἀξία τῶν
προσφορῶν τοῦ εἶναι ἀδιάφορος. Προτιμᾷ τούς ὀλίγους
κόκκους κριθῆς, τό θυμίαμα καί μικροὺς πλακοῦντας τοῦ
Κλεάρχου, τοῦ Δοκίμου καί τοῦ Ἀγακλητοῦ, ἀπὸ τὰς
ἐκατόμβας τῶν μεγιστάνων. Τόν ἐνδιαφέρουν ὅχι τὰ
πλούσια ἀναθήματα, ἀλλ' ἡ ἀγνότης τῆς ψυχῆς τῶν
προσερχομένων. Ἐν ἐπίγραμμα τοῦ Ναοῦ τῶν Δελφῶν
εἶναι χαρακτηριστικόν:

**«Πλησίασε ξένε, μέ ἀγνήν τήν καρδίαν εἰς τό
ἱερόν τοῦ ἀγνοῦ θεοῦ. Πλύσου εἰς τήν πηγὴν τῶν
Νυμφῶν. Μερικὲς σταγόνες ἀρκοῦν διά τούς ἀγα-
θούς· ἀλλὰ διά τούς κακοὺς ὁλόκληρος ὁ Ὠκεα-
νός δέν ἐπαρκεῖ».**

Ἡ καθαρις, λοιπόν, διά τῆς ἐνεργείας τοῦ Ἀπόλλωνος
ἔχει μᾶλλον **ἠθικόν χαρακτήρα**, παρά τελετουργικόν.
Ἀποτείνεται περισσότερο εἰς τήν λογικὴν, τήν
ἐπιστήμην, τήν σωφροσύνην, τό ἥθος καί ἀποβλέπει εἰς
τήν τελείωσιν διά τῆς ἐλλάμπσεως τοῦ Νοῦ, διά τῆς
ἀποβολῆς τῶν ἐλαττωμάτων, διά τῆς καθάρσεως ἀπὸ
παντός εἶδους ρύπου τῆς Ψυχῆς καί τοῦ πνεύματος.

**Ἡ μαθηματικὴ ἀκρίβεια, ἡ μουσικὴ ἁρμονία, ἡ ἐν τῷ Κό-
σμῳ τάξις καί εὐνομία χαρακτηρίζουν τὰς ἀπαιτήσεις τοῦ
Ἀπόλλωνος.**

ΔΙΟΝΥΣΟΣ Ο ΞΩΤΗΡ

Ἡ λατρεία τοῦ Διονύσου, ἀντιτίθεται σχεδόν ἐκ δια-
μέτρου πρὸς τήν ἀπολλώνειον ἀτραπὸν σωτηρίας.
Ἐμφανισθεῖσα ἀπὸ πολὺ ἐνωρίς εἰς τήν Ἑλλάδα, ἀφοῦ ἡ
Ἰλιάς κάμνει μνεῖαν αὐτῆς, πρᾶγμα πού μᾶς ἀνάγει μέχρι
τοῦ ΧIIου αἰ. π.Χ. τουλάχιστον, παρουσιάζει τόσῃν ἀντί-
θεσιν πρὸς τήν γενικὴν νοοτροπίαν τῆς Ἑλλάδος, ὥστε
νά διερωτᾶται κανεὶς πῶς ἡδραιώθη σέ ἓνα λαόν ὅστις
ἀνέκαθεν τήν ἐθεώρησε ὡς μίαν «τρομακτικὴν περιπέ-
τειαν».

Ὁ Διόνυσος εἶναι θεός
ἐπιλυς, εἰσῆλθε δέ εἰς
τόν ἑλληνικόν χῶρον ἐκ
δύο διευθύνσεων: ἐκ
Βορρᾶ, διά τῆς Θράκης
μέ ἐπέκτασιν τήν Θεσ-
σαλίαν, καί διά τῶν Κυ-
κλάδων, πού συνδέουν
τήν Μ. Ἀσίαν, μέχρι τῶν
πυλῶν τῶν Ἀθηνῶν. Ἡ
διονυσιακὴ λατρεία, ἀ-
πομακρύνεται τοῦ Λό-
γου καί τῆς συνέσεως,
διά νά παραδοθῇ ὁλο-
κληρωτικῶς εἰς τό συ-
ναίσθημα καί τελικῶς
εἰς τὰς ἀγρίας παρορ-
μήσεις τῶν αἰσθήσεων
καί τῶν ἐνστίκτων. Διά
τοῦτο διά τούς ἐρευ-
νητάς ἡ λατρεία τοῦ
Διονύσου - Βάκχου,
παρουσιάζεται ὡς ἓνα
ἄλυτον αἰνίγμα.

Καὶ ὅμως, ἐάν ἀπα-
λείψωμεν τὰς ἐκστατι-
κὰς διεγέρσεις τῶν πι-
στῶν, τόν μαιναδισμόν,
τά θεσσαλικά νυκτερινὰ
ὄργια καί τὰ ὠμοφάγια
τῶν κορυβαντιῶντων ὁ-
παδῶν, εἰς τὰ ὁποῖα

καταλήγει μοιραίως ἡ ἀχαλίνωτος Ὑπερδιέγερσις τῶν
ψυχικῶν ἰδιοτήτων, δύναται τις νά ἀνακαλύψῃ ὠρισμέ-
νας πτυχάς, αἱ ὁποῖαι, ἐξευγενιζόμεναι, δύνανται νά
ἀποτελέσουν τό ἔρεισμα διά βαθυτέρους διαλογισμούς,
καί νά καταλήξῃ κανεὶς εἰς τόν σχηματισμόν εἰκόνης
συγγενοῦς πρὸς τόν «ἐνθουσιασμόν» καί τήν λυτρωτι-
κὴν ἐπενέργειαν τοῦ συναισθήματος. Εἰς τόν «ἐξευ-
γενισμόν» αὐτόν τῆς πρωταρχικῆς βαρβάρου καί ἐξάλ-
λου λατρείας τοῦ φρυγικοῦ Σαβαζίου συνέβαλε μεγάλως
ὁ Ὀρφισμός, καί ἀπετέλεσε τόν σκελετόν μιᾶς διδα-
σκαλίας καί ἀσκήσεως ψυχολογικῆς, μιᾶς θρησκείας
ἐρειδομένης ἐπὶ τοῦ συναισθήματος, τοῦ ἐνθουσια-
σμοῦ, τῆς ἐκστάσεως. Τό σκέλος αὐτό τό ὄντως ἀπα-
ραίτητον διά μίαν πλήρη καί ὁλοκληρωτικὴν μύσιν, καί
ἐπομένως ἀπολύτρωσιν τοῦ ἀνθρώπου, διεδόθη
ραγδαίως εἰς ὁλόκληρον τήν Ἑλλάδα καί κατέλαβε

σημαίνουσιν θέσιν εἰς τὰ νότια τῆς Ἰταλίας, ἐκεῖ πού
ὀλίγον ἀργότερον ὁ Πυθαγόρας ἐμελλε νά ἰδρύσῃ τήν
Σχολήν του.

**Ὁ μέγας οὗτος μυσταγωγός, ἀντιληφθεὶς τήν ἀνάγκην
τῆς συγχωνεύσεως τοῦ Ἀπολλωνείου ὀρθολογισμοῦ, μέ
τήν Διονυσιακὴν τυπολογίαν καί τήν ἔξαρσιν διά τοῦ
συναισθήματος, δηλαδή τήν ὁδόν τῆς Σοφίας μέ τήν ὁδόν
τῆς Ἀγάπης, συνέζευξε μετ' ἐπιτυχίας τὰς δύο αὐτάς
«ἀτραπούς» καί παρέδωκεν εἰς τούς μαθητάς του
ἀκεραίαν καί ὁλοκληρωτικὴν μύσιν.**

Τό ἐπίκεντρον τῆς διονυσιακῆς λατρείας εἶναι ἡ λύ-

τρωσις διά τοῦ ἐν-
θουσιασμοῦ καί ὁ λυ-
τρωτής θεός Διόνυ-
σος, ἐνῶ τῆς Ἀπολ-
λωνείου ὁ διά τῆς
γνώσεως καθαρτῆς
καί φονεύς τῆς πυθω-
νείου δεισιδαιμονίας
δελφικός Ἀπόλλων.

Ὅταν ὅμως, μέ τήν
πάροδον τοῦ χρόνου,
αἱ ὑψιπετεῖς αὐταί
ἀναγωγικαί ιδέαι τοῦ
ἀγνοῦ συναισθήματος
καί μεταφυσικῆς Ἀ-
γάπης παρήκμασαν,
ἐπανῆλθε ἡ λατρεία
τοῦ Διονύσου εἰς τὰς
δεισιδαίμονας χεῖρας
τοῦ ὄχλου (κυρίως
ύστερικῶν γυναικῶν)
καί κατέληξεν εἰς τήν
μορφὴν τοῦ ἄσυνότου
καί ἐξάλλου φανατι-
σμοῦ, εἰς τὰ ἀληθῆ
ὄργια καί τήν φρενί-
τιδα τῶν Βάκχων καί
τὰς ἀτασθαλίας τῶν
Ὀρφεοτελεστών, τὰ
ὁποῖα τόσον δριμύτως
ἐπικρίνει ὁ Πλάτων.

Ἄλλη ὅμως, εἶναι ἡ εἰκὼν πού σχηματίζεται ἐκ τῆς
ἀναγνώσεως τῶν περιφῆμων «Χρυσῶν πινακίδων» πού
ἀνευρέθησαν ὅχι μόνον εἰς νότιον Ἰταλίαν (Θουρίους
Πετέλειαν) ἀλλὰ καί εἰς Κρήτην (Ἐλευθερναί) καί ἀπο-
δίδονται εἰς τήν ὀρφικὴν - διονυσιακὴν ἀπολυτρωτικὴν
πίστιν, ἔστω καί ἂν δέν ἀναφέρωνται σαφῶς τὰ ὀνόμα-
τα οὔτε τοῦ Ὀρφέως, οὔτε τοῦ Διονύσου εἰς αὐτάς.

Ὁ νεαρός θεός Διόνυσος - ὁ διαμελιζόμενος (Πάσχων)
ὑπὸ τῶν Τιτάνων καί ἀναγεννώμενος (ἀνιστάμενος) -
εἶναι τό πρόσωπον τοῦ Σωτήρος θεοῦ, τό ὁποῖον θέλει
χρησιμεύσει ἀργότερον διά τήν θεμελίωσιν τοῦ Χρι-
στιανικοῦ συμβόλου πίστεως. Περαιτέρω ἡ ἐκστασις τῆς
διονυσιακῆς λατρείας καί ἡ πεποίθησις ὅτι εἰς τήν φρε-
νήν αὐτὴν κατάστασιν ὁ κάθε πιστός ἡδύνατο νά κα-
ταστῇ «ἐνθεος», νά ἐνθουσιασθῇ, ἦτοι νά ἐνωθῇ μετά
τοῦ θεοῦ του καί ἐκ τούτου νά ἀποκτήσῃ τήν ἀθανασία.

ΔΙ ΒΑΘΜΙΔΕΣ ΤΕΛΕΙΩΣΕΩΣ

Πρίν, όμως, κλείσωμεν τό εις ἄκρον σημαντικόν κεφάλαιον τῆς Λυτρώσεως, χρήσιμον εἶναι νά ἀναλύσωμεν κατά τινα τρόπον τήν διαβάθμισιν τῶν σταδίων διά τῶν ὁποίων διέρχεται ὁ ἄνθρωπος μέχρι τῆς κατακτήσεως τῆς τελικῆς ταυτίσεως μέ τό Θεόν.

Ὡς πρώτη βαθμὶς ἀναφέρεται ἡ Θεωρία ἢ Θεάσις.

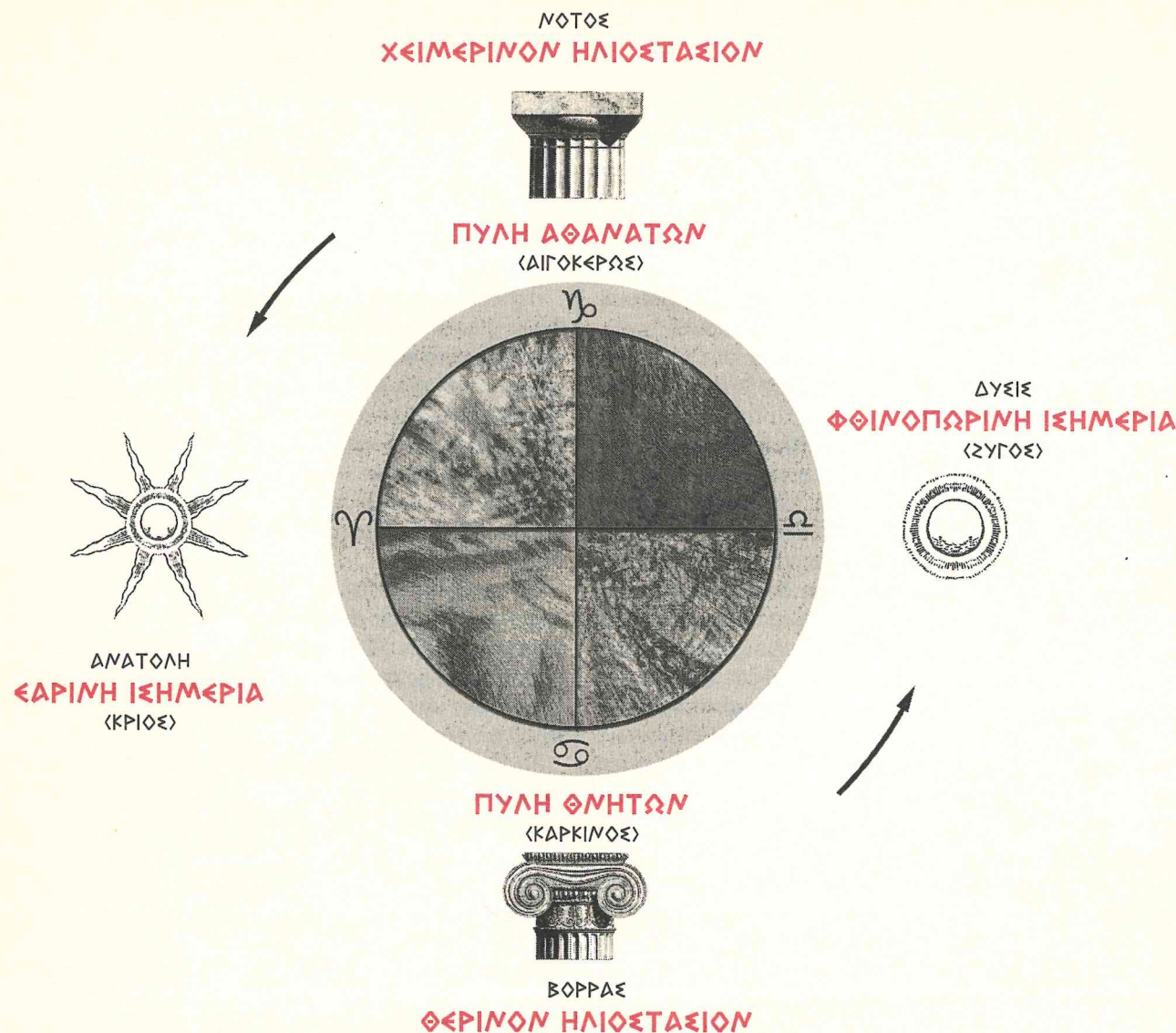
Ὅταν παραδεχθῶμεν ὅτι ὁ ἀληθὴς ἄνθρωπος εἶναι κυρίως πνεῦμα, ἐκλεπυνθεὶς διά τῆς καθάρσεως καὶ ἀπαλλαγείς τῶν κατωτέρων ἐπιθυμιῶν, δύναται νά ἀχθῇ μέχρι τῆς τελειώσεως καὶ νά θεαθῇ τόν νοητόν κόσμον, πρὸς τόν ὁποῖον συγγενεῦει ἐκ φύσεως καὶ νά καταστή μέτοχος τῆς εὐδαιμονίας. Ταυτοχρόνως ἀπαλλάσσεται τῶν ἐπηρειῶν τοῦ Μοιραίου, διότι ζῇ ὡς καθάρᾳ πνευματικῇ ὀντότητος, καὶ ἐν ἐπαφῇ μέ τό Ἄγαθόν. «Αὐτάρκης εἰς εὐδαιμονίαν καὶ εἰς κτῆσιν ἀγαθοῦ οὐδέν γάρ ἐστιν ἀγαθόν ὃ μὴ ἔχει». (Πλωτῖνος Ἐνν. Ι 4, 3). Ὑπερβάλλει εἰς Γνώσιν, διότι ἡ κατάστασις αὐτῇ, ὑπέρκειται τῆς διανοητικῆς, τῆς διαλεκτικῆς ἀκόμη καὶ νοητικῆς γνώσεως, διότι ἀποικτᾷ τό δῶρον τῆς ἐνορατικῆς συνθετικῆς Γνώσεως, τῆς Ἐνοράσεως. «Μηδέ κατ' ἐπιστήμην ἢ σύνεσις ἐκείνου μηδέ κατὰ νόησιν, ὥσπερ τά ἄλλα νοητά, ἀλλὰ κατὰ παρουσίαν ἐπιστήμης κρείττονα». (Ἐνν. Φ 9, 4).

Ἡ διάσπασις τοῦ μορφικοῦ περιβάλλοντος καὶ ἡ ἀπολύτρωσις τοῦ ἀνθρώπου. Ἔργον μεμνημένου τοῦ Μεσαίωνος (ἀγνώστου). Παρίσταται ὁ μύστης διαπερνῶν τό φράγμα τοῦ ζωδιακοῦ κύκλου, ἀφήνοντας ὀπισθὲν του τό Δένδρον τῆς Γνώσεως καὶ εἰσερχόμενος εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ Ἐμπυρείου καὶ ἐκείθεν εἰς τόν κόσμον τῶν πρώτων Αἰτιῶν. (Ἀπὸ τό ἔργον των Dereck & J. Parker)

Ἐκεῖνος, διατείνεται ὁ Πλωτῖνος, πού ἐζησε τήν κατὰστασιν ταύτην, γνωρίζει τί λέγω. Ἡ Ψυχὴ γνωρίζει ἐν ἄλλο εἶδος ζωῆς· ἀντιλαμβάνεται ὅτι εἶναι παρὼν ὁ χορηγὸς τῆς ἀληθινῆς ζωῆς καὶ ὅτι οὐδενὸς ἄλλου πλέον ἔχει ἀνάγκην. Ἀντιθέτως, πρέπει νά ἀποθέσῃ ὅλα τά λοιπὰ καὶ νά ἐγκατασταθῇ πλησίον αὐτοῦ καὶ μόνον. (Ἐνν. ΦΙ, 9, 9: «Ὅστις δέ εἶδεν, οἶδεν ὃ λέγω, ὡς ἡ ψυχὴ ζωὴν ἄλλην ἴσχει τότε... ὥστε γινῶναι διατέθεσαν, ὅτι παρέστιν ὁ χορηγὸς ἀληθινῆς ζωῆς, καὶ δεῖ οὐδενὸς ἐπὶ τούναντίον δέ ἀποθέσθαι τά ἄλλα δεῖ καὶ ἐν μόνῳ στήναι τούτῳ»)

Τὴν ἐμπειρίαν αὐτὴν, βεβαίῳ ὁ Πορφύριος (Βίος Πλωτίνου 23), ὁμιλῶν περὶ τοῦ διδασκάλου του, τήν ἐζησεν οὗτος πολλάκις κατόπιν πνευματικῆς συγκεντρώσεως καὶ εἶδε νά τοῦ ἐμφανίζεται ὁ Θεὸς ἐκεῖνος πού δέν ἔχει οὔτε μορφήν, οὔτε οὐσίαν καὶ ὁ ὁποῖος ἐδρεῦει ὑπεράνω παντός νοητοῦ («ἐφάνη ἐκεῖνος ὁ θεὸς ὁ μῆτε μορφήν μῆτε τινα ἰδέαν ἔχων, ὑπὲρ δέ νοῦν καὶ πᾶν νοητόν ἰδρυμένος»). Κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν 6 ἐτῶν ὅπου ὁ Πορφύριος παρέμεινε πλησίον του, ὁ Πλωτῖνος ἤχθη τετράκις περίπου εἰς τὴν κατάστασιν αὐτὴν τῆς ἐνώσεως («τό ἐνωθῆναι»). Ὅταν ὁ Πλωτῖνος μᾶς ἐκμυστηρεῖται ὅτι «πολλάκις» ἀφυπνίζεται ἐν ἑαυτῷ,

ἐκφεύγει τοῦ σώματός του, ἀποσύρεται τοῦ ἐξωτερικοῦ κόσμου καὶ παρατηρῶν τό ἐσωτερικόν του εἶναι, θεᾶται ἐν θαυμάσιον κάλλος, ζῇ ζωὴν ἀνωτέραν καὶ σαφῶς θεῖαν, περιγράφει ἀναμφιβόλως τὴν θέασιν τοῦ νοητοῦ, πού εἶναι μία ἐγκαθίδρυσις εἰς τόν θεόν («τὴν ἐν τῷ θεῷ στάσιν») μία ἐπιστροφή τῆς ψυχῆς εἰς τὴν πρωταρχικὴν τῆς κατάστασιν. Εἶναι ἡ μυστικὴ ἔκστασις εἰς ἣν φθάνει ὁ ἄνθρωπος τελειούμενος εἰς τὰ ἐλάσσονα Μυστήρια, ἡ Σωτηρία.

Ὡς δευτέρα βαθμὶς ἀναφέρεται ἡ Ἑλλαμψις

Ἀκολουθεῖ ταύτην ὁ Φωτισμός, ἡ Ἑλλαμψις κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ καθαρθεὶς Νοῦς, δέχεται ἐκ τοῦ νοητοῦ κόσμου τό πνευματικόν Φῶς καὶ διὰ μῆδς καταυγάζεται ὑπὸ Φωτὸς ἀγνώστου μέχρι τοῦδε, τά πάντα δέ ἐν ριπῇ ὀφθαλμοῦ εὐρίσκουν τὴν ἀπάντησιν. Ἡ ἀγνοία, ἡ ἀμφιβολία, τό σκότος ὑποχωροῦν διὰ μῆδς καὶ ὁ τέλειος ἄνθρωπος παύει νά ἀναζητῇ τὴν Ἀλήθειαν, διότι εὐρηται εἰς κατὰστασιν ἐπέκεινα τῶν ἀναζητήσεων καὶ δι' αὐτῶν τά πάντα εἶναι Γνώσις καὶ Ἀλήθεια. Ἐνῶ μέχρι τοῦδε ἡ Ψυχὴ ἐδέχετο δάνειο φῶς ἐκ τοῦ Νοῦ καὶ ἐφωτίζετο

κατ' ἐπιφάνειαν («ἐπακτόν νοῦν ἔχει ἐπιχωρνονῦντα αὐτῇ») καὶ διὰ τοῦτο ἐκαλεῖτο «Φῶς ἐκ Φωτός», τώρα ὁ Νοῦς, φωτισμένος, ἀναλαμβάνει πλήρως τὴν ἡγεσίαν καὶ ἐκτελεῖ χρὴν ἡλίου, ἐνῶ ἡ Ψυχὴ, ἐφ' ὅσον ἐδέχετο τό φῶς ἐκ τοῦ Νοῦ, ἠδύνατο νά συγκριθῇ πρὸς τὴν Σελήνην (Ἐνν. Φ, 6, 4). Πᾶσα παθητικότης καταπαύει καὶ ὁλόκληρον τό εἶναι εἶναι Φῶς καὶ δρᾶσις.

Ὡς τρίτη βαθμὶς ἀναφέρεται ἡ Θέωσις.

Μετά τὴν ὑπερκόσμιον αὐτὴν κατάστασιν ἐν βῆμα ἀκόμη χρειάζεται διὰ τὴν Θέωσιν καὶ τὴν ὑπάτην Ταύτισιν μετὰ τοῦ Πατρός-Μονάδος, μετὰ τοῦ Ἀπολύτου. Αὐτὸς φαίνεται νά ἦτο ὁ σκοπὸς τῶν μειζόνων Μυστηρίων: ἡ τελικὴ Λύτρωσις. Ἡ μοχθήσασα Ψυχὴ ἀπορροφᾶται εἰς τό Ἄπειρον καὶ καθίσταται θεὸς ἀθάνατος, ἐπανερχομένη εἰς τὴν πρωταρχικὴν τῆς Πατρίδα. Ὁ κύκλος ἔχει κλείσει· μία ἀθάνατος Ὀντότης ἔχει ἐπανακάμψει εἰς τὴν Πηγὴν τοῦ Ἀμεταβλήτου καὶ τοῦ Αἰωνίου, εἰς τό Κέντρον τοῦ Κύκλου. Αὐτό εἶναι τό κάλλιστον τέρμα τῶν μόθων. Αὐτὸς εἶναι, ὅπως λέγει ὁ Πλάτων, ὁ μέγας ἀγὼν καὶ ἡ ἐλπίς ἡ μεγάλη, ὁ καρπὸς τῆς Φιλοσοφίας.

ΜΑΘΗΜΑΤΑ ΣΥΜΒΟΛΙΣΜΟΥ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Σύμβολα - μόνον μερικαί γραμμαί καί κύκλοι, ἐλάχιστος ἀριθμός σχημάτων... τά ὁποῖα ἤμω ἀπό παλαιοτάτων χρόνων παρακινούν τούς ἀνθρώπους εἰς εὐσέβειαν καί διαλογισμόν.

Ἀκόμη καί ἂν ἀνατρέξωμεν εἰς ἐποχὴν καθ' ἣν οἱ ἄνθρωποι κατώκουν ἐντός σπηλαίων, εὐρίσκομεν εἰς τούς πρόποδας τῶν Πυρηναίων, ἐπὶ τῶν τοίχων τῶν σπηλαίων λατρείας, τὰ ἱερά σημεῖα, τὰ ὁποῖα μερικοὶ θεωροῦν ὡς ἐστερημένα σοβαρότητος καί ἀφελῆ ἰχνο-γραφήματα παιδικῆς φαντασίας. Τὰ ἱερά αὐτά σημεῖα συνοδεύουν σχεδόν ὅλας τὰς μεγάλας λατρείας τῆς ἀνθρωπότητος μέχρι σήμερον.

Ἐπειδὴ προτιθέμεθα νὰ ἀσχοληθῶμεν ἰδιαίτερως μέ τὰς ἀρχαίας παραδόσεις καί τὴν ἀρχαίαν μυστηριακὴν γνῶσιν, εἶναι ἐπ' ἀνάγκης νὰ μελετήσωμεν ἐπακριβῶς ὁλόκληρον τὴν Συμβολικὴν.

Ἄς θεσώμεν νῦν τὰς πρώτας βάσεις τῆς ἐργασίας μας. Ὡς σπουδαιότερα πηγὴ, πρὸ παντός διὰ τούς παλαιότερους χρόνους, δέον νὰ θεωρηθῶν τὰ ἀρχαιολογικὰ εὐρήματα, τὰ ὁποῖα καί πρέπει νὰ ἀξιολογηθῶν, δοθέντος ὅτι δέν ἔχομεν ἐγγράφους παραδόσεις, ὑπὸ τὴν σημερινὴν ἔννοιαν, τῶν ἀπαρχῶν τῆς λατρευτικῆς χρήσεως τῶν συμβόλων. Ὁ μέγας ἀριθμὸς τῶν εὐρημάτων, ἰδίως ὑπὸ μορφήν προσφορῶν τῶν τάφων (κετερίσματα) δέν μᾶς ἐπιτρέπουν νὰ καταλήξωμεν εἰς σοβαρά συμπεράσματα ἐλλείψει ἐπεξηγηματικῶν κειμένων. Ἐφ' ὅσον διατίθενται εἰς νεωτέρας ἐποχὰς κείμενα, ταῦτα θὰ χρησιμοποιηθῶν ὑπὸ τὸν ὅρον ὅτι δέν θὰ ἐπεκτείνων πολὺ τὴν ἐργασίαν μας καί θὰ ἀναγράφωνται ἐν περιλήψει. Παραλλήλως πρὸς τὰς γραπτὰς παραδόσεις, θὰ συγκεντρώσωμεν τὴν προσοχὴν μας πρὸς ἓν τμῆμα τῆς ἐθνολογικῆς Ἐπιστήμης ἢ ἐν συντομίᾳ εἰς τούς λαϊκοὺς μύθους, διότι ἀκριβῶς εἰς τὰς ἐθνολογικὰς ταύτας παραδόσεις διεφυλάχθησαν ἀρχαιότατα ἀγαθὰ, οὐχὶ δὲ σπανίως οἱ λαϊκοὶ μῦθοι εἶναι τὰ τελευταῖα προπύργια καταποντισθέντων πολιτισμῶν καί λησμονηθεισῶν παραδόσεων καί λατρεῶν.

Ἐπίσης θὰ ἀντλήσωμεν καί ἐκ μιᾶς ἄλλης πηγῆς διὰ τὴν ἐργασίαν μας: ἐκ τῆς **Νομισματικῆς**, ἐκ τῆς ἐπιστήμης δηλ. τῶν νομισμάτων, ἣτις κατὰ τὴν γνώμην μας ἐλαχίστης ἔτυχεν ἐκτιμήσεως μέχρι σήμερον. Τό πόσα δυνάμεθα νὰ μάθωμεν ἐκ τῶν ἀρχαίων νομισμάτων, θὰ ἐκθέσωμεν πληρέστερον ἄλλοι. Ὅλαι αὐταὶ αἱ βάσεις θὰ συμπληρωθῶν διὰ τῶν παραδόσεων τῶν ἀρχαίων Μυστηρίων.

Πρὶν ὅμως εἰσελθῶμεν εἰς τὸ θέμα, πρέπει νὰ ἀναφέρωμεν ὅτι εἰς τὴν Εἰσαγωγὴν αὐτὴν σημεῖα τινα, ἐκ προθέσεων, εἴτε διόλου δέν ἐθίγησαν, εἴτε μόνον ἐν συντομίᾳ. Ἐπειδὴ ὑπάρχουν πράγματα τὰ ὁποῖα διαφυλάττομεν μετὰ προσοχῆς καί τὰ ὁποῖα δέν καταδεικνύομεν εὐθύς ἐξ ἀρχῆς, μέρος αὐτῶν τῶν λεγομένων «ἀπορρήτων», παραδίδεται ὅπως καί τό πάλαι,

«ἀπό τοῦ στόματος εἰς τὸ οὖς».

Τί εἶναι Σύμβολον; Εἶναι λέξεις ἑλληνικὴ καί σημαίνει τό συμβεβλημένον, τό συναρμολογημένον. Ὑπὸ τὴν στενωτέραν ἔννοιαν τῆς λέξεως, δυνάμεθα νὰ εἰπώμεν ὅτι σύμβολον εἶναι τό ἀντιστοιχοῦν, τό ἀνταποκρινόμενον πρὸς κάτι. Ὁ Φρειδερίκος Κρόϋτσερ εἰς τὸ ἔργον του «Συμβολικὴ Μυθολογία» γράφει:

«Τὸ σύμβολον περικλείει ἐν ἑαυτῷ τὴν σχέσιν μεταξύ θεῶν καὶ ἀνθρώπου. Αἱ βασικαὶ δυνάμεις αἱ ὁποῖαι ἐπροσωποποιοῦντο εἰς τούς θεούς, ἔδρων διὰ τῶν σημείων τὰ ὁποῖα ὁ ἄνθρωπος προσεπάθει νὰ μαντεύσῃ εἰς σοβαράς στιγμὰς τῆς ζωῆς του. Τὰ σημεῖα αὐτά δέν ἦσαν αὐθαίρετοι ἀνθρώπινον συλλήψεις, ὅπως διατείνονται οἱ φιλόλογοι. Κάθε Συμβολικὴ διὰ τῆς ὁποίας τὸ ἱερατεῖον κατοπτρίζει τὴν ἀνωτέραν Γνῶσιν, βασιζέται μᾶλλον ἐπὶ τῆς πρωταρχικῆς σχέσεως μεταξύ θεῶν καὶ ἀνθρώπων».

Ἐκ τούτου γίνεται καταληπτὸν διατὶ τό σύμβολον ἐτέθη ὑψηλότερον ὅλων τῶν ἄλλων τρόπων γραφικῆς ἐκφράσεως. **Ἐκ τῶν ἀρχαίων Μυστηρίων παραλαμβάνει ἡ πρωταρχικὴ χριστιανικὴ Ἐκκλησία, τὰ ὑψηλότερα σύμβολα, τύπους καὶ λατρευτικὰς λέξεις, τὰ ὁρατὰ σημεῖα καί τὰ ἐχέγγυα τῆς ἐκ τοῦ ἀοράτου σωτηρίας.**

«Μίαν ἄλλην βασικὴν ἔννοιαν περικλείει ἡ ἀπτή γλῶσσα τῶν συμβόλων τὰ ὁποῖα χαρακτηρίζονται ἐκ τῆς συντομίας, δηλ. τῆς στιγμιαίας παραστατικότητος αὐτῶν. Μία παράπλευρος ἐνέργεια τῆς συντομίας ταύτης, εἶναι τὸ ἀφυπνιστικὸν στοιχεῖον, τὸ καταπληρῶσον καὶ ἐνίοτε τὸ συγκλονιστικόν».

Οὕτω τό σύμβολον ἐν τῇ λατρείᾳ εἶναι ἡ μορφή ἀναποκρίσεως τῶν Νόμων τοῦ Παντός. Ἀντιπροσωπεύει τὴν πραγματικὴν παρουσίαν τοῦ Θεοῦ, τοῦ ὑπερβατικοῦ, τοῦ Νοεροῦ. Εἰς τὸ σύμβολον δέν ὑπάρχει ἀπλῶς μία σημασία, ἀλλὰ ἡ πραγματικὴ παρουσία καί τό νοούμενον τοῦ πνευματικοῦ τοῦ ἀοράτου καί τοῦ Ἀγίου ἐν τῷ συμβόλῳ καί τοῦτο χωρὶς τὴν μεσολάβησιν τῆς διανοίας καί σκέψεως. Οὕτω τό σύμβολον εὐρίσκεται εἰς ἀπ' εὐθείας σχέσιν μέ τό πνευματικόν περιεχόμενον καί τὸν Νόμον ἅτινα κρύπτονται εἰς τὴν βάσιν του, δι' αὐτοῦ δὲ ἀγόμεθα εἰς τὴν νόησιν αὐτῶν. Τό σύμβολον δύναται νὰ ἀποτελέσῃ τό διάμεσον ἀφ' ἑνός μεταξύ τῆς περιοχῆς τοῦ ἀνεκφράστου καί ἀκατανοήτου καί ἀφ' ἑτέρου τῆς συνειδήσεώς μας. **Τό σύμβολον ἀποκαλύπτει ἀμέσως, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν ἀλληγορίαν, ἡ ὁποία προσπαθεῖ νὰ ἐκφράσῃ μίαν ἰδέαν ἢ κάτι παρόμοιον κατ' ἄλλον τρόπον, συνεπῶς συγκαλύπτει.** Ἰδιαιτέρας σημασίας εἶναι τό γεγονός ὅτι τό σύμβολον ἀποκτᾷ δι' ἡμᾶς τὴν ἀληθῆ του τάξιν καί τὴν πραγματικὴν του δύναμιν, **μόνον κατόπιν βιώματος τοῦ συμβόλου.** Πρὸ τοῦ γεγονότος τούτου, ἡ σημασία τοῦ συμβόλου ἀξιοποιεῖται λογικά, διὰ τῶν ἐξωτερικῶς προερχομένων ἐντυπώσεων, αἵτινες καθ' οἷον δῆποτε τρόπον, μᾶς προβάλλονται καί πού γίνονται ἀποδεκταὶ ἀπλῶς διὰ τῆς λογικῆς καί ἐναποτίθενται εἰς τὴν μνήμην.

Μόνον διὰ τῆς βιώσεως τοῦ συμβόλου, ἐπιτυχάνεται ποιά τις ταύτισις μετὰ τοῦ πραγματικοῦ συμβόλου, δηλ. ἐκείνου τό ὁποῖον ἐνσαρκώνει τό σύμβολον, ὅπερ οὐχὶ σπανίως εὐρίσκεται εἰς σαφῆ **ἀντίθεσιν** πρὸς τὴν μέχρι τοῦδε ἰδέαν πού εἰχομεν περὶ αὐτοῦ.

Κάθε ἀπόπειρα ἐνασχολήσεως μέ τὴν «ἐπιστήμην τῆς Συμβολικῆς» εἶναι φαντασίωσις, ἐν ὅσῳ αὕτη δέν βασιζέται ταυτοχρόνως ἐπὶ τῆς ἐκ τοῦ βιώματος τοῦ συμβόλου παρεχομένης πείρας.

Περαιτέρω θὰ ἀφήσωμεν ἀνεξέταστα πολλὰ ζητήματα, τὰ ὁποῖα ἐγγίζουν τὰ ἀνώτατα ἢ ἀπώτατα ὅρια τῆς Συμβολικῆς - ὅχι διότι ταῦτα μᾶς εἶναι ἄγνωστα - ἀλλὰ διότι οἱ λεπτότατοι αὐτοὶ καί ἀκροτελεύτιοι διαφορισμοὶ ἐν τῷ βιώματι ἑνός ἐκάστου, ἐξαρτῶνται πολὺ ἀπὸ τὴν ἐσωτερικὴν ἱκανότητα συλλήψεως καί μεταπλάσεως ἐκάστου ἐξ ἡμῶν, καί τὰ ὁποῖα, ἀναλόγως τῆς πνευματικῆς προδιαθέσεως καί ἀναπτύξεως, ἀποδίδουν πολὺ διάφορα ἀποτελέσματα.

Ἡ τοιαύτη ἀντίληψις καί πείρα, ἣτις εἶναι τόσον ἀνθρωπίνως προσωπικὴ καί ἐξαρτᾶται ἐκ τῶν ἀνθρωπίνων περιορισμῶν τῶν δυνατοτήτων του, ἐάν καταλήξῃ εἰς αὐθυποβολήν, θὰ ἔχῃ ὡς ἀποτέλεσμα νὰ κλείσῃ μᾶλλον παρὰ νὰ ἀνοίξῃ τὴν πύλιν τῆς νοήσεως. Δέν μᾶς ἐνδιαφέρει κατὰ τὸ ὁποῖον θὰ ἀντιληφθῶμεν ἐκ τῶν ἐξω δι' ὑποβολῆς, καθότι ἕκαστος πρέπει νὰ ἀχθῇ εἰς τὴν πηγὴν ὁρμώμενος καί ἀντλῶν ἐκ τοῦ ἀπολύτως ἰδιοῦ του εἶναι.

Ἐκ τῆς ἀρχῆς ταύτης ἐκκινουῦντες, δίδομεν ἐν πρώτοις μόνον τὰς ἱστορικὰς βάσεις καί ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρόν ἀφήνομεν νὰ ὑπεισέλθουν περαιτέρω ὑποδείξεις. Ἦδη αἱ ἱστορικαὶ βάσεις εἶναι ἀρκετὰ παραπονημέναι καί ἀλλοιωμέναι. Πόσαι αἱρέσεις καί πόσαι λατρεῖαι προσεπάθησαν νὰ οἰκιοποιηθῶν τὰ ἀρχαῖα σύμβολα καί ὅχι μόνον κατῴρθωσαν νὰ τὰ παραποιήσουν, ἀλλὰ καί νὰ τούς δώσουν ὅλως διάφορον σημασίαν. Τοῦτο ἐξηγεῖ, ὡς προελέχθη, πῶς ὅταν πράγματι βιωθῇ τό σύμβολον, ἀποκαλύπτεται ὅλως διάφορον ἀπὸ ὅτι μερικαὶ αἱρέσεις καί ἀπόκρυφοὶ σύλλογοι ἐδίδαξαν.

Ἐνίοτε ὑποστηρίζεται ἡ ἀπόψις ὅτι ἡ ἀξία καί ἡ δύναμις τοῦ συμβόλου, διαμορφουταὶ ἀποκλειστικῶς ἐκ τῆς σημασίας ἢ ὁποῖα ἐγένετο ἐν ἐπιγνώσει ἀποδεκτῇ. Ἄνευ μιᾶς ἐκ τῶν προτέρων καθωρισμένης δι' ἕκαστον ἀνθρώπου ἢ καί τεχνητῶς κατασκευασμένης σημασίας τοῦ συμβόλου, δέον κατὰ τὴν ἀποψίν των, παραβλεπομένου τοῦ συναισθήματος ἐκ τοῦ σχήματος, νὰ μὴ ὑπάρχῃ καμμία σχέσις μεταξύ τοῦ συμβόλου καί τῆς ἀνθρωπίνης συνειδήσεως, καθὼς καί πρὸς τὰ ἀνώτερα θέματα.

Αὐτό ὅμως θὰ ἀντέκειτο ἀπολύτως ἐναντι τῶν ἐν ἀρχῇ ἀναφερθεισῶν διαπιστώσεων. Εἶναι μὲν ἀληθές ὅτι μέγα μέρος τῶν ἐκ τῶν συμβόλων συναισθημάτων μας, προκαλεῖται κατ' ἀρχὰς ἀπὸ ἐξωτερικὰς ἐπιδράσεις, διότι κάθε ἐκπαίδευσις, κάθε θρησκευτικὴ καθοδήγησις καταλείπει μίαν κατὰ τό μᾶλλον ἢ ἥττον παραμένουσαν ἐντύπωσιν εἰς τὸ ὑποσυνείδητον τοῦ ἀνθρώπου.

Τὸ σχῆμα τοῦτο τῆς λογικῆς ἐπεξεργασίας καί τῆς ὑπὸ τῆς παιδείας ἐπιβαλλομένης κατανοήσεως τοῦ κατ' ἀρχὴν καί ἐκ προοιμίων μὴ κατανοητοῦ, ἀποτελεῖ εἰς τὴν εὐνοϊκωτέραν περίπτωσιν, ἀπλῶς τὴν προβαθμίδα τῆς μεγάλης προσπάθειας ὅλων τῶν μεγάλων λατρεῶν, τό νὰ ζήσουν οἱ ὁπαδοὶ των τό **μέγα Ὅραμα**, διὰ τοῦ ὁποίου ἐπιτυχάνεται ἡ γνῶσις καί κατάγνωσις τῆς Ἀληθείας.

Ἡ καθ' αὐτὸ Συμβολικὴ εὐρεται κατὰ τὴν ἀρχαίαν ἀντίληψιν διακεχυμένη εἰς τὸ Πᾶν καί εἰς τὸν ἄνθρωπον.

Ὁ καθείς ἐξ ἡμῶν ὄντως, βλέπων κάποτε ὠρισμένα σύμβολα, θὰ ἐδοκίμασεν παράδοξον αἴσθημα, μολονότι ἴσως ἀκριβῶς τὰ ἴδια σύμβολα εἰς τὴν διδασκαλίαν τῆς Ἐκκλησίας του ἢ κατὰ τὰς σπουδὰς του, οὐδένα ρόλον ἐπαιξαν, εἰς τινὰς μάλιστα περιπτώσεις πιθανόν οὔτε κἂν νὰ τὰ εἶχε προσέξει. Ἄς ἐνθυμηθῶμεν τὰ ἀρχέτυπα σχήματα τὰ ὁποῖα παρουσιάζονται εἰς ὄνειρα καί ὁράματα καί τὰ ὁποῖα σήμερον οἱ μέ τὸν κλάδον τῆς Ψυχολογίας ἀσχολούμενοι ἐρευνηταὶ κατατάσσουσιν εἰς τὴν πρωταρχικὴν βάσιν ἢ ὁποῖα εὐρίσκεται ἐκτός τῆς λογικῆς καί τῆς ὑπὸ τῆς μνήμης περιωρισμένης περιοχῆς.

Ἡ ἐπικράτεια τῆς συμβολικῆς, κεῖται βαθύτερον εἰς τὸν ἄνθρωπον καί καταλαμβάνει πολὺ σπουδαιότεραν περιοχὴν ἀπὸ ὅσον συνήθως νομίζεται. Ἐν προκειμένῳ δέον νὰ τονισθῇ ὅτι **εἰς τὴν Συμβολικὴν δέν πρόκειται περὶ ἀορίστων μυστικοπαθειῶν, ἀλλὰ περὶ ἀντιλήψεως σαφοῦς νομοτελείας καὶ συναρτήσεως τῶν ὁποίων τό σύμβολον ἀποτελεῖ κατ' ἀρχὴν καὶ μερικῶς τὴν ἐσχάτην ἀντιληπτὴν μορφήν ἐκείνου τό ὁποῖον οὔτε νὰ περιγραφῇ οὔτε νὰ ὑπαινιχθῇ εἶναι δυνατόν.**

Πρὶν ἢ ἀρχίσωμεν μέ τὴν ταξινόμησιν τῶν ἐννοιῶν διὰ τὴν μελέτην μας, θὰ μᾶς ἐπιτραπῇ νὰ διατυπώσωμεν μερικὰς σοβαρὰς σκέψεις. Ὅταν ἀργότερον ὁμιλῶμεν περὶ συμβολικῶν μορφῶν, δέν θὰ πρέπει νὰ λησμονῶμεν ὅτι ὁ ἄνθρωπος ἦτο ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος προσεπάθησε νὰ εὕρῃ τό καλλίτερον σχῆμα διὰ νὰ ἀποδώσῃ τὸν Νόμον ἢ τὴν λατρευτικὴν ἔννοιαν, καί ὅτι ὁ ἄνθρωπος πάλιν ἦτο ἐκεῖνος ὅστις ἐπλασε μέ τὴν περιωρισμένην του γνῶσιν καί ἱκανότητα τὰς σχετικὰς ποικιλίας καί παραλλαγὰς τῶν ἐν λόγῳ μορφῶν.

Ἄς μὴ συγχέωμεν ὅθεν τὴν βασικὴν νομοτέλειαν μέ τό ἐξωτερικόν σχῆμα, καθότι τό τελευταῖον τοῦτο ἡμπορεῖ νὰ εἶναι βεβαρυμένον μέ τὰ σφάλματα καί τὰς ἀτελείας τοῦ ἀνθρώπου. Ὁ καθένας μας θὰ εὕρῃ μόνος του ποῦ εἶναι τό οὐσιώδες.

Διὰ νὰ καταστήσωμεν προσιτόν τό ἀμετρήτως μέγα σύμπλεγμα τῆς Συμβολικῆς, πρέπει ἐν πρώτοις νὰ ἐφαρμόσωμεν, θεωρητικῶς τουλάχιστον, κάποιο σύστημα ταξινόμησεως. Θὰ ἐκλέξωμεν μερικὰς ἐννοίας καί ὁφείναι διὰ νὰ τὰς συζητήσωμεν.

Κατὰ τὴν ἐργασίαν ταύτην δέν θα παραβλέψωμεν ὅτι ἡ ἐπικράτεια τῆς Συμβολικῆς εἶναι ἐν ἀρμονικόν καί ἰσορροπημένον σύνολον καί ὅτι μέγα μέρος τῶν συμβόλων δέν εἶναι δυνατόν νὰ ἀποχωρισθῇ ἀπὸ τό ὅλον.

Καθιερώθη νά σκεπτόμεθα μέ ἀντιθέσεις.
Π.χ. Οὐρανός καί "Αἰθρῆς. Ἐδῶ πρέπει νά εἴμεθα πολὺ προσεκτικοί, διότι εἰς τὴν **Συμβολικὴν** ὁ ἀντίθετος πόλος δέν εἶναι πάντοτε τὸ **Κακόν καί τὸ Κάτω** δέν εἶναι πάντοτε ἐκεῖνο ποῦ μᾶς ἐδίδαξαν ὡς "Αἰθρῆν ἢ **Κόλασιν.** Εἶναι καλλίτερον νά θεωρήσωμεν κατ' ἀρχὴν ὅλα ὡς μίαν ὄψιν τοῦ **Θείου,** μέχρις οὗ ἡμεῖς οἱ ἴδιοι πεισθώμεν περὶ τῆς ὁρθότητος τῆς παρουσιαζομένης περιπτώσεως.

Η ΧΡΗΣΙΣ ΤΟΥ ΣΥΜΒΟΛΟΥ

Ἦδη ἀπὸ πολὺ παλαιᾶς ἐποχῆς, ὁ ἄνθρωπος ἐπεδόθη εἰς τὴν χάραξιν ἢ διάπλασιν ἐπὶ τῆς ἀψύχου ὕλης τῶν ἐννοιῶν τὰς ὁποίας διησθάνθη διὰ θεωρίας τοῦ Σύμπαντος καὶ τῶν νόμων του ὑπὸ μορφήν συμβολικὴν.

Παρερχομένων τῶν χιλιετηρίδων, τὰ σχήματα αὐτὰ τῶν συμβόλων, ὑπέστησαν μεταβολάς, ἀναπτύξεις, ἀκόμη καὶ μεταλλαγάς, πλήν ἡ βασικὴ αὐτῶν νομοτέλεια παρέμεινε πάντοτε ἡ ἴδια, ἐφ' ὅσον πρόκειται περὶ γνησίας Συμβολικῆς, καθότι, ὅπως οἱ θεοὶ-νόμοι δέν ἀλλασσούν, οὕτω ὡφείλον νά μείνουν ἀμετάβλητα καὶ τὰ ἀρχαῖα σχήματα τῶν συμβόλων.

Εἰς τὴν ἀρχαίαν λατρείαν, ὅπως καὶ σήμερον, τὸ ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων διαμορφωθέν σύμβολον, ἐχρησίμευεν ὡς βοήθημα, διὰ τὴν ἐπίτευξιν ἁρμονίας μέ τὸ θεόν.

Διὰ συνειδητοῦ ταυτισμοῦ μέ τὸ σύμβολον, ἔδει νά ἐπιτευχθῇ ἐξίσωσις μέ τὸν ἀνώτερον νόμον τὸν ἐνσαρκωμένον εἰς τὸ σύμβολον.

Ἐάν ὑπάρχη, τι κοινόν εἰς τὸ σύμβολον, τότε πρέπει νά ἐπιτευχθῇ δι' αὐτοῦ τουλάχιστον κάποια ἀπεριόριστος ὁμόνοια καὶ ἁρμονία, καθ' ἣς ὁ μέ τὸ σύμβολον ἐκφραζόμενος Νόμος, νά καταστή ἡ ἰθύνουσα ἰδέα. Καθ' ὅμοιον τρόπον καὶ ἡ πρᾶξις ἡ συνυφασμένη μέ τὸ σύμβολον καὶ τὸν Τύπον δέον νά χρησιμεύσῃ διὰ τὴν προσέγγισιν τοῦ ἀνθρώπου μέ τὸν Θεόν καὶ νά ἐξυπηρετήσῃ τὸν θεόν-Νόμον.

ΑΙ ΡΟΠΑΙ ΤΩΝ ΣΥΜΒΟΛΩΝ

Κατὰ τὴν κρατοῦσαν ἐσωτερικὴν χρησιμοποίησιν τῶν συμβόλων, διακρίνομεν δύο ροπὰς ἢ κατευθύνσεις:

α) Ἡ ἁρμονικὴ Συμβολικὴ, ἡ ὁποία χρησιμοποιεῖται μᾶλλον διὰ λατρευτικούς σκοποὺς καὶ μαρτυρεῖ μίαν σαφῆ ἐξέλιξιν ἢ παράδοσιν σύμφωνον μέ τὸν ἀρχικόν Νόμον. Εἶναι ἡ θετικὴ, ἐποικοδομητικὴ καὶ φωτεινὴ Συμβολικὴ, ἡ ὁποία ὁδηγεῖ τὸν ἄνθρωπον εἰς τὸν φωτισμόν καὶ τὴν πραγματικὴν ἀπολύτρωσιν. Εἰς τὴν ροπήν ταύτην καταλέγεται ἐξ ὁλοκλήρου ἡ γνησίως συναισθανομένη θρησκευτικὴ συμβολικὴ, ὡς καὶ ἡ Συμβολικὴ τῶν ἀρχαίων μυθικῶν Ταγμάτων, ἐφ' ὅσον παραβλέψωμεν μερικὰς περιπτώσεις φαινομένων παραφθορᾶς. Εἰς τὴν περιοχὴν τῆς Συμβολικῆς ταύτης (δηλ. ἰδιαίτερος τῆς καλουμένης ἁρμονικῆς Συμβολικῆς) θά ἐνδιατρίψωμεν ἰδιαίτερος.

β) Παραπλεύρως πρὸς τὴν ἁρμονικὴν ταύτην ροπήν, ὑπάρχει καὶ μία ἄλλη μὴ ἁρμονικὴ ροπή, χαρακτηριζομένη ὡς ἀναρχικὴ, τὴν ὁποίαν θά σχολιάσωμεν ἐν καιρῷ, ἀλλὰ δέν θά συμπεριλάβωμεν εἰς τὰς πρακτικὰς μας ἐργασίας, διότι αὕτη ὁδηγεῖ τὸν ἄνθρωπον εἰς μίαν κατὰ φαντασίαν ἀπόκτησιν δυνάμεων καὶ φαινομενικὴν ἀποκτησιν μυθικῶν βαθμῶν, εἰς τὴν πραγματικότητά ὅμως τὸν κάμνει δοῦλον τῶν φαντασιώσεών του. Πρόκειται περὶ χρησιμοποίησεως μιᾶς συμβολικῆς ἢ ὁποῖα ὀνομάζεται ἀπὸ τὸν λαόν - κατὰ βάθος ἐσφαλμένως - Μαύρη Μαγεία καὶ δύναται νά χαρακτηρισθῇ ὡς συμβολικὴ τῆς κατακτήσεως καὶ τῆς δεσμεύσεως, τῆς ἀποκρούσεως καὶ τοῦ ἐξαναγκασμοῦ.

Κατ' ἀρχὰς τὸ εἶδος τοῦτο παρουσιάζει ἀπόπειραν ἐξαναγκασμοῦ μαγικοῦ (π.χ. κυνηγετικὴ ἢ πολεμικὴ γοητεία) βάσει σχετικῶς σαφοῦς ἀντιλήψεως τῆς ἀξίας τῶν χρησιμοποιουμένων συμβόλων. Ἀργότερον ὅμως πηγάζει ἐξ αὐτῆς μία μίμησις καὶ ἀπόκλησις ἀπὸ τὰ σύμβολα τῆς ἀρχαιότητος χωρὶς σαφῆ γνῶσιν τῶν βασικῶν νόμων. Τέλος κατὰ τὸν Μεσαίωνα ἐγίνετο χρῆσις κακῆς, ἀκόμη καὶ τῶν συμβόλων τῆς ἁρμονικῆς ροπῆς διὰ τοιοῦτους σκοποὺς καὶ παρερμηνεύθη εἰς ὅλας τὰς περιπτώσεις τὸ νόημά των.

Ἐάν παραβλέψωμεν τὸν σημερινόν **πλήρη ἐκφυλισμόν τῆς Συμβολικῆς εἰς τὴν τεχνικὴν τῆς διαφημίσεως,** ἀπαντῶμεν τὰ σύμβολα εἰς μίαν μᾶλλον ἐξωτερικὴν ἐφαρμογὴν δηλ. εἰς τὴν Σηματολογίαν.

Μολονότι τὸ ἀρχικόν νόημα ἔχει σχεδόν παντοῦ ἀπολεσθῇ, ἐν τούτοις παραμένει τὸ ὅριον μεταξύ καθαρᾶς ἐξωτερικῆς μορφῆς καὶ καθαρᾶς Συμβολικῆς, δοθέντος ὅτι ὑπάρχει σαφὴς διαφορὰ μεταξύ αὐτῶν. Τὸ οἰκόσημον π.χ. ἐνός οἰουδήποτε κράτους, διαφέρει ἀπὸ τὸ οἰκόσημον μίας οἰκογενείας. Τὸ ζήτημα τῆς προσωπικῆς σχέσεως παίζει συνεπῶς ἓνα ρόλον, ἔστω καὶ ἂν τὸ πραγματικόν συμβολικόν περιεχόμενον δέν εἶναι πλέον γνωστόν.

Η ΜΕΤΑΒΙΒΑΣΙΣ ΤΟΥ ΣΥΜΒΟΛΟΥ

Εἰς τὴν προσπάθειάν του πρὸς ἀνεύρεσιν ἀνταποκρίσεως, ὁ ἄνθρωπος μετεχειρίσθη σειρὰν ὅλην συμβολικῶν παραστάσεων:

1) Μεταβίβασις διὰ τοῦ σχήματος:

π.χ. σχεδίασις ἐνός κύκλου, σμίλευσις ἐνός τραχοῦ ἐπὶ λίθου ἢ ἄλλου ὕλικου, σφυρηλάτησις ἐνός σταυροῦ κ.ο.κ.

2) Μεταβίβασις διὰ τοῦ χρώματος:

χαρακτηρισμός τῶν λατρευτικῶν ὀψεων π.χ. διὰ μαύρου, λευκοῦ, ἐρυθροῦ ἢ κιτρίνου χρώματος.

3) Μεταβίβασις διὰ τοῦ ἤχου:

α) **Ἡ ἐκφωνουμένη λατρευτικὴ λέξις** ἰδίως εἰς τὰς παλαιὰς λατρείας ὠρισμένην λέξεις ἐπαιζον σπουδαῖον ρόλον, ἔστω καὶ ἂν γλωσσικῶς ἐστεροῦντο παντός νοήματος.

β) **Ἡ φωνηεντολογία:** τὰ καθ' ἕκαστον φωνήεντα ἴσχυον ὡς ὅλως ἰδιαίτερα ἀνταποκρίσεις π.χ. εἰς τὴν ἐπανάληψιν πεντάκις τοῦ Α ἐν τῇ λέξει **ABRA CADABRA,** ἥτις κατάγεται ἀπὸ παλαιούς τύπους.

γ) Τὸ ὕψος τῆς φωνῆς:

Ἦδη ἀπὸ τῆς ἀρχαιότητος μερικοὶ λατρευτικοὶ τύποι, ἔπρεπε νά ψαλοῦν μέ ἀκριβῶς καθωρισμένον ὕψος τόνου καὶ μέ διαδοχὴν τῶν τόνων, ἵνα ἰσχύσουν ὡς ἀνταποκρίσεις. Εἰς τὴν ἀρχαίαν Αἴγυπτον π.χ. οἱ ἱερεῖς ἔπρεπε νά εἶναι «Μακεροὺ» κατὰ τὴν ἐκφώνησιν ἐντός τῶν ναῶν, δηλ. νά ἔχουν τὸν ὀρθόν τόνον καὶ τὴν σαφῆ ἐκφρασιν, ἄλλως τὸ τυπικόν ἐθεωρεῖτο ἄκυρον καὶ ἄνευ ἀποτελέσματος.

4) Μεταβίβασις διὰ τοῦ εἶδους τοῦ ὕλικου:

Μερικαὶ πρῶται ὕλαι ἐθεωροῦντο ὡς ἀνταποκρινόμεναι πρὸς ὠρισμένας ὁψεις, π.χ. ὁ Χαλκός = Ἀφροδίτη (ἐν τῇ λατρείᾳ «σημεῖον τῆς Ἀφροδίτης»).

Αἱ ἀνωτέρω ἀναφερόμεναι δυνατότητες συνεδυάζοντο μεταξύ των, ἐφ' ὅσον ἦτο τοῦτο δυνατόν, διὰ νά ἐπιτευχθῇ ὅσῳ τὸ δυνατόν μεγαλυτέρα προσέγγισις μέ ἐκεῖνο τὸ ὅποιον ἤθελον νά ἐνσαρκώσουν ἢ νά ἐπιτύχουν μείζονα ἰσχύν τοῦ συμβόλου. Π.χ. ὁ κύκλος τοῦ Ἡλίου κατασκευάζεται ἐφ' ὅσον τοῦτο εἶναι δυνατόν ἐκ χρυσοῦ (πρὸς ἐκφρασιν τῆς ἀντιστοιχίας Ἡμέρα - Ἡλιος).

ΕΝΕΛΙΞΙΣ ΚΑΙ ΚΑΤΑΤΑΞΙΣ ΤΩΝ ΣΥΜΒΟΛΩΝ

Ἵνα κατὰ τὴν διαδρομὴν τῆς μελέτης μας εἴμεθα καταννητοί, εἶναι ἐπ' ἀνάγκης νά καθορίσωμεν σειρὰν περαιτέρω ὁρων. Φυσικὰ καὶ ἐδῶ ἐμφανίζονται σύνθετοι ἐννοιαὶ καὶ ρευστὰ ὅρια, οὐχ ἥττον ἐπιβάλλεται κάποιο σύστημα τὸ ὅποιον θά τακτοποιήσῃ τὰς ἰδέας.

Τὰ σύμβολα ἐνελίσσονται καὶ δύναται νά καταταχθοῦν εἰς:

Α) Πρωτογενὴ σύμβολα

Σύμβολα τὰ ὁποῖα προέρχονται ἀπὸ τὴν ἀρχαιοτάτην Συμβολικὴν καὶ κατ' οὐσίαν διετήρησαν τὴν ἀρχικὴν των σημασίαν. Π.χ. ὁ κύκλος ἐξ ἀρχῆς εἶναι τὸ σύμβολον τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ Ἀπεράντου, διεφύλαξε δέ μέχρι σήμερον αὐτὴν τὴν σημασίαν.

Β) Ἡμισύμβολα

Σύμβολα τὰ ὁποῖα, σύμφωνα μέ τὴν μορφήν των εἶναι πρωτογενὴ σύμβολα, τὰ ὁποῖα ὅμως σύν τῷ χρόνῳ εἰς μερικὰς λατρείας, διατηροῦν μόνον μέρος τῆς ἀρχικῆς των σημασίας ἢ ἀντιπροσωπεύουν μόνον μέρος ἢ μίαν μόνον ὄψιν τῆς προγενεστέραν τῶν συνολικῆς σημασίας. Π.χ. ὁ σταυρός κατὰ τὴν προχριστιανικὴν περίοδον εἶχε μίαν συλλεκτικὴν καὶ λίαν ἐκτεταμένην σημασίαν ὡς σύμβολον τῆς νέας ζωῆς, τοῦ νέου φωτός, τοῦ λατρευτικοῦ ἔτους κ.λ.π., ἐνῷ ἡ σημασία του εἰς τὸν Χριστιανισμόν, περιορίζεται μόνον εἰς τὴν ἀνάμνησιν τοῦ σταυροῦ θανάτου τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς δι' αὐτοῦ ἐξαπλώσεως μιᾶς νέας σωτηριολογικῆς διδασκαλίας.

Γ) Προσύμβολα

Ὅμοια μέ τὰ ἡμισύμβολα. Εἰς τὴν περίπτωσιν ταύτην, κατὰ τὴν παραδοχὴν των ὑπὸ νέας ἐξαπλουμένης λατρείας, ἐπῆλθεν αὐθαίρετος ὑπέρθεις ἢ ἀντικατάστασις τῆς ἀρχικῆς σημασίας, δι' ἐνός ἀποκλειστικῶς πρὸς τὴν νέαν λατρείαν προσηρμοσμένου περιεχομένου, ὅποτε οὐσιώδεις ἀνταποκρίσεις καὶ συνοχὴ εἰς τὸν κύκλον τοῦ συμβόλου, διετηρήθησαν κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ

ἥττον μόνον μερικῶς. π.χ. τὸ Χριστουγεννιάτικο δένδρον ἢ ὁ κλάδος δένδρου, ἀπαντᾶται εἰς τὴν ἔξω καὶ προχριστιανικὴν περιοχὴν τὴν αὐτὴν ἐποχὴν, τὸν αὐτὸν χρόνον τοῦ λατρευτικοῦ ἔτους, ὡς δένδρον τῆς ζωῆς καὶ τῆς κοσμικῆς ἁρμονίας, ὡς καὶ τοῦ ἀναγεννωμένου φωτός (συχνὰ παρουσιάζεται φωταγωγημένον).

Δ) Νεοσύμβολα

Σύμβολα τῶν ὁποίων ἡ μορφή ἐλήφθη εἴτε ἀπὸ ἀρχέγονα σύμβολα, εἴτε ἐσχηματίσθησαν ἐξ ἀρχῆς ἀπὸ παλαιὰ στοιχεῖα, τῶν ὁποίων ὅμως ἡ δοθεῖσα σημασία οὐδεμίαν πλέον οὐσιώδη σχέσιν ἔχει μέ τούς νόμους τῆς ἀρχαίας Συμβολικῆς. Τὰ σχήματα αὐτὰ δύναται νά ὀνομασθοῦν καὶ Ψευδοσύμβολα.

Θέσις καὶ ἀξία τοῦ συμβόλου

Ε) Κεντρικὰ σύμβολα.

Σύμβολα τὰ ὁποῖα ἐνώνουν ὅλας τὰς ὁψεις καὶ δέν ἔχουν ἀνάγκην οὐδεμιᾶς ἄλλης ἐνδείξεως προσορισμοῦ ἢ ἄλλου συμβόλου. Π.χ. ὁ Τροχός ὡς καὶ ὁ Σταυρός, θεωρεῖται ὡς τὸ σύμβολον τοῦ Θεοῦ Παντός. Ὁ τροχός περικλείει ὅλα τὰ λατρευτικὰ σημεῖα τοῦ ἔτους εἰς τὸν περιστρεφόμενον τροχόν. Βλ. παρατιθεμένην εἰκόνα τοῦ Διὸς τοῦ LINZ ὡς ὑπάτου τῶν Θεῶν φέρων τὸν τροχόν.

ΣΤ) Σύμβολα διασταυρώσεως.

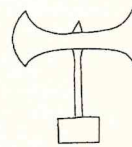
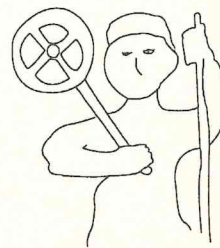
Σύμβολα τὰ ὁποῖα εἶναι ἀφ' ἐνός κεντρικὰ σύμβολα, ἀφ' ἐτέρου ὅμως περικλείουν **οὐσιώδεις ροπὰς** καὶ ὁψεις τῆς **Μεγάλης Ὑπερβάσεως.** Ὡς ἤδη ἐλέγχθη εἰς αὐτὰ ἀνήκει καὶ ἐν μέρος τῆς ἁρμονικῆς συμβολικῆς (Πυθαγόρειος συμβολικὴ).

Ζ) Σύμβολα ὀψεων

Σύμβολα τὰ ὁποῖα παρουσιάζουν μίαν ὠρισμένην ὄψιν τῆς γενικῆς εἰκόνης τῆς λατρείας, ἀναλόγως μιᾶς συγκεκριμένης θέσεως λατρείας (Τυπικόν) ἢ μίαν ὠρισμένην βαθμίδα, π.χ. κατὰ τὴν ἀλχημικὴν ἐπεξεργασίαν. Π.χ. ὁ λατρευτικὸς πέλεκυς, ὁ γνωστός Λάβρυς τῆς μινωικῆς ἐποχῆς.

Η) Προσδιοριστικὰ σύμβολα

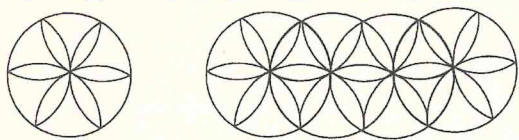
Σύμβολα τὰ ὁποῖα μόνα των, κάποτε ὅμως καὶ καθ' ὁμάδας παρατίθενται εἰς ἓν σύμβολον, διὰ νά προσδιορίσουν ὅλως ἰδιαίτερος μίαν ὄψιν λατρείας, εἴτε διὰ νά δώσουν ὠρισμένην ἐκφρασιν εἰς ἓν σύμβολον, ἐφ' ὅσον αὕτη ἐκ τοῦ εἶδους καὶ τῆς θέσεως τοῦ συμβόλου δέν εἶναι αὐτονόητος. Π.χ. ἐάν εἰς ἓνα ἱέρακα προστεθῇ ὁ ἡλιακὸς κύκλος, δι' αὐτοῦ ὑποσημαίνεται ὁ ἥλιος. Κεντρικὰ σύμβολα ἡμποροῦν, λόγῳ εἰδικῆς θέσεως, διὰ χρησιμοποίησεως προσδιορισμῶν, νά παρουσιασθοῦν ὡς σύμβολα ὀψεως. Σύμβολα ὀψεως ἡμποροῦν ὡσαύτως νά ἀπαντηθοῦν ὡς προσδιοριστικά.

ΣΥΜΠΥΚΝΩΣΙΣ ΣΥΜΒΟΛΩΝ

Θ) Μονά ή απλά σύμβολα

Σύμβολα τά όποία έσχηματίσθησαν από μίαν πρωταρχικήν συμβολικήν ρίζα. Π.χ. ό Ρόδαξ.

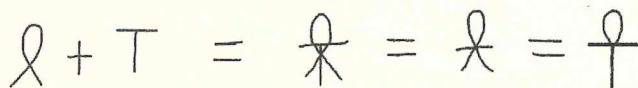

Ι) Πολλαπλά σύμβολα

Σύμβολα τά όποία παρουσιάζουν συσώρευσιν ή συμπύκνωσιν ή άλυσσωτήν σύνδεσιν δύο ή περισσοτέρων άπλών συμβόλων. Π.χ. ό πολλαπλοός ρόδαξ.

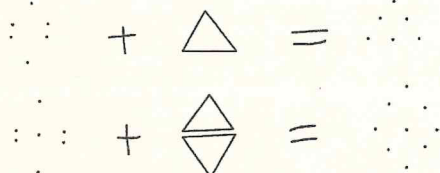
Κ) Σύνθετα σύμβολα

Σύμβολα τά όποία ήνώθησαν ή συνεχωνεύθησαν μέ δύο ή περισσότερα άπλά σύμβολα διαφόρων συμβολικών ριζών και έσχημάτισαν έν νέον σύμβολον, συχνά δι' άποτελέσεως ενός νέου σχήματος. Π.χ. τό αίγυπτιακόν Άνκχ, τό σύμβολον τής ζωής.

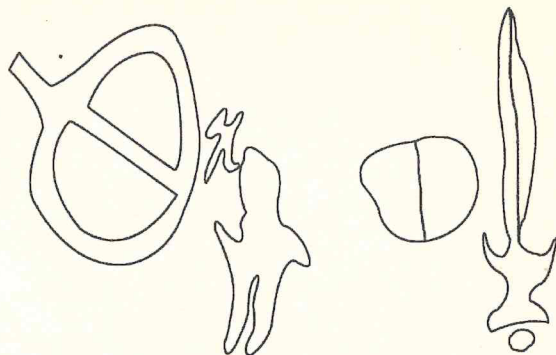
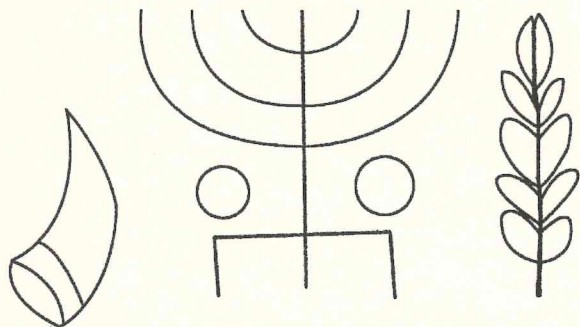
Λ) Σύμβολα πολυμερή

Σύμβολα τά όποία διά τής άλλαγής του πρωταρχικού των σχήματος, σύν τη διατηρήσει όμως των ιδίων αυτών στοιχείων, έκδηλώνουν ή έκφράζουν περαιτέρω συμβολικής σημασίας, χωρίς τήν παρένθεσιν άλλων συστατικών μερών. Π.χ. τό έστιγμένον τρίγωνον και ό έστιγμένος ρόμβος.

Μ) Όμάδες συμβόλων

Συσώρευσις συμβόλων προς παράστασιν ενός ειδικού γεγονότος ή ενός μείζοντος τμήματος τής λατρείας. Αί ομάδες αύται των συμβόλων είναι ή βάση διά τόν σχηματισμόν του λεγομένου συμβολικού Τύπου ή έν συντομία του Τύπου (FORMEL). Εάν ή σύμπλεξις γίνεται περίξ ενός κεντρικού συμβόλου, τουτο σημαίνει τήν υπογράμμισιν και τήν έξαρσιν τής ιδιότητός του. Παράδειγμα διά μίαν ομάδα συμβόλων.

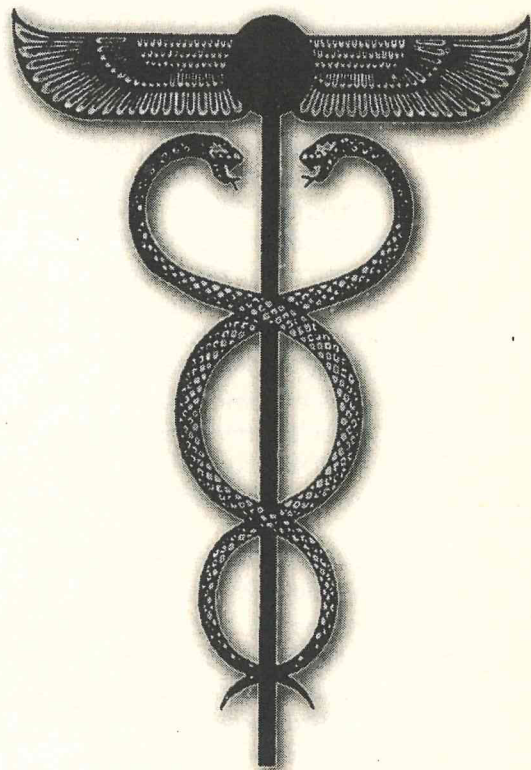
Ν) Συνώνυμα σύμβολα

Άπλών συμβόλων υπάρχουν συνώνυμα σχήματα, δηλ. σύμβολα έχοντα τήν αύτήν έννοιαν, παρουσιάζονται όμως υπό άλλην μορφήν. Δυνατόν νά παρουσιάζονται είτε πλησίον τό έν του άλλου, είτε κατ' έναλλαγήν. Ό λατρευτικός πέλεκυς π.χ. αντικαθίσταται κατά τήν έποχήν του χαλκού έν μέρει διά του λατρευτικού ξίφους. Ίδε εικόνα προερχομένην από σχεδιάσματα επί βράχου από τήν Νότιον Σουηδία.

Ξ) Συμβολικά διαποικίσεις

Τών περισσότερων συμβόλων παρατηρούνται διαποικίσεις εις τό σχήμα, έν μέρει δέ και εις τό χρώμα, δηλ. διά λόγους τεχνικής διαμορφώσεως, αισθητικής κ.λ. παρουσιάζονται διαφοραί. Ούχ ήττον ή βασική άνταπόκρισις παραμένει ή ίδια.

(συνέχεια στο έπόμενο)

Δημήτρη Λιαντίνη

ΝΑΡΚΙΣΣΟΣ

Άν σηκώσεις τά μάτια ψηλά, μιά καθαρή νύχτα του Άλωνάρη ή του Γενναρίου, και κοιτάξεις μέ βλέμμα θηλυκό, θά βρείς νά σέρνεται στή μαύρη άπανωσιά του θόλου ολόκληρη ή έπιφάνεια τής γής και τής πολιτείας μας μέ τήν πάλη και μέ τήν ποιικιλία της.

Ένα ένα θά ξεχωρίσεις όλα τά είδη τής έντρομης πανίδας. Τά άγρίμια, τά θηρία, τά ζουλάπια, τά έρπετά, τά σαρκοβόρα, τά τέρατα. Θά ιδείς τό Σκορπιό και τή Σαύρα, τήν Ίδρα, τόν Καρκίνο, τό Κήτος, τή Μικρή και τή Μεγάλη Άρκούδα. Θά ιδείς τό Άρκουδάκι τους, τόν Άρκτοϋρο. Τόν Δράκοντα, τήν ούρά και τό κεφάλι του Όφι. Τήν Cauda και τό Caput, πού τά κρατά στα χέρια του ό Όφιούχος.

Όλα έτούτα τά σκορπιστά τερατοειδή είναι άπειλές και δηλητήρια, είναι ό φόβος και ό κίνδυνος πού σου παγώνουν τό αίμα. Φαντάζεσαι νά τά έλεπες ξαφνικά στόν κήπο σου τό πρωί, ή στήν κάμαρη πού κοιμάσαι;

Όμως έχουν και τό άλλο τους νόημα. Όταν τά έννοήσεις ζωντανά μέσα στήν κοινωνία πού ζούμε. Πολύ περισσότερο μέσα στήν ίδια τή ζωή μας, πού άλλοι μάς τήν έφτιαξαν τέτοια.

Είναι τό φάρμακι τής ιδεαλιστικής παγίδας. Είναι ή κακούργα βδελυγμία του ιερατείου. Είναι ό δόλος και ή άπάτη, ή πλάνη, ή σκόπιμη παραποίηση τής φυσικής αλήθειας, ή δεισιδαιμονία, τό ξεγέλασμα.

Είναι ή κακουργίδα τάξη και διαταγή, πού καδιέρωσαν στή ζωή μας τό άρχοντολόγι και τό πρωτάτο. Οι βασιλιάδες, οι κυβερνήτες, οι στρατηγοί και οι κουληδες τους. Όλη ή ασπόνδυλη φάρα των καλλιτεχνών, των διανοούμενων, και των καλαμαράδων. Εκείνοι οι βρυκολάκοι μέ τά μεγάλα λόγια. Μέ τά μετάλλια του τύφου στο στήθος, τους μεγαλόσταυρους. Και μέ τά μεταλλεία του ψεύδους στα άντρα και στα γραφεία τους.

Ξανακοιτάς τόν ούρανό αλλιώς. Τώρα βλέπεις άλλα. Οι λευκές παγωμένες κορυφές των όρέων. Μέ τήν υγεία, τήν παγωνιά, και τήν καθαρότη τους. Γενναίοι και στιβαροί άντρες χτυπάνε και τσακίζουνε όλα τά πανουργήματα, και όλα τά βροντοσαύρα.

Είναι οι μοναχικοί, οι καθαροί, οι πικροί οδοιπόροι. Τα άνοιχτά μυαλά, οι περήφανοι, οι άγέλαστοι, και οι άδάκρυτοι. Πολεμιστές, κυνηγοί, ήρωες, ευεργέτες, θεραπευτές, τοξευτήδες, άρματηλάτες, τροβαδούροι, ξεβασκαντές και λυράρηδες. Ό ζωγράφος και ό γλύπτης. Ό Pictor και ό Sculptor. Πενήντα έξι, και διακόσια έβδομήντα έτη φωτός αντίστοιχα μακριά από τή Γή μας

Βλέπεις εδώ τόν πελώριο Ήρακλή μέ τό ρόπαλο. Τόν αστραφτερό Ωρίωνα μέ τό άδαμαντοκόλλητο σπαθί.

Βλέπεις τόν άκεστήρα Άσκληπιό, τόν άλάθευτο Τόξότη, τόν Ήνίοχο μέ τό πυρωμένο άξόνι. Βλέπεις τό βουκόλο Βούτη μέ τό άκοίμητο μάτι. Φυλάγει τά έφτά βόδια τής έβδομάδας. Τίς έφτά μέρες μας, νά μήν τίς σπαταλήσουμε όπως οι σύντροφοι του Όδυσσέα τά βόδια του Ήλιου. Βλέπεις τόν Κάστορα και τόν Πολυδεύκη, τούς κουροτρόφους του Ταύγετου και του Εϋρώτα.

Όλοι φέρουν μαζί τους τά όπλα, τά σύνεργα, τά κυνηγάρικα σκυλιά. Ό Μέγας Κύων, ό Μικρός Κύων, οι Κύνες Θηρευτές.

Ξανακοιτάς τόν ούρανό καταπαλαισμένο από τά θηρία, πού τά κρέμασαν στα δέντρα οι πύκτες και οι όρομεις, οι άθλητές και οι έρωτόκριτοι. Μέσα του προβάλλει τώρα ό κόσμος τής φυσικής αλήθειας, ή ειρήνη, ή έμορφιά, ή μουσική του. Σε καλεί νά τόν περπατήσεις και νά τόν ευφρανθείς.

Πετάς μέ τά άκάμαντα φτερά του Άετου στα όρη. Όρμας μέ τήν κυματιστή χαίτη του Λέοντα στους κάμπους. Όργώνει τή γή μέ τόν άγριο Ταύρο, «τόν ούρειον και άκμήτα» Άλδεβαράν. Για νά σου δώσει μέ τόν καιρό νά θερμίσεις τόν Στάχυ τής Παρθένου. Άστρο γαλάζιο και μοναχικό στο μαύρο μυχό του ούρανοϋ. Διακόσια έβδομήντα πέντε έτη φωτός μακριά από τή Γή μας.

Τώρα σου χαρίζεται ή ντελικάτη αίσθηση πού σου χρωστίεται. Μέ τά φτερά του Κύνου λάμπεις στο τοπίο του φυσικού και τής μοίρας σου. Μέ τους χορευτικούς σάλτους του Δελφίνα παίζεις στους ήχους, και στα χρώματα, και στις μυρωδιές των ήμερών σου. Και τραγουδάς τραγούδια μέ τήν Λύρα. Τό Βέγα, πού τήν λένε αλλιώς.

Καβάλα στόν Πήγασο, στο λευκό και μελανόμματο άλογο του μακρυνού και του όνειρου, λευτερώνεις, καθώς ό Περσέας, τήν βραχυμένη Άνδρομέδα. Σκύβεις επάνω της άθώο μωρό, και θηλάζεις τό μακρυνό γαλαξία τής τρυφείρας της.

Τέτοια στέκεται ή χρυσή οδήγία του έλληνικού ούρανοϋ. Καθώς τήν τελούμε και τήν έκτελούμε, κατέχουμε ότι δέν ζήσαμε χαράμι. Γιατί δέν ανταλλάξαμε τόν πολύτιμο πλούτο τής έφήμερης ζωής μέ τήν στέρφα πλάνη τής άθανασίας.

Ταξιδεύουμε στή γή, όπως οι Δίδυμοι στόν ούρανό. Μέ τή μέρα μας θνητή, πού ή άψευδής γνώση για τή μοίρα μας τήνε κάνει σχεδόν άθάνατη.

Παναγιῇ Λεκατσᾷ

Ψυχή

Η ΙΔΕΑ ΤΗΣ ΨΥΧΗΣ, ΤΗΣ ΑΘΑΝΑΣΙΑΣ ΤΗΣ ΚΑΙ ΤΑ ΕΘΙΜΑ ΘΑΝΑΤΟΥ (Μέρος 1ο)

Ἡ ἰδέα τῆς ψυχῆς εἶναι ἀπὸ τίς πιο οἰκουμενικές: Ἡ ἀνακάλυψή τῆς ἀνάμεσα στοὺς καθυστερημένους λαοὺς χαιρετίστηκε ἀπὸ τοὺς πιστοὺς τῆς τοῦ πολιτισμένου κόσμου. Ἦταν ἡ πιὸ σίγουρη ἀπόδειξη γιὰ τὴν ὑπαρξὴ τῆς ψυχῆς καὶ τῆς ἀθανασίας τῆς, γιὰ τὰ δύο ἀρχαιοσεβάσμια αὐτὰ θεμέλια τῶν σωτηριακῶν θρησκειῶν καὶ τῆς ἰδεαλιστικῆς φιλοσοφίας. Πολύ πιὸ φυσικὸ ἦταν, φαίνεται, ἡ ἰδέα τῆς ψυχῆς τῶν καθυστερημένων λαῶν νὰ ᾖ μιὰ ἀποκάλυψη ἢ ἔμφυτη ἰδέα τοῦ γένους μας, παρά ἡ ἰδέα τῆς ψυχῆς τῶν πολιτισμένων λαῶν νὰ ᾖ ἐξέλιξη τῆς ἰδέας τῶν πρωτογόνων.

Ὅχι λίγο στὸ ἀναποδογύρισμα τοῦτο συνέργησε - ὅταν τὸ ζήτημα ἀντιμετωπίστηκε ἐπιστημονικὰ - ὁ Ἄνιμισμός, ἡ θεωρία τῶν πρώτων Ἀνθρωπολόγων. Κατὰ τὴν θεωρίαν αὐτὴν ὁ ἄνθρωπος εἶναι ἀποξερχόμενος τοῦ δῦστος, ξεχωρίζοντας στὸν ἑαυτὸ τοῦ ἑνα ὑλικὸ κορμὶ καὶ μιὰν αὔλη, ἀπὸ τὴν ἄλλη, ψυχὴ, πού εἶναι αἰτία καὶ φορέας τῆς ζωῆς καὶ τῶν συναισθηματικῶν καὶ πνευματικῶν τῆς λειτουργιῶν, καὶ πού, μέ τὸ θάνατο, χωρίζεται ἀπὸ τὸ κορμὶ γιὰ νὰ ἐξακολουθήσει, ἀθάνατη αὐτήν, τὴν ζωὴ τῆς σ' ἑνα κόσμον πνευμάτων. Ἡ ἰδέα, μ' ἄλλα λόγια, τοῦ πρωτόγονου γιὰ τὴ σύσταση καὶ τὴ μετὰ θάνατο τύχη μας, δὲν παραλλάζει, κατὰ τὴν θεωρίαν τοῦ Ἄνιμι-σμοῦ, ἀπὸ τὴν ἀντίστοιχη ἰδέαν πού ἡ Ἑλληνικὴ φιλοσοφία καὶ ἡ χριστιανικὴ, ὕστερα, θρησκεία, μᾶς ἐξοικειώσανε μαζί τῆς.

Δέν εἶναι ὥστόσο ὁ πρωτόγονος, μὰ ὁ Ἄνιμισμός πού φιλοσοφεῖ ἢ χριστιανίζει: Ἡ προβολὴ δικῶν μας παραστάσεων καὶ ἰδεῶν στὴν κοσμοεικόνα τῶν περασμένων καιρῶν, εἶναι ἀπὸ τὰ συχνὰ γλιστρήματα τῆς θεωρίας. Ὁ δῦισμός πού βλέπει στὸν πρωτόγονο ὁ Ἄνιμισμός, εἶναι τὸ τελευταῖο στὴν ἐξέλιξη τῆς ἰδέας τῆς Ψυχῆς σκαλοπάτι. Μ' ὅλο πού πέφτει κιόλας σέ πολὺ προχωρημένη φάση τοῦ πολιτισμοῦ, παραεῖναι ἀπλὸς μπροστά στὴν συνθετότητα τῶν ἀρχικῶν δοξασιῶν γιὰ τὸ ζήτημα τοῦτο.

Οἱ βασικὲς παραστάσεις πού ἐρμηνεύουν τὸ μέγα πλῆθος, τίς δοξασίες γιὰ τὴν Ψυχὴ καὶ τὰ Ἔθιμα τοῦ Θανάτου, εἶναι τρεῖς: Ἡ **Ζωτικὴ Ψυχὴ** (ἢ Ψυχὴ τοῦ Ζωντανοῦ, τὸ Ζωντανὸ Λεῖψανο - τὸ Λεῖψανο πού λογίεται πὼς Ζεῖ) κ' ἡ **Νεκροψυχὴ** (ἢ Ψυχὴ τοῦ Πεθαμένου).

Ἡ Ζωτικὴ Ψυχὴ εἶναι ἡ ἀτομικευμένη ζωὴ· πότε λογίεται διάχυτη δύναμη καὶ πότε παρασταίνεται σάν εἶδωλο· εἶναι αἰτία καὶ φορέας τῆς ζωῆς καὶ ἔδρα τῶν συναισθηματικῶν καὶ πνευματικῶν λειτουργιῶν· καί, μετὰ θάνατο, ξανασαρκώνεται ἀέναα σέ ζῶα καὶ ἀνθρώπους. Τὸ Ζωντανὸ Λεῖψανο εἶναι ὁ ἴδιος ὁ Νεκρὸς πού, ὅσο νὰ λυώ-

σει, λογίεται πὼς ζεῖ, συνεχίζοντας, σέ μιὰ σφαῖρα πραγματικῇ μαζί κ' ὑπερφυσικῇ, τὴν ἴσαμε τότε ζωὴ του.

Σάν ζωντανός, ὁ νεκρὸς χρειάζεται τροφή, κρατεῖ τὰ δικαιώματά του πάνου στὴν περιουσία του καὶ στοὺς συντρόφους του καί, σάν κακόπραγο πλάσμα πού βρίσκεται ἔξω ἀπὸ τὸν κοινωνικὸ κανόνα καὶ τοὺς λογίς του φραγμούς, πρέπει νὰ καταστραφεῖ ἢ νὰ καταδεθεῖ γιὰ νὰ μὴ βλάψει τοὺς ἄλλους.

Ἡ Νεκροψυχὴ τέλος, ἡ Ψυχὴ τοῦ Νεκροῦ, εἶναι ἡ θυμητικὴ εἰκόνα, ἡ αὔλη εἰδωλικὴ παράσταση τοῦ Ζωντανοῦ Λεῖψανου τοῦ ἢ Φάντασμα τοῦ. Ἡ ψυχὴ τούτη, πού κανονικὰ ἀρχίζει νὰ ὑπάρχει ἀπὸ τὴν στιγμή πού τὸ Ζωντανὸ Λεῖψανο καταστραφεῖ τεχνητὰ ἢ φυσικὰ, ἐπιβάλλεται σάν αὐτόνομη παράσταση, κ' ἔτσι ἡ Νεκροψυχὴ παρουσιάζεται νὰ συνυπάρχει μέ τὸ Ζωντανὸ Λεῖψανο, κατοικῶντας τὸν τάφο ἢ τὰ περίγυρα τοῦ τάφου τοῦ νεκροῦ, γιὰ νὰ καταφύγει τέλος, ὅταν τὸ λείψανο καταστραφεῖ, σ' ἑνα κόσμον τῶν ἰσκιῶν.

Ἡ δαιμονοποίηση τοῦ νεκροῦ, πού ἀνεβάζει τὴ Ψυχὴ του στὴ σφαῖρα μιᾶς ὑψηλότερης ὑπαρξης, εἶναι ἑνας ὑστερογέννητος κλώνος τοῦ δέντρου τούτου τῶν δοξασιῶν καὶ ἐθίμων.

Γιὰ τίς ἀρχικές, ἔτσι, δοξασίες, ὁ ἄνθρωπος δὲν ἔχει μιὰ, μὰ Δύο Ψυχές, μιὰ, τὴ Ζωτικὴ Ψυχὴ, ὅσο ζεῖ, καὶ μιὰ, τὴ Νεκροψυχὴ, σάν πεθάνει. Στὸ μόνο πού μοιάζουν οἱ δύο ψυχές, εἶναι ἡ εἰδωλικὴ τους παράσταση, γιατί στ' ἄλλα παραλλάζουνε πέρα γιὰ πέρα.

Ἡ Ζωτικὴ Ψυχὴ εἶναι Ἀπρόσωπη, γιατί δὲν σχετίζεται παρά προσωρινὰ μέ τὴν προσωπικότητα τοῦ φορέα τῆς, δὲν τῆς ξεσηκώνει, παρά ἐξαιρετικὰ μονάχα, τὰ χαρακτηριστικά, καὶ δὲν τὴ συνεχίζει μετὰ τὸ θάνατο· Συνειδητὴ, σάν ἔδρα τῆς συναισθηματικῆς καὶ πνευματικῆς λειτουργίας· τέλος Ἀθάνατη γιατί μετασαρκώνεται ὅλο καὶ σέ νέους φορεῖς τῆς.

Ἀντίθετα, ἡ ψυχὴ τοῦ Νεκροῦ εἶναι Ἀσύνειδη, ἀντανεκλώντας τὴν ἀναισθησία, τὴν ἀσυνειδησία καὶ τὴ ληθαργικότητα τοῦ λειψάνου· Προσωπικὴ, σάν πιστὴ εἰκόνα τοῦ νεκροῦ καὶ τέλος, Θνητὴ, γιατί πεθαίνει ὕστερα ἀπὸ ἑνα διάστημα, ἢ ζεῖ μιὰ τόσο κακορίζικη καὶ ἀναισθητὴ ζωὴ, πού δὲ συμπιάνεται μέ τὴν ἀθανασία.

Ἡ νεότερη ἰδέα τῆς μιᾶς Προσωπικῆς, Συνειδητῆς καὶ Ἀθάνατης Ψυχῆς, γεννιέται μέσα ἀπὸ πολὺπλοκούς δρόμους, ἀπὸ τὸν ταυτισμὸ τῶν Δύο αὐτῶν Ψυχῶν, τῆς ἀπρόσωπης, συνειδητῆς καὶ ἀθάνατης Ζωτικῆς Ψυχῆς καὶ τῆς προσωπικῆς, ἀσύνειδης καὶ θνητῆς Νεκροψυχῆς, σέ Μιὰ, πού παίρνει τὴ συνείδηση καὶ τὴν ἀθανασία τῆς μιᾶς καὶ τὴν προσωπικότητα τῆς ἄλλης.

ΟΙ ΔΥΟ ΨΥΧΕΣ

Ἡ ΨΥΧΗ ΤΟΥ ΖΩΝΤΑΝΟΥ Κ' Ἡ ΨΥΧΗ ΤΟΥ ΝΕΚΡΟΥ
ΑΝΑΜΕΣΑ ΣΤΟΥΣ ΚΑΘΥΣΤΕΡΗΜΕΝΟΥΣ ΛΑΟΥΣ

Οἱ πληροφορητὲς γιὰ τίς δοξασίες τῶν καθυστερημένων λαῶν - ταξιδιώτες, ὑπάλληλοι, ἱεραπόστολοι καὶ ἐρευνητὲς - κυριαρχημένοι ἀπὸ τὴν νεότερη ἰδέα τῆς πνευματικῆς ψυχῆς καὶ ἀπὸ τὴ μηχανικὴ θεωρίαν τοῦ ἀνιμισμοῦ, δὲν πιάνουν τίς διαφορὲς ἀνάμεσα στοὺς λογίς ὁρους γιὰ τὴ ψυχὴ, ἢ ἀντιμετωπίζοντας ἀπὸ τὴ σκοπιὰ τους ἑνα χάος ἀντιφατικῶν δοξασιῶν, μπερδεύουν ἀπελπιστικὰ τὰ δεδομένα. Ἀλλὰ καὶ τὰ ἀνάστατα αὐτὰ δεδομένα τὰ περνοῦν ἀπὸ δεύτερο μπερδεμα οἱ ὁπαδοὶ τοῦ Ἄνιμιμοῦ, πού τὰ συγκεντρώνουν σ' ἐποπτικότερα ἔργα. Μ' ὅλο τοῦτο ἡ διάκριση τῶν Δύο Ψυχῶν τεκμηριώνεται ἄμεσα ἀπὸ τὴ συστηματικὴ διάκριση τῶν ἀντιφατικῶν δοξασιῶν καὶ πράξεων, πού εἶναι καὶ ὁ κύριος σκοπὸς αὐτῆς τῆς ἐργασίας. Ἀπὸ τὴν ἄλλη, δὲ λείπουν ὁλότελα τὰ παραδείγματα πού μαρτυροῦν τὸ ξεχώρισμα τῶν Δύο Ψυχῶν, σὰ ρητὴ ἀνάμεσα στοὺς καθυστερημένους λαοὺς, καὶ ξεκάθαρη πίστη.

Οἱ **Ὀροκαῖβα** τῆς νοτιανατολικῆς Νέας Γουινέας, ξέρουν πὼς ὁ ἄνθρωπος ἔχει, ὅσο ζεῖ, μιὰ ψυχὴ asisi, πού εἶναι ἡ ζωτικὴ ψυχὴ, γιατί ἔχει τὴ μπόρεση νὰ ταξιδεύει στὰ ὄνειρα, καὶ γιατί τ' ὄνομά τῆς σημαίνει στὴν ἀρχὴ τὸν ἴσκιο ἢ τὸ εἶδωλο τοῦ καθρεφτισμοῦ· μὰ, σάν πεθαίνει, γίνεται souai, λέξη πού θὰ πεῖ τὸ ὄν πού ἐπιζεῖ μετὰ θάνατο καὶ πού, καθὼς τὸ ὄν τοῦτο ἔχει τὰ χαρακτηριστικά τοῦ ἀνθρώπου πού πέθανε, σημαίνει τὸ φάντασμα τοῦ.

Γιὰ τοὺς **Καῖ** τῆς βορειανατολικῆς Νέας Γουινέας, οἱ ψυχές εἶναι δύο: Ἡ μιὰ τους (ὅπου βλέπουμε τὴ ζωτικὴ ψυχὴ) ποτίζει ἀλάκερο τὸ κορμὶ, ὅπως τὸ δέντρο ὁ χυμός, καὶ τοῦ δίνει τὴ ζέστα του ἢ ἄλλη, ἢ ψυχὴ τοῦ νεκροῦ, εἶναι ἀνθρωπόμορφη, μοιάζει σ' ὅλα τοῦ ἀνθρώπου πού τὸν παρατᾷ, μὰ παραεῖναι, λένε, φιλοκαμωμένη καὶ ἀδυναμωμένη.

Οἱ **Μελανήσιοι** ξεχωρίζουν μιὰ ψυχὴ τοῦ ζωντανοῦ, πού τὴν δηλώνουν μέ τὸ ὄνομα tarunga, καὶ τὸ φάντασμα ἢ τὴν ψυχὴ τοῦ νεκροῦ, πού τὴ λένε tindalo.

Οἱ **Φιτζιανοί**, ἔτσι, ξέρουν μιὰ ζωτικὴ ψυχὴ, τὴν Ἀνάληψη Ψυχὴ, πού παρουσιάζεται μέ τὸ καθρέφτισμα στὰ νερά καὶ μετὰ θάνατο μένει στὸν τόπον πού πέθανε ὁ ἄνθρωπος, καὶ μιὰ νεκροψυχὴ, τὴ Σκοτεινὴ Ψυχὴ, πού κατεβαίνει στὸν Ἄδη.

Σ' ἑνα ἀπὸ τὰ **νησιά Νέες Ἑβρίδες** (Fate) ὄχι μονάχα φαντάζονται πὼς ἡ ψυχὴ ἑνὸς ζωντανοῦ τὸν ἀφήνει πάνου στὸν ὕπνο του, **μὰ ξεχωρίζουν κιόλας ἀνάμεσα σέ μιὰ τέτοια ψυχὴ καὶ στὴν ψυχὴ ἑνὸς νεκροῦ, χρησιμοποιώντας διαφορετικὰ γι' αὐτὲς λέξεις.**

Οἱ δύο ψυχές φαίνεται νὰ ξεχωρίζουν κάτου ἀπὸ τίς θολωμένες καὶ περίπλοκες πληροφορίες γιὰ τὴν ἰδέαν καὶ τὴν παράσταση τῆς ψυχῆς στὴν **κεντρικὴ Πολυνησία.**

Μιὰ σειρά λέξεις στὰ **νησιά Σαμόα**, ἐδῶ, πού δηλώνουν τὴν ψυχὴ, ὀρίζουν χωριστὰ τίς λειτουργίες τῆς ζωτικῆς ψυχῆς, τὴν κίνησή της, τὴν ἐνεργητικότητά της, τὴ διανοητικὴ καὶ συναισθηματικὴ λειτουργία της, τὸν

χαρακτήρα τοῦ φορέα τῆς, κ' ἴσως καὶ τὴν ἐστία τῆς σωματικῆς ζωτικότητος· μιὰ ἄλλη λέξη γι' αὐτήν, ata σημαίνει σκιά, ἡμίφως, πνεῦμα, πού ἀπὸ μιὰ ταφικὴ τελετὴ καὶ ἀπὸ τὴν ἰδέαν τῆς ὁμοιότητος πού ἐκφράζει ἡ λέξη αὐτὴ, συμπεραίνεται πὼς σημαίνει τὴν ψυχὴ τοῦ πεθαμένου.

Στὸ **νησί Niue** (ἢ Ἀγρία Νήσος), σημειώνεται μιὰ λέξη, anganga, πού σημαίνει, γενικὰ, πνεῦμα· δίπλα τῆς ὅμως εἶναι ἄλλες δύο πού δηλώνουν τὴν ψυχὴ: moui, πού θὰ πεῖ ζωὴ, ζῆν καὶ tyrua, πού θὰ πεῖ εἰκόνα. Ἡ πρώτη ξανασυναντιέται στὰ νησιά Τόνγκα μέ τὴν ἴδιαν σημασίαν, καὶ δηλώνει φανερά τὴν ζωτικὴ ψυχὴ· ἡ δευτέρη ξανασυναντιέται σ' ἄλλα νησιά (Σοσαίτυ καὶ Παουμότου) καὶ σημαίνει φάντασμα τοῦ πεθαμένου.

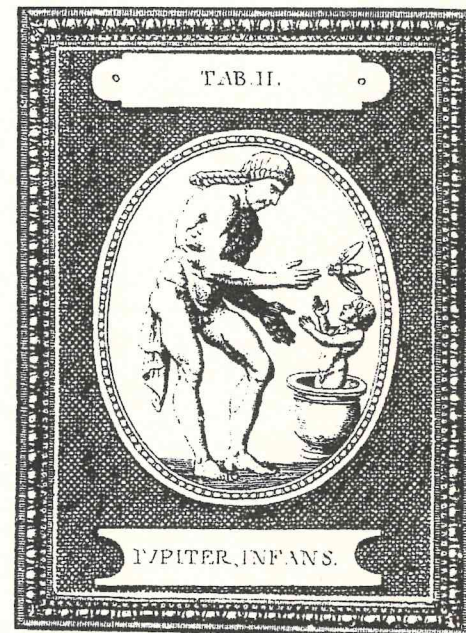
Τίς δοξασίες τῶν Ἰνδονησιῶν γιὰ τὴν ψυχὴ, τίς συνοψίζει ὁ Kruijt μ' ἑνα τρόπο πού δίνει, σέ θαυμαστή καθαρότητα, τὸ ξεχώρισμα τῶν δύο ψυχῶν:

Οἱ Ἰνδονησιακοὶ λαοὶ μεταχειρίζονται δύο ὀνόματα γιὰ τὴν ἰδέαν ψυχῆς, καὶ μέ τὰ ὀνόματα αὐτὰ δηλώνουν δύο π ρ α μ α τ α διαφορετικὰ μεταξύ τους.

Ἡ πρώτη ψυχὴ **Ὁ Ἑρμῆς ἀνακαλεῖ μιὰ Ψυχὴ - εἶδωλο, παίζει ἑνα ρόλο ἐνῶ πάνω τῆς φτερουγίζει μιὰ ψυχὴ μέ μοναχὰ στὴν μορφὴ μελισσας** ἐπίγειαν τούτην

ζωὴν, καὶ συναντιέται ἀπρόσωπη ἀπὸ τὴν μιὰ, σάν ἡ ζωτικὴ δύναμη, καὶ προσωπικὴ ἀπὸ τὴν ἄλλη. (Σὲ λαοὺς πού ἡ ζωὴ τους εἶναι ἀκόμη ἔντονα κοινομαδικὴ καὶ πού, γι' αὐτὸ λίγος τόπος βρίσκεται ἀνάμεσά τους γιὰ τὸ ἄτομον, ὁ ἀπρόσωπος χαρακτήρας τῆς ψυχῆς ξεχωρίζει ἀκόμη πιὸ καθαρά· ὅπου, πάλι, τὸ αἶσθημα τῆς ἀτομικότητος ἔχει περισσότερο ἀναπτυχθεῖ, ἡ ψυχὴ αὐτὴ ἔχει περισσότερο προσωπικὸν χαρακτήρα).

Ἡ **δευτέρη ψυχὴ παίζει ἑνα ρόλον μοναχὰ στὴν Ἄλλη Ζωὴ· γιατί τότε ἡ πρώτη ψυχὴ χάνεται, κ' ἡ δευτέρη παρουσιάζεται σάν ἑνα ἀπόσταγμα τοῦ ἴδιου τοῦ ἀνθρώπου.** Τὴν πρώτη ψυχὴ θὰ τὴν ποῦμε, σ' ἀντίθεση μέ τὴν δευτέρην, ψυχικὴ οὐσία (soul-substance). Ἡ ψυχικὴ οὐσία εἶναι, ἔτσι, ἡ πνευματικὴ οὐσία πού διαχύνεται στὸν ἄνθρωπον ὅσο βαστᾷ ἡ ζωὴ του στὴ γῆ· στὸν ἀπρόσωπο χαρακτήρα τῆς μπορεῖ νὰ ᾖ χει κανεὶς πολὺ λίγη ἀπ' αὐτὴν, καὶ πρέπει, τότε, νὰ τῆς προσθέσει κάμποση ψυχι-

κή ουσία παρμένη από ανθρώπους, ζώα, φυτά, πράγμα-τα· στόν προσωπικό πάλι χαρακτήρα της, τήν προσφω-νούνε καί τήν κολακεύουν.

“Υστερα από τό θάνατο τοῦ ἀνθρώπου, ἡ ψυχική οὐσία ἐμψυχώνει ἄλλο μέρος τοῦ φυσικοῦ κόσμου - μιά ἰδέα ἀπ’ ὅπου ἡ πίστη στή μετεμψύχωση βγήκε. Ἡ ψυχή, ὅμως, πού μοναχά ὕστερα ἀπό τόν θάνατο χωρίζεται ἀπό τόν ἀνθρώπο, συνεχίζει μιά προσωπική ὑπαρξη σέ μιά περιοχή τῶν πνευμάτων πού μοιάζει μέ τόν γήινο κόσμο.

Ὁμοια διάκριση δύο ψυχῶν, μιᾶς ζωτικῆς ψυχῆς καί μιᾶς νεκροψυχῆς, συναντιέται στούς Μαλαίους καί τούς μαλαϊκούς πληθυσμούς τῆς Ἰνδονησίας. Οἱ Κάρεν τῆς Βιρμανίας χωρίζουν ἀνάμεσα στό thah, πού εἶναι ἡ ὑπεύθυνη ἠθική ψυχή (ἡ ζωτική ψυχή σάν τόπος τῶν συναισθημάτων καί τῆς ἠθικῆς ζωῆς), καί στό la ἢ kelaḥ, «πού μπορεί κανεῖς νά τό πεί “τό ζωντανό φάντασμα” τοῦ ἀτόμου».

Οἱ Σαόρα τῆς Ὀρισσας τῶν Ἰνδιῶν ἔχουνε δύο ψυχές, τή «Μικρή ψυχή» (sanna Puradan) πού μένει στήν καρδιά καί πού σά φύγει ἀπό τό κορμί πεθαίνει ὁ ἀνθρώπος (γιά νά τελειώ-σει κι αὐτή ἢ νά ξαναγεννηθεῖ) καί τή «Μεγάλη Ψυχή» (suda Puradan), πού μπορεί νά φεύγει στόν ὕπνο ἀπό τό κορμί, καί μετά θάνατο γίνεται ἕνας ἱσκιος προγόνου. Εἶναι φανερό πώς ἡ «Μικρή Ψυχή» εἶναι, μία καί ξανα-γεννιέται, ἡ ζωτική Ψυχή, κ’ ἡ «Μεγά-λη Ψυχή» ἡ ψυχὴ τοῦ νεκροῦ, μιά καί γίνεται ἱσκιος προγόνου· μόνο πού ἡ δεύτερη μπερδεύεται κάποτε μέ τήν πρώτη (ὅπως στά περιπλανήματα μέ-σα στ’ ὄνειρο), σίγουρα μέσα ἀπό τήν κοινή παράσταση τῆς ψυχῆς εἰδῶλου.

Ἀλλες πάλι φυλές τῆς ἴδιας περιοχῆς (Μάρια καί Μού-ρια, Ζουάνγκ καί Γκόντ) μεταχειρίζονται τή λέξη jiuḥa ἢ jiuḥa γιά τήν ψυχὴ πού πάει στόν οὐρανό καί ξαναγεννιέ-ται πάλι ἐδῶ, κι ἄλλες λέξεις, ὅπως haṇaḥ, γιά τό φά-ντασμα, τό δεμένο μέ τή γῆ, πού πρέπει νά τό ἐξιλεώ-νουν. Ἡ ψυχὴ πού «ἀνεβαίνει στόν οὐρανό» γιά νά κα-τέβει καί νά ξαναγεννηθεῖ, εἶναι ἡ ζωτική ψυχή, καί τό κακόπραγο φάντασμα πού ἐξιλεώνεται, ἡ ψυχὴ τοῦ πε-θαμένου.

Ἡ ἴδια διάκριση δύο ψυχῶν βρίσκεται φυσικά κάτου ἀπό τή «σύγχυση» τῶν παραστάσεων μιᾶς ἄλλης ἐδῶ φυ-λῆς, τῶν Μπόντο, πού γι’ αὐτούς ἡ ψυχὴ, ἀπό τή μιά πηγαίνει στό θεό τους καί ξαναγυρίζει ἀποκεῖ γιά νά μετασαρκοθεῖ (ζωτική ψυχή), κι ἀπό τήν ἄλλη τριγυρίζει, κακόπραγο κι ἀνεπιθύμητο πνεῦμα (saigem, ἱσκιος), μέ-σα στό δάσος (ψυχὴ τοῦ πεθαμένου).

Ὁ ἐρευνητής δέν κάνει τή διάκριση αὐτή, καί μὴ ἐννο-ῶντας πώς οἱ διαφορετικές κι ἀντιθετικές τύχες ἀνή-κουν σέ δύο διαφορετικές ψυχές, βλέπει «μπερδεμένες ἐσχατολογικές ἰδέες», γιά νά προσθέσει πώς like most Indian tribesmen, the Bondos have a number of con- tradictory notions, which they hold all at the same time, about the fate of the soul: πού θά πεί πώς περισ-

σότερη προσοχή στίς δοξασίες πάρα πολλῶν ἰνδικῶν φυλῶν θά ξεφανέρωνε, κάτου ἀπό τίς ἀντιφατικές ἰδέες τους γιά τίς τύχες τῆς «μιᾶς» ψυχῆς, τήν καθαρὴ ἰδέα σέ δύο ψυχές, μέ διαφορετικὴ γιά καθεμί τους τύχη.

Οἱ ντόπιοι, τέλος, τῆς Μαδαγασκάρης πιστεύουν πώς τό αἶμα, ἡ ζωτικὴ ψυχὴ, μεταγυρίζει μέ τό θάνατο σ’ ἀέρα καθαρό, ἐνῶ τό matoatoa, ἡ φάντασμα, τριγυρίζει κοντά στόν τάφο.

Μιά πλούσια συλλογὴ παραδείγματα, γιά τό ξεχώρισμα τῶν δύο ψυχῶν, ἔχουμε ἀπό τούς ἀφρικανικούς λαούς (καί ξεχωριστά ἀπό τίς ἐθνότητες Μπαντού), χάρη στόν Ankermann, Totenkult und Seelenglaube bei afrikanis- chen Volkern: Zeitschrift für Ethnologie 50 (1918), πού πρῶτος, ἀπ’ ὅσο ξέρω σημείωσε τή διάκριση αὐτή, στρέ-φοντάς τήν ἐνάντια στήν ἀνιμιστικὴ θεωρία.

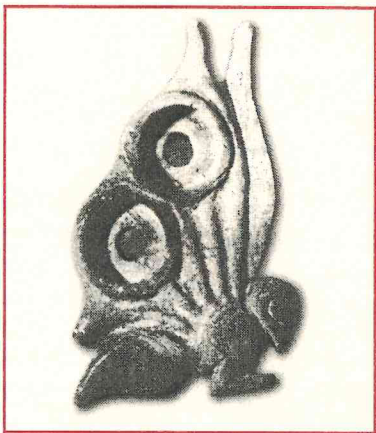
Γιά τούς Ἀμα-Ζουλού, ὁ ἀνθρώπος ἔχει μιά ψυχὴ, umoya, πού, σημαίνοντας τόν ἀέρα, τόν ἀνεμο, τήν ἀναπνοή, ἀντιπροσωπεύει τή ζωτικὴ ψυχὴ, καί μιά δεύτερη, πού σχετίζεται μέ τό θάνατο καί πού τή λένε idhlozi καί isituta. Ἡ πρώτη ἀπό τίς δύο αὐτές λέξεις, σημαίνοντας τόν ἴδιο τό νεκρό, δηλώνει φαίνεται τήν ψυχὴ τοῦ νεκροῦ σάν ἐκτυπο τοῦ ζωντανοῦ Λειψάνου του (παρ. 72)· ἡ δεύτερη σημαίνει τό καθαυτό φά-ντασμα του. (Μιά ἄλλη ἐδῶ λέξη, itonga, σημαίνει τόν θηριομορφισμέ-νο νεκρό, ἡγουν τήν ἐνσάρκωση τῆς ζωτικῆς ψυχῆς του σέ κάποιο ζῶο). Ἀνάμεσα στούς βόρειους γείτονες τῶν Ζουλού, τούς Μπαθόνγκα, ἡ ζω-τικὴ ἀρχὴ πού ἐμψυχώνει τό κορμί λέγεται moyā (κι ἀπό ὀρισμένα γένη

hika, πού θά πεί «ἀνάσα»). Μιά ἄλλη ψυχὴ λέγεται, ἐδῶ ntjuti ἢ shitshuti πού θά πεί «ἱσκιος»· κι ὅτι δέν εἶναι ὄνομα τῆς ἴδιας ψυχῆς (συχνά ἡ Ζωτικὴ Ψυχὴ ἀντιπρο-σωπεύεται ἀπό τόν ἱσκιό), μὰ ἡ ψυχὴ-ἱσκιος (φάντα-σμα) τοῦ νεκροῦ, μαρτυρεῖται ἀπό τήν πληροφορία πώς ἡ ψυχὴ τούτη γίνεται μετά θάνατο shikwembu, πού θά πεί «φάντασμά» του.

Ἀνάμεσα στούς Μπασοῦτο, ἡ ψυχὴ τοῦ ζωντανοῦ λέγε-ται μέ μιά λέξη πού σημαίνει τήν καρδιά, ἐνῶ ἡ ψυχὴ πού μένει μετά θάνατο λέγεται «σκιά» (seriti), πού γίνεται φάντασμα (molimo). Ἀνάμεσα στούς Οὐαῦάο, ἡ ψυχὴ τοῦ ζωντανοῦ λέγεται lisoka (ἢ lisokape), καί νοεῖται σέ παράσταση τῆς ψυχῆς εἰδῶλου, ἐνῶ μιά ἄλλη ψυχὴ, mutungu, φανερώνεται νά ἔναι τό φάντασμα τοῦ πεθα-μένου.

Οἱ Ἀτόνγκα, στήν δυτικὴ ὄχθη τῆς λίμνης Νυάσα, ἔε-ρουν μιά ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου ὅσο ζεῖ, πού τήν ταυτίζουν μέ τήν ἀναπνοή, κ’ ἕνα πνεῦμα τοῦ νεκροῦ, τό φάντα-σμα, πού τό δηλώνουν μέ τή λέξη mziṁu.

Ἀνάμεσα στούς Οὐαχέχε ὑπάρχει μιά ψυχὴ ruhe, πού θά πεί «ἀναπνοή» καί πού μετά θάνατο γίνεται, κατὰ τήν πληροφορία, προγονικό φάντασμα (msoka). Εἶναι ὅμως φανερό πώς ἡ πληροφορία λαθεύει, βλέποντας μιά «με-ταβολή» ἐκεῖ πού δέν ὑπάρχει παρά μιά «διαδοχή» τῆς

ψυχῆς τοῦ ζωντανοῦ ἀπό τήν ψυχὴ τοῦ πεθαμένου.

Μέσα στό κορμί τοῦ ἀνθρώπου κατοικεῖ, γιά τούς Οὐα-ντσάγκα, μιά ψυχὴ (nṛima) πού χάνεται μέ τό θάνατο· ἀπό τόν πεθαμένο, ὅμως, ἀπομένει μιά σκιά, kirische, πού πηγαίνει στόν Ἄδη. Ἀνάμεσα στούς Ἀκικοῦγιου, ἡ ψυχὴ τοῦ ζωντανοῦ λέγεται ngoro (λέξη πού σημαίνει «πνεῦμα» καί μεταφορικά τήν καρδιά)· ἐνῶ τό φάντασμα τοῦ νεκροῦ λέγεται ngoma καί πρωτοπαρουσιάζεται μέ τό θάνατο, μὰ ἀπό ποῦ ἔρχεται κανεῖς δέν ξέρει. Μέσα στόν ζωντανό βρίσκεται, γιά τούς Μπαχίμα, μιά ψυχὴ (πού τό ὄνομά της δέν ἀναφέρεται) καί Κάτι ἄλλο, πού ταυτίζεται ἴσως μέ τόν ἱσκιό καί πού πρωτοπα-ρουσιάζεται μέ τό θάνατο σά φάντασμα (muzimu).

Οἱ Μπαρούντι πιστεύουν πώς ὁ ἀνθρώπος ἔχει μιά ψυχὴ umutima (λέξη πού συχνά σημαίνει «καρδιά», καί πώς, μετά θάνατο, μέ-νει ἀπ’ αὐτόν τό umzimu (λέξη πού στή γλῶσσα τῶν Μπαντού, ὅπου ἀνήκουν ὅλες αὐτές οἱ ἐθνότητες, σημαίνει φάντασμα τοῦ πεθαμένου).

Οἱ Μπακερέουε ὀνομά-ζουν τήν ψυχὴ, τή ζωτικὴ ψυχὴ πού χάνεται μέ τό θάνατο, omwoyo· τό ὄνομα γιά τό φάντασμα εἶναι πάλι muzimu.

Οἱ Οὐαρέγκα πιστεύουν σέ μιά ψυχὴ πού ἀφήνει τόν ἀνθρώπο στό θάνατο, γιά νά περάσει στά σώμα-τα ἀνθρώπων πού γεννιοῦ-νται ἢ ζῶων, καί σ’ ἕνα «πνεῦμα», πού δέν παρου-σιάζεται παρά μονάχα ὕστερα ἀπό τό θάνατο καί πού εἶναι μιᾶς λογῆς ἀσώ-ματο «διπλό» του.

Γιά τούς Μπαζόγκα-Μένο, ὁ ἀνθρώπος ἔχει μιά ψυχὴ πού λέγεται osangudi (λέξη πού σημαίνει καί «θεός») καί πού, μετά θάνατο, μπαίνει στό κορμί μιᾶς γυναίκας γιά νά ξαναγεννηθεῖ· οἱ ἴδιοι τήν ψυχὴ ἢ φάντασμα τοῦ νεκροῦ τή λένε odimo.

Οἱ Μπεκουάνα πιστεύουν πώς ὁ ἀνθρώπος ἔχει δύο ψυ-χές, πού ἡ μιά τους ἔχει τὰ χαρακτηριστικά τῆς Ζωτικῆς Ψυχῆς κ’ ἡ ἄλλη τὰ καμώματα τῆς Νεκροψυχῆς· ἡ μιά τους παναπεῖ, ἢ ban («καρδιά»), «χάνεται μέ τό θάνατο καί κανεῖς δέν ξέρει πού πάει (ἐξόν ἂν εἶναι ἀνθρώπου μέ πολλά φετίχ, ποῦ τότε μπαίνει στό κορμί ἐνός μεγάλου ζώου)· ἡ ἄλλη (πού τή λένε doshi καί θά πεί “σωσία” του) μένει στόν ἀέρα, ψάχνει γιά τούς ἐχθρούς του καί κυνηγᾷ τούς συγγενεῖς του ἂν δέ θάψανε τό λείψανο μέ τόν πρεπούμενο τρόπο».

Οἱ Μπανγκάλα ἔχουν μιά ψυχὴ (ἀναπνοή, ὅπως

Ὁ Θεὸς ἐμψυχώνει τόν Ἀδάμ μέ μιά ψυχὴ - εἰδῶλο πού ἔχει φτερά Μωσαϊκό στόν Ἅγιο Μάρκο τῆς Βενετίας.

φαίνεται), elimo, καί μ’ αὐτὴ συναλλάζεται μιά ψυχὴ elilingi, πού σημαίνει σκιά, καθρέφτισμα, φωτογραφία. Ἡ δεύτερη νά ἔναι ἡ γνώριμη εἰδωλικὴ παράσταση τῆς ζω-τικῆς ψυχῆς ἢ ἡ ψυχὴ τοῦ πεθαμένου; Τό φάντασμα πού παρουσιάζεται μετά θάνατο λέγεται ἐδῶ mongoli.

Οἱ Ἀμπούντου ἔχουν μιά ζωτικὴ ψυχὴ mwenyu (ζωή, ζωτικὴ δύναμη, πνεῦμα) καί μιά σκιά, kinzunzubia, πού σημαίνει τόσο τὴ φυσικὴ σκιά, ὅσο καί τόν νεκροῖσκιό.

Οἱ ἐθνότητες Μπαντού τῆς δυτικῆς ἀκτῆς πιστεύουν πώς ὁ ἀνθρώπος ἔχει δύο ψυχές, τήν «ψυχὴ τοῦ κορ-μιοῦ» (spirit of the body) πού χάνεται μαζί του, μὰ καί Κάτι πού μέ τό θάνατο γίνεται «πνεῦμα», -φάντασμά του.

Οἱ νέγροι Τσί πιστεύουν σέ δύο ψυχές, μία (kra), πού ζεῖ μέσα στόν ἀνθρώπο ἀπό τόν καιρό πού γεννηθεῖ ἱ-σαμε τὴ στιγμή τοῦ θανάτου του, καί μίαν ἄλλην (srah-mah), πού συνεχίζει τὴ ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου μετά θάνατο, ὄντας ἕνα φασματικό ὁμοί-ωμά του.

Οἱ νέγροι Ἔουε πιστεύουν κι αὐτοὶ πώς ὁ ἀνθρώπος ἔχει δύο ψυχές, μιά πού λέ-γεται luwo agbeto ἢ «ζωὴ ψυχὴ», καί μιά πού λέγεται luwo kuto ἢ «νεκροψυχὴ», πού ἡ πρώτη ἀφήνει τό κορ-μί στό θάνατο, στεναζοντας κι ἀναγυρεύοντας ἕνα τόπο καταφυγῆς, κ’ ἡ ἄλλη συνο-δεύει τόν ἀνθρώπο στόν τάφο του καί πάει ὕστερα στὴ χώρα τῶν ἱσκιων.

Ἄς προστεθεῖ πώς οἱ ἀνα-τολικοὶ Κούνγκ, τῆς βόρειας ὁμάδας τῶν Μπάσμεν, πι-στεύουν πώς ἡ ζωτικὴ ἀρχὴ τοῦ ἀνθρώπου εἶναι ἡ ψυχὴ του xa, πού εἶναι ἀθάνατη (καί μετά θάνατο πηγαίνει στόν

οὐρανό), ἐνῶ ἀπό τό θαμένο κορμί «βγαίνει τό gauab του νεκροῦ, σέ μορφή μιᾶς μικρῆς εἰκόνας ἢ σκιάς, πού βγαίνει ἀπό τόν τάφο, κυνηγᾷ καί τρωγοπίνει, ὅπως καί στὴ ζωὴ, καί, ὅταν ἀποσταίνει, γυρίζει νά κοιμηθεῖ στό σπίτι του· στόν τάφο».

Οἱ νειλοτικοὶ Νοῦερ ξεχωρίζουν ἀνάμεσα στὴ ζωτικὴ ψυχὴ tie (πού συχνά ταυτίζεται μέ τό yiegh, «πνοή» καί «ζωή»), καί στό joagh, πού θά πεί «φάντασμα» καί πού φεύγει ἀπό τόν κόσμο τῶν ζωντανῶν.

Οἱ Χοῦίτσολ τοῦ Μεξικοῦ πιστεύουν πώς ὁ ἀνθρώπος ζεῖ καί διαλογίζεται μέ τήν ψυχὴ πού τή λένε «Λού-λουδο» καί πού μετά θάνατο ἀνεβαίνει στον οὐρανό γιά νά κατέβει καί πάλι· ὁ ἴδιος ὅμως ὁ ἀνθρώπος, μέ τό ὄνομα «Νεκρός» ἢ σάν ἀγέρην πνοή (παναπεῖ στήν φα-σματικὴ του παράσταση), πηγαίνει κατὰ τὴ δύση, στό βασίλειο τῶν νεκρῶν, ὅπου ἐξακολουθεῖ τὴ ζωὴ του.

Η άθωα ψυχή - πεταλούδα
καθεται στον τάφο παιδού-
λας, πού με το στοματάκι
της, της μιλά και λέει
στην ψυχή:

Άθωα πεταλούδα,
στης κάψας τή λαύρα,
γυρεύει μιάν αῦρα,
γιά νά δροσισθῇ·

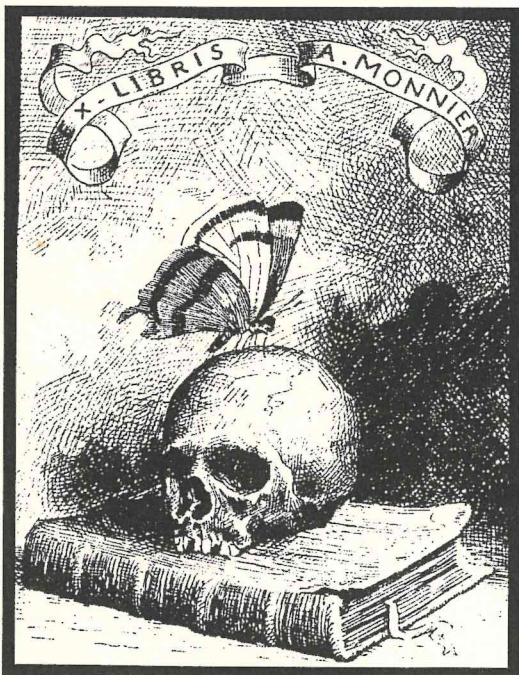
κι' ἐκεῖ κατὰ τύχη
σέ μνήμα ἀκουμπάει,
πού ξάφνου φύσκει
μιὰ αῦρα γλυκιά·

Τό φύσημα αἰσθάνεται
πού στέλνει τ' ἀέρι
κι' ἡ ἀθώα δέν ἠξέρει
πού κἀθεται, πού;

«Ψυχή μου» τήν κρᾶζει
τό ἀνήλικό στόμα·
δέν ξέρει τό σῶμα
πώς εἶναι νεκρό.

Διονύσιος Σολωμός

Οἱ Γκιλυάκ τοῦ νησιοῦ Σαχαλίν, στά βόρεια τῆς
Ίαπωνίας, πιστεύουν πώς ὁ ἄνθρωπος ἔχει δύο ψυχές,
πού ἡ μία τους εἶναι χυμένη σ' ὅλο του τό κορμί, ἐνῶ ἡ
ἄλλη εἶναι μικρή σάν αὐγό, κι αὕτη εἶναι πού μετά
θάνατο γίνεται τό «διπλό» τοῦ ἀνθρώπου.

Οἱ μεξικανοί Κόρα ἔχουν
τήν ἰδέα πώς στό κεφάλι καί
στήν καρδιά μένει ὁ «Στο-
χασμός», μιὰ ὄντοτητα ὅπου
μποροῦμε νά δοῦμε τή ζωτική
ψυχή προχωρημένη σέ φο-
ρέα τῆς πνευματικῆς λει-
τουργίας· ὅμως γιά τήν ψυχή
πού κατεβαίνει στόν Ἄδη δέ
ν ἔχουν ἄλλη ἐκφραση παρά
«ὁ Νεκρός», κ' ἐννοοῦν ἕνα
μαῦρο καί, πιά σπάνια, ἕνα
ἄσπρο ἀνθρώπινο σχῆμα πού
παρουσιάζεται τή νύχτα.

Οἱ Ἰνδιάνοι Χοῦρον πιστεύ-
ουν πώς ὁ ἄνθρωπος ἔχει
δύο ψυχές, πού ἡ μία μένει
στόν κόσμο μαζί μέ τό λεί-
ψανο ὅσο πού νά ξαναγεν-
νηθεῖ, ἐνῶ ἡ ἄλλη μένει στό
κοιμητήρι μέχρι τή Γιορτή
τῶν Νεκρῶν ἢ πάει ἐξαρχῆς
στόν Ἄλλο Κόσμο.

Ἀνάμεσα στούς Ἰνδιάνους
Ἀλγκόνκιν κρατεῖ γενικά ἡ
πίστη σέ δύο ψυχές πού,
ὑστερα ἀπό τό θάνατο, ἡ μία
μένει στόν κόσμο τῶν ζω-
τανῶν, ἐνῶ ἡ ἄλλη κατε-
βαίνει στή χώρα τῶν ἰσκιων.

Η ΨΥΧΗ ΤΟΥ ΖΩΝΤΑΝΟΥ ΚΑΙ Η ΨΥΧΗ ΤΟΥ ΝΕΚΡΟΥ ΣΤΟΥΣ ΑΡΧΑΙΟΥΣ ΛΑΟΥΣ

Ἐπεὶ κεν πρῶτα λίπη λεύκ' ὀστέα θυμός,
ψυχὴ δ' ἦν τ' ὄνειρος ἀποπταμένη πεπότηται

(Οδύσσεια λ 221)

Τό ξεχώρισμα τῶν δύο ψυχῶν, τῆς ψυχῆς τοῦ ζωντα-
νοῦ καί τῆς Ψυχῆς τοῦ Νεκροῦ, συναντιέται, καθαρά καί
στούς λαούς τῆς ἀρχαιότητος, πού, ἔχοντας ἀφήσει σ'
ἀμνημόνευτη ἀρχαιότητα τά στάδια τῆς ἀγριότητος καί
ξεπερνώντας τελικά καί τά στάδια τῆς βαρβαρότητας,
παίρνουν τήν πρωτοπορεία στό δρόμο τοῦ Πολιτισμοῦ -
τούς Ἕλληνες, τοὺς Αἰγύπτιους, καί τοὺς Ρωμαίους·
μόνο πού ἡ μεταφορά ἑνός ὀνόματος τῆς Ζωτικῆς
Ψυχῆς στήν Ψυχή τοῦ Νεκροῦ, ἀνάμεσα στοὺς Ἑβραίους
καί στοὺς Ἕλληνες, καί μιὰ ἰδιοτυπία στήν παράσταση
τῆς Ζωτικῆς Ψυχῆς ἀνάμεσα στοὺς Αἰγύπτιους καί
στοὺς Ρωμαίους, θολώνει σέ μεγάλο βαθμό τό ξεχώρι-
σμα, χωρίς ὥστόσο νά τό σβήνει. Τά δεδομένα εἶναι πο-
λύ γνώριμα· μά ἡ τιμὴ τῆς πρώτης μεταφορᾶς τους στή
διάκριση τῶν Δύο Ψυχῶν χρωσιέται στόν Οττο, Die
Manen, oder von der Urformen des Totenglaubens
1923. Ξαναπαίρνω ἐδῶ τή μεταφορά μέ κάποια, στήν
τεκμηρίωσή της, ἀνεξαρτησία.

Οἱ Βαβυλώνιοι ξέρουν μιὰ ψυχή τοῦ Ζωντανοῦ, kabittu,
πού θά πεῖ «Συκώτι» ἢ libbu, πού θά πεῖ «καρδιά» (τό
συκώτι καί ἡ καρδιά εἶναι γνώριμοι τόποι τῆς Ζωτικῆς
ψυχῆς, καθὼς, ὅπως καί οἱ Ἀσσύριοι κι ὅλοι οἱ Σημίτες,
καί μιὰ ζωτική ἀρχὴ ἢ ψυχή, narishtu, (πού βγαίνει ἀπό
τό ρῆμα napashu «ἀναπνέειν»), πού σημαίνει «ἀναπνοή»
«ζωή», «ψυχή», καί πού ταυτίζεται, ἔτσι, μέ τήν ἀνάσα.

Ἀπό τήν ἄλλη, ὅμως, ξέρουν μιὰ ψυχή ἢ φάντασμα τοῦ
Νεκροῦ, πού λέγεται Utukku ἢ Ekimpu, ὀνόματα πού
σχετίζονται καί τά δύο μέ τόν δαιμονικό τοῦ νεκροῦ
χαρακτήρα.

Ἀνάμεσα στοὺς Ἰσραηλῖτες κυριαρχεῖ ἡ διπλή παρά-
σταση μιᾶς Ψυχῆς τοῦ Ζωντανοῦ καί μιᾶς Ψυχῆς τοῦ
Πεθαμένου. Ἡ ψυχή τοῦ Ζωντανοῦ λέγεται nefesh καί
ruach, πού καί τά δύο ξεκινοῦν ἀπό τήν Ἀναπνοή, κι
ἔχουν τή σημασία πού ἔχουν καί παίρνουν τά ἑλληνικά
ψυχή καί πνεῦμα. Εἶναι, ἔτσι, συνώνυμα, μέ τή λεπτή
διαφορά πώς τό ruach (Πνοή), σημαίνει τήν ἀπρόσωπη
καί γενική ζωτική ἀρχή, καί στά μεταιχμαλωσιακά
κείμενα τήν πνευματικότερη Ψυχή πού ξαναγυρίζει στό
Θεό, ἐνῶ τό nefesh («ἀναπνοή», «ζωή», «ψυχή») σημαίνει
μιὰ πιό ἐξατομικευμένη καί περισσότερο φυτική ζωὴ καί
ψυχή τοῦ ἀνθρώπου. Μετά θάνατο ἡ ruach ξαναγυρίζει
στήν πηγὴ της, στόν Ἄνεμο καί ὑστερα στό Θεό, ἐνῶ τό
nefesh κατοικεῖ στό τάφο τοῦ νεκροῦ (ἀπ' ὅπου κ' ἡ
ἐπιτάφια στήλη πού τό ἐνσαρκώνει λέγεται κ' ἐτούτη
nefesh) ἢ πεθαίνει.

Στό διχοκλάδωμα τοῦτο καί στή διπλὴ τύχη τῆς
ἐβραϊκῆς ψυχῆς, ἔχουμε τήν γνώριμη περιπέτεια τῆς
Ζωτικῆς Ψυχῆς, πού, μετά θάνατο, χάνει τόν ὅποιο
προσωπικὸ χαρακτήρα της (ἄρα πεθαίνει σάν προσωπι-
κὴ ψυχή) καί ξαναγυρίζει στήν ἀπρόσωπη ἀρχὴ ἢ κατά-
στασή της.

Ἀπό τήν ἄλλη, ὅμως, ἔχουμε ἕναν ἰσραηλιτικόν Ἄδη,
τόν Σεώλ, καί μιὰ ψυχή ἢ εἰκόνα τοῦ νεκροῦ, πού κατε-
βαίνει γιά πάντα σ' αὐτόν καί πού nefesh τὴ λένε κ'
ἐτούτη. Ἐτσι, τό ὄνομα nefesh τῆς ζωτικῆς ψυχῆς με-
ταφέρεται στήν ψυχή ἢ στό φάντασμα τοῦ νεκροῦ, πού
πρῶτα μένει στόν τάφο του κ' ὑστερα κατεβαίνει στό
βασιλεῖο τῶν σκιῶν, ὅπως καί τό Ἑλληνικὸ ὄνομα ψυχή,
πού, σημαίνοντας ἀρχικά τήν ἀναπνοή καί παραπέρα τή
ζωή, φτάνει κ' ἐτούτο νά σημαίνει τήν ψυχή τοῦ πεθαμέ-
νου. Ἡ μεταφορά δέν εἶναι ἀπὸ καμμία συγγένεια τῶν
δύο ψυχῶν, μά, ὅπως κι ἀνάμεσα στοὺς Ἕλληνες, ἀπὸ
μιὰ μεταφορική χρῆση τῆς λέξης πού σημαίνει τήν
πρώτη. Ἐπειδὴ σημαίνει τήν ἐξατομικευμένη ζωὴ ἢ ψυ-
χή, τό nefesh εἶναι πάντα ὀρισμένου
προσώπου, κ' ἐδῶ
χρησιμεύει σὰ συ-
νώνυμο τῆς προ-
σωπικῆς ἀντωνυμίας
(τό nefesh lou,-
sou,-του), Ἐτσι, ση-
μαίνοντας τό ἐγώ
τοῦ ζωντανοῦ, κ' ἐδῶ
τόν ἴδιο τόν Ζω-
ντανό, ἀπλώνεται
καί στόν νεκρό του
ἐαυτό, καί, παραπέ-
ρα, στήν εἰκόνα ἢ στό φάντασμά του.

Ἡ ζωτικὴ ψυχή τῶν Αἰγυπτίων εἶναι τό Kā, πού στά
μνημεῖα σημαίνεται μέ τήν παράσταση τῶν δύο χερῶν
τῶν, ἱκετευτικά, ὑψωμένων. Ἡ συγκινητικὴ γιά μᾶς πα-
ράσταση τούτη εἶναι ἕνα ἀπὸ τά ἐμβλήματα τῶν πα-
ναρχαίων τοτεμικῶν γενῶν, πού συναντιέται στά
πηλόπλαστα εἰδῶλια καί στά ζωγραφήματα τῶν
βράχων τῆς χαλκολιθικῆς περιόδου. Ἐτσι ἐξηγεῖται καί
γιατί τό Kā λογίεται ὁ σύντροφος δαίμων τοῦ ἀνθρώπου,
πού τοῦ φυλάει καί τοῦ σιγουρεύει τή ζωὴ, τήν εὐτυχία,
τήν ὑγεία καί τή χαρὰ του. Εἶναι ἡ ζωτικὴ δύναμη πού
λογίεται διάχυτη μέσα στό τοτεμικὸ γένος, ἡ ὁμαδική
μαζί κι ἀτομική, ὁμαδικὴ μέσα στό γένος ὁλόκληρο κι
ἀτομικὴ σέ κάθε του μέλος. Ἡ ἀσφάλεια κ' ἡ προστασία
μέσα στήν ἐνότητα καί τήν ἀλληλεγγύη τοῦ ἀρχαίου
γένους μεταγυρίζει σ' ἰδιότητα τῆς ἐξατομικευμένης σέ
κάθε μέλος του ἐνιαίας Ζωτικῆς του Ψυχῆς, πού γίνεται
ἔτσι ὁ προστάτης δαίμων.

Τό ἴδιο γίνεται καί μέ τόν ρωμαϊκὸ Genius, πού εἶναι κι
αὐτός μιᾶς λογῆς Ζωτικὴ Ψυχή ὁμαδικῆς ἀρχῆς κ' ἕνας
φύλακας δαίμων· κι ὅπως αὐτός παρουσιάζεται καί σάν
ἡ δαιμονοποιημένη γεννητικὴ δύναμη, ἔτσι καί τό Kā
εἶναι ἐκεῖνο πού τεκνογεννάει. Ὅταν, τέλος τό Kā ἀφή-
νει τόν ἄνθρωπο, ἐκεῖνο πεθαίνει. Ὅστόσο τό Kā μένει
στή γενικότητα καί τήν ἀοριστία τῆς ζωτικῆς δύναμης,
καί μέ τήν ἰδιότητα, ἀπὸ τήν ἄλλη, τοῦ φύλακα δαίμονα,
φεύγει ἀπὸ τῆς ἴδιας τῆς Ζωτικῆς Ψυχῆς τόν χαρακτή-
ρα. Μά ἡ Ζωτικὴ Ψυχή εἶναι πολλαπλὴ στήν παράστασή
της, κ' ἔτσι ὀρισμένα χαρακτηριστικά της, ἡ διάρκειά
της ἐπάνω στή γῆ κ' ἡ μπόρεσή της νά μετασαρκώνεται

σέ λογίς ἄλλα πλάσματα, περνοῦνε στήν ψυχή Βα, πού
γράφεται μ' ἕνα πουλί καί παρασταίνεται καί σάν πουλί
μ' ἀνθρώπινο κεφάλι.

Τό πουλί εἶναι γνώριμη παράσταση καί μετεσάρκωση
τῆς Ζωτικῆς Ψυχῆς. Τόν χαρακτήρα, πάλι, τῆς ζωτικῆς
ψυχῆς τόν μαρτυροῦν ἡ ἱκανότητα τῆς ψυχῆς Βα νά
μετασαρκώνεται σέ ζῶα καί σέ φυτά, κ' ἡ δέηση πού τῆς
γίνεται νά ξαναμπεῖ στή μούμια τοῦ νεκροῦ, γιά νά τή
ζωντανέψει γιά μιὰ στιγμή, κ' ἔτσι νά φάει ἀπὸ τίς προ-
σφορές πού τῆς πηγαινούν. Ἡ διατήρηση, ἀπὸ τήν ἄλλη,
μέ τό βαλσάμωμα, τῶν νεκρῶν, ἐμπόδισε καταπολύ τοὺς
Αἰγύπτιους ν' ἀκολουθήσουν τοὺς ἄλλους λαούς στήν
παράσταση τῆς ἄλλης ψυχῆς, τῆς Ψυχῆς τοῦ Νεκροῦ,

πού ὀργανικά γεννι-
έται ἀπὸ τήν κατα-
στροφή τοῦ Λειψάνου.
Τελικά, δέν ξέφυγαν
κι ἀπ' αὕτη τήν πα-
ράσταση, κ' ἕνας ὑ-
πόγειος κόσμος κ'
ἐδῶ γέμισε ἀπὸ τίς
φασματικές εἰκόνες
τῶν νεκρῶν τους. Ἡ
ἴδια λειτουργία κά-
νει τὴ μούμια τοῦ
νεκροῦ, sahu, νά
φαίνεται ἀπὸ δύο

ὄψεις. Σάν κάτι φοβερό καί θαμαστό, πού κατοικεῖ μέσα
στόν τάφο του, σέ μεγαλόπρεπη ἀπομόνωση καί σιωπῇ,
προικισμένο μέ δυνάμεις μαγικές, τὴ δύναμη ν' ἀνα-
κράζει τίς ἀρχές τῆς ζωῆς καί τῆς νόησης πού τοῦ
φύγανε, τ' ὄνομά του, τήν καρδιά καί τόν ἴσκιο του, τά
γνώριμα στοιχεῖα τῆς ζωτικῆς του ψυχῆς, εἶναι, ἀπὸ
τούτη τήν πλευρὰ, ὁ Ζωντανὸς Νεκρός, μέ τὴ δαιμονικὴ
δύναμή του. Ὅπως, ὅμως, ἀπὸ τόν Ζωντανὸ Νεκρό τῶν
ἄλλων λαῶν ξεκόβεται ἡ εἰκόνα (ἡ ψυχή ἢ φάντασμα)
τοῦ νεκροῦ, ἔτσι καί σέ προχωρημένους καιροὺς ξεκό-
βεται κ' ἐδῶ ἀπὸ τὴ μούμια sahu, ἕνα αἷλο ἄλλο sahu,
πνευματικὸ τώρα σῶμα. Ἀνάμεσα, ἔτσι, καί στοὺς Αἰγύ-
πτιους μποροῦμε νά ξεχωρίζουμε μιὰ Ζωτικὴ Ψυχή σέ
διπλὴ κ' ἐδῶ παράσταση, τοῦ Ka καί τοῦ Ba, κι ἀπὸ τήν
ἄλλη τόν νεκρό στή διπλὴ του παράσταση: τοῦ Ζωντα-
νοῦ Λειψάνου ἀπὸ τὴ μιὰ καί τῆς φασματικῆς εἰκόνας
του ἀπὸ τήν ἄλλη.

Οἱ Ἕλληνες τῆς προορφικῆς περιόδου ξεχωρίζουνε δύο
ψυχές, μιὰ Ψυχή τοῦ Ζωντανοῦ, πού ἔχει τό ὄνομα θυμός,
καί μιὰ Ψυχή τοῦ Νεκροῦ, πού λέγεται νέκυς, «νεκρός»,
ψυχή (κατὰ μιὰ σημασίαν τῆς λέξης), καί εἰδῶλον, «εἰκόνα».
Ἡ ψυχή τοῦ Ζωντανοῦ, γιά τήν ὁμηρικὴ κ' ὑστερότερη
ποίησι, εἶναι, πραγματικά, ὁ θυμός, πού κατὰ μιάν ἐρμη-
νεύει ταυτίζεται μέ τήν Ἀναπνοή καί κατὰ μιάν ἄλλη μέ
τόν ἀχνό ἢ τὴ βράση τοῦ αἵματος. Ἡ Ψυχή - Ἀναπνοή κ'
ἡ Αἵματοψυχή εἶναι τύποι τῆς Ζωτικῆς Ψυχῆς καί οἱ δύο.
Ἀλλὰ καί πλῆθος ἰδιότητες καί λειτουργίες τοῦ «θυμοῦ»
μαρτυροῦν τῆς Ζωτικῆς Ψυχῆς τόν χαρακτήρα. Στήν λι-
ποθυμία ἀφήνει τόν ἄνθρωπο, κι ὅταν ἐκεῖνος συνέρχε-
ται, εἶναι πού ξαναγυρίζει ὁ «θυμός» του.

Όταν φύγει οριστικά από τό ἔμψυχο ἢ ζωή, εἶναι πού πάρθηκε ἢ μ' ὅποιο τρόπο χάθηκε ὁ θυμός του. Ἡ ζωτική τούτη ψυχὴ ποτίζει ὀλάκερο τό κορμί, γιατί ἀκοῦμε, πώς, μέ τό θάνατο, ἀφήνει τά κόκαλα ἢ τά μέλη.

Σά Ζωτική, ψυχὴ, ὁ θυμός εἶναι κι ὁ τόπος τῆς συναισθηματικῆς λειτουργίας. Ἐδῶ στέκουν ἡ ὀργή, τό μένος κ' ἡ ἐπιθετικότητα, ἡ ἀγάπη καί τό μῖσος, ἡ χαρά κ' ἡ ἀναγállιαση, ὁ πόνος καί τό πένθος, τό σάσπισμα, ἡ αἰδώς καί τό σέβας, ὁ φόβος, ἡ ἐλπίδα, ἡ συμπάθεια καί τό ἔλεος, ἡ θέληση, οἱ μετανιωμοί κ' οἱ ἀμφιβολίες. Πιό πέρα ὁ «θυμός» γίνεται ὁ τόπος καί τῆς πνευματικῆς λειτουργίας, ὁ θυμός ἀποτυπώνει καί σημαίνει τόν χαρακτήρα.

Ποῦ πηγαίνει ἢ τί γίνεται ὁ θυμός μετά θάνατο, δέν ἀναφέρεται, μποροῦμε ὅμως ν' ἀπεικασομε πώς ξανασαρκώνεται σ' ἄλλο πρόσωπο ἢ πλάσμα, ἢ πώς τελειώνει κ' ἐκεῖνος. Τα στοιχεῖα μας μαρτυροῦν γιά τήν Ἑλλάδα καί τίς δύο τοῦ-

Ἡ Ἥως πετᾶ μεταφέροντας τό νεκρό τοῦ Μένονος ἐνῶ πάνω του φτερουγίζει ἡ ψυχὴ του.

τες τύχες τῆς Ζωτικῆς Ψυχῆς, καί πρέπει ν' ἀπεικασομε πώς ἡ πρώτη εἶναι τῶν προελληνικῶν κ' ἡ δεύτερη τῶν πρωτοελληνικῶν στρωμάτων. Πλήθος, πραγματικά, στοιχεῖα, πού θά τά δοῦμε κατόπιν, καί πού μποροῦμε νά εἰκάσουμε πώς εἶναι τῶν ντόπιων προελληνικῶν λαῶν μαρτυροῦν γιά τήν Ἑλλάδα τήν ιδέα πώς ἡ Ζωτική Ψυχὴ, πού τήν ξέρουμε μέ τό ὄνομα «θυμός», ξανασαρκώνεται σ' ἀέναους κύκλους. Ἡ ιδέα, ἀπό τήν ἄλλη, πώς ἡ ζωτική ψυχὴ καταστρέφεται μέ τό θάνατο, εἶναι φυσική

για νομαδικούς λαούς, ὅπως οἱ Ἀχαιοί, καί τεκμηριώνεται στήν ἐποποιία ἀπό ὀρισμένα ἐπιθέτα, ὅπως τά *θυμοφθόρα φάρμακα*, *τόν θυμοραϊστήν θάνατο καί τοὺς θυμοραϊστάς δηῖους*. Δυό χωρία τῆς ἐποποιίας, ὅπου λέγεται πώς ὁ θυμός κατεβαίνει στόν Ἄδη, δέν μποροῦν νά μᾶς ξεγελάσουν. Τό πρῶτο εἶναι τῆς Ὀδύσειας λ. 39, ὅπου, ἀνάμεσα στίς ἄλλες στόν Ἄδην ψυχές, παρουσιάζονται τοῦ Ὀδυσσεύα καί *παρθενικά τ' ἀταλαί νεοπενθέα θυμόν ἔχουσαι*.

Ἐδῶ, ὅμως, ἡ λέξη θυμόν μπορεῖ πιά νά διορθωθεῖ μέ τή λέξη ἄωτον, γιατί ἓνα ἀπόσπασμα ἀπό τοὺς «Κεστούς» τοῦ Ἰουλίου Ἀφρικανοῦ, πού ξεσηκώνει ἀνάλλαχτους τοὺς στίχους 34-43 τῆς ὁδυσσειακῆς Νέκυιας, παρουσιάζει τόν παραπάνω στίχο στήν γραφή: *παρθενικά τ' ἀταλαί νεοπενθέ' ἄωτον ἔχουσαι*, γραφή, πού ἡ ἐσωτερικὴ πιά συνέπεια σέ μεγάλο βαθμό, μέ τή σειρά της κι αὐτή, τή στηρίζει. Ἔτσι δέ μένει παρά τό δεύτερο, τῆς Ἰλιάδας η, 131, ὅπου λέγεται *θυμόν ἀπό*

μελέων δῦναι δόμον Ἄιδος εἶσω. Ἡ μοναδικότητα, πιά, τοῦ χωρίου μαρτυρεῖ πώς ἡ ἔκφραση εἶναι μεταφορική, καί δέν σημαίνει παρά πώς «ὁ θυμός πεθαίνει» ἢ «χάνεται», γιατί *ἐκεῖνο πού κατεβαίνει στόν Ἄδη γιά τοὺς Ἑλληνες δέν εἶναι ὁ ἀπρόσωπος κι ἄμορφος «θυμός», μά μία προσωπική κ' εἰδωλικὴ ψυχὴ, τό «φάντασμα» τοῦ πεθαμένου.*

Ἡ λέξη, πραγματικά, ψυχὴ, σημαίνει στήν ἀρχὴ τήν Ἀναπνοή, καί παραπέρα τήν ἴδια τή ζωή, καί μέ τήν σημασία τούτη, τῆς ζωῆς, συναντιέται καί σέ πολύ κατοπινότερα χρόνια. Ὡστόσο δέν φτάνει νά σημαίνει καί τή ζωτική ψυχὴ, κ' ἔτσι δέν γίνεται ὁ τόπος τῆς συναισθηματικῆς λειτουργίας. Ἀντίθετα, σημαίνει, ὅπως καί τό ἐβραϊκό *nefesh*, τήν Ψυχὴ τοῦ Νεκροῦ, πού θά πεῖ τήν εἰκόνα του πού κατεβαίνει στόν Ἄδη.

Συχνότατα ὀνόματα τῆς νεκροψυχῆς αὐτῆς εἶναι, ὅπως εἶδαμε, τά πολύ πιό ταιριαστά: νέκυς πού θά πεῖ «νεκρός», καί εἰδωλον, πού

Ὁ νεκρός τοῦ Μένονος μεταφερόμενος ἀπὸ συμπολεμιστὲς του, ἐνῶ πάνω του φτερουγίζει τό φτερωτὸ εἰδωλο του.

θα πεῖ ἡ (ἄϋλη ἐδῶ, ὅπως κι ἄλλοι) «εἰκόνα». Ἡ μεταφορά τοῦ ὀνόματος μιᾶς ζωτικῆς ψυχῆς, ψυχῆ, στήν Ψυχὴ τοῦ Νεκροῦ, ὀφείλεται φυσικά στήν ἐξατομικευτική, κ' ἐδῶ λειτουργία τοῦ ὅρου. Ἐξατομικεύοντας τή γενικὴ ἔννοια τῆς ζωῆς σ' ὀρισμένο πρόσωπο, ἢ «ψυχὴ», σάν ἐξατομικευμένη ζωὴ εἶναι πάντα ἡ «ψυχὴ κάποιου» πού θά πεῖ ὀρισμένου προσώπου. Ἔτσι φτάνει νά σημαίνει τόν «ζωντανό ἐαυτό», ἄρα τό ἴδιο τό ἄτομο, κ' ἡ ἔκφραση «ἡ ψυχὴ μου», πού θά πεῖ «ἡ ζωὴ μου» ἢ «ὁ ζωντανός ἐαυτός μου», νά σημαίνει «ἐγώ», ἢ ἔκφραση «ἡ ψυχὴ σου», πού θά πεῖ «ἡ ζωὴ σου» ἢ «ὁ ζωντανός ἐαυτός σου» νά σημαίνει «ἐσύ», καί ἡ ἔκφραση «ἡ ψυχὴ του», πού θά πεῖ «ἡ ζωὴ του» ἢ «ὁ ζωντανός ἐαυτός του», νά σημαίνει «αὐτός» ἢ «ἐκεῖνος».

Χάρη στήν ἐξατομικευτικὴ λειτουργία καί στό ἰσοδύναμό της μέ τήν προσωπικὴ ἀντωνυμία, ὁ ὅρος ψυχὴ μεταφέρεται ἀπὸ τό πρόσωπο τοῦ ζωντανοῦ στή χαμένη ιδιότητα τοῦ νεκροῦ (τόν «ζωντανό του ἐαυτό»), κ' ἐδῶ στή φασματικὴ του εἰκόνα.

Ἔχουμε, ἔτσι, καί γιά τοὺς Ἑλληνες τῆς προορφικῆς περιόδου, *δύο ψυχές, μία τοῦ ζωντανοῦ, πού λέγεται θυμός, καί μία τοῦ Νεκροῦ, πού λέγεται νέκυς καί εἰδωλον, καί, τέλος, ψυχὴ, μέ καταχρηστικὴ σημασία.*

Ἀνάμεσα στοὺς Ῥωμαίους, οἱ λέξεις *anima* καί *animus* σημαίνουν τήν Ἀναπνοή καί παραπέρα, ἡ πρώτη τή «ζωή» κ' ἡ δεύτερη τή «συνειδήση», ὀνοματίζοντας δύο τύπους ζωτικῆς ψυχῆς, μία πιό φυτικὴ καί μία πιό πνευ-

ματικὴ, πού καταβάθος εἶναι ἡ Ζωτικὴ Ψυχὴ στίς δύο της πλευρές, ζωτικὴ ἀρχὴ ἀπὸ τῆς μιᾶς καί τόπος ἢ ὄργανο τῆς συνειδήσης ἀπὸ τῆς ἄλλης. Ἐτούτῃ εἶναι ἡ ψυχὴ, ἡ *anima* (γιατί τό *animus* παρουσιάζεται περισσότερο σάν ἐξαρτημένη ἐνέργεια), πού παίρνει μέσα του μέ τόν ὕστατο ἀσπασμό ὁ στενότερος συγγενῆς τοῦ πεθαμένου. Ὡστόσο ἡ ψυχὴ τούτῃ δέν ἔφτασε ν' αὐτονομηθεῖ σάν Ψυχὴ τοῦ ζωντανοῦ, οὔτε, ὅπως ἡ ἑλληνικὴ ψυχὴ, νά σημαίνει τήν Ψυχὴ τοῦ Πεθαμένου. Τῇ ζωτικὴ ψυχὴ ἀνάμεσα στοὺς Ῥωμαίους τήν ἀντιπροσωπεύει μιὰ παράσταση ἀνάλογη μέ τό *Ka* τῶν Αἰγυπτίων.

Ἀπὸ τῆς γέννησής του ἴσαμε τό τέλος του, τόν ἄνθρωπο τόν ἀκολουθεῖ ἓνα πνεῦμα δεμένο στενά μέ τήν ἴδια του τὴ ζωὴ, πού τοῦ εἶναι ἓνας δαίμων προστάτης. Γιά τοὺς ἄντρες τό πνεῦμα τοῦτο λέγεται *Genius*, γιά τίς γυναῖκες λέγεται *Juno*, πού θά πεῖ πώς χωρίζεται σ' ἀρσενικό καί θηλυκό, κατὰ τό φύλλο τοῦ προσώπου.

Ἡ λέξη βγαίνει, λένε ἀπὸ τό *gignere*, πού σημαίνει τὴν ἀναπαραγωγικὴ λειτουργία, τό γεννᾶν, κ' εἶναι ἔτσι τό πνεῦμα τοῦτο ἡ δαιμονοποιημένη γεννητικὴ δύναμη, πού κληρονομεῖται ἀπὸ πατέρα σέ γιό καί πού φωλιάζει μέσα στό σπέρμα. Ἐδῶ του, ἔτσι, εἶναι τό μέτωπο (ἀπὸ τόν ἐγκέφαλο τό κεφάλι σχετίζεται μέ τό σπέρμα), κι ὅταν ὁ Ῥωμαῖος θέλει νά τιμήσει τόν *Genius*, ἀγγίζει τό μέτωπό του. Στήν καθολικὴ, ὡστόσο, τούτῃ ἐρμηνεία δέν θά μπορούσε κανεὶς νά δώσει τήν ἐμπιστοσύνη του, ξέροντας πώς ὁ ρόλος τοῦ ἄντρα στήν ἀναπαραγωγή εἶναι ἄγνωστος ἢ ἀκαθόριστος στὰ χαμηλότερα στάδια, καί πώς καί γιά τοὺς ἴδιους τοὺς Ῥωμαίους, πού ἀναπτύξανε τό πιό αὐστηρό πατρι-αρχικὸ καθεστῶς ἢ σχέση ἀνάμεσα στό παιδί καί στή μάνα εἶναι «φυσικό γεγονός», ἐνῶ ἡ πατρότητα πέφτει στή σφαῖρα τοῦ πολιτικοῦ μόνο νόμου.

Ἀπὸ τήν ἄλλη, δέν θά μπορούσε κανεὶς νά καταλάβει, πάνου στήν ἐρμηνεία αὐτῇ, τό χωρισμό τῆς γεννητικῆς αὐτῆς δυνάμεις σ' ἀρσενικὴ γιά τοὺς ἄνδρες καί θηλυκὴ γιά τίς γυναῖκες. Ἔτσι μποροῦμε νά δοῦμε τόν *Genius* περισσότερο κοντά στήν ἔννοια τοῦ *genus*, παρά τοῦ *gignere* στήν σημασία τῆς ἀναπαραγωγικῆς λειτουργίας, κ' ἔτσι μιὰν ἀνάλογη ρίζα καί πορεία μέ τό ὁμόλογο *Ka* τῶν Αἰγυπτίων. Εἶναι ἡ διαχυμένη μέσα στό (ἀρχικά τοτεμικό) γένος ζωτικὴ δύναμη ἢ ζωή, ὁμαδικὴ κι ἀτομικὴ μαζί· πού ὁ ἀρχικός ξαναγυρισμός της στήν ὁμαδικότητα στενεύει στήν κληρονόμησή της ἀπὸ πατέρα σέ γιό· πού, καθὼς τό γένος ἀντιπροσωπεύει τὴ συνέχεια, σχετίζεται μέ τήν ἀναπαραγωγή· καί πού, ἀπὸ τήν ἄλλοτινὴ ἐνότητα κι ἀλληλεγγύη τοῦ γένους, μεταγυρίζει σέ δαίμονα προστάτη τοῦ μέλους.

Ἀξιοσημείωτη, ἀπὸ τούτῃ τήν πλευρά, εἶναι μιὰ πρόσφατη ἀποψη, πώς ὁ *Genius* εἶναι ἓνας γιά κάθε οἰκογένεια, καί ἀρχικά ἴσως, ἓνας γιά κάθε γένος. Ἀπὸ τήν ἄλλη, ἡ Ψυχὴ τοῦ Νεκροῦ γιά τοὺς Ῥωμαίους, πού ποιητικὰ λέγεται καί *umbra* (ἀνάλογα μέ τό ἑλληνικὸ σκῆ), ἀνήκει ὁμαδικότητα ὅλων τῶν νεκροψυχῶν, πού ὀρίζεται μέ τοὺς πληθυντικούς ὅρους *mortui* καί *manes*. Ἡ πρώτη λέξη, ἀντίστοιχη μέ τήν ἑλληνικὴ νέκυες *μαρτυρά* πώς ἡ Ῥωμαϊκὴ Νεκροψυχὴ εἶναι ἡ φασματικὴ κ' ἐδῶ εἰκόνα τοῦ Νεκροῦ· ἡ λέξη *manes* σημαίνει, ὅπως πάνω-κάτω καί ἡ ἑλληνικὴ χθόνιοι σάν ἀφορὰ τοὺς νεκρούς, τίς νεκροψυχές ἀνεβασμένες στήν τάξη δαιμόνων. Τά λιγοστά ὅμως αὐτὰ παραδείγματα τοῦ ξεχωρισμοῦ τῶν δύο ψυχῶν ἀνάμεσα στοὺς καθυστερημένους καί τοὺς ἀρχαίους λαούς, συμπληρώνονται σ' οἰκουμηνικότερους κύκλους ἀπὸ τίς ταυτόχρονες, παράλληλες κι ὁλοτέλα διαφορετικὲς τύχες τῶν δύο ψυχῶν, τόν ἀέναο μετασαρκωμό τῆς Ζωτικῆς Ψυχῆς καί τήν καταφυγὴ τῆς Νεκροψυχῆς σ' ἓνα ἀλαργινὸ βασίλειο τῶν σκιῶν· ἀπὸ τὰ ἔθιμα πού πολεμοῦνε νά περισώσουν, νά κερδίσουν ἢ νά λευτερώσουν τὴ Ζωτικὴ Ψυχὴ, καί νά σκοτώσουν, ν' ἀλαργέψουν ἢ νά καταδέσουν τὴν Ψυχὴ τοῦ Νεκροῦ ἀπὸ τόν ἴδιο τρόπο πού μεταχειρίζονται τό ζωντανό Λεῖψανο καί τὴν Ψυχὴ τοῦ Νεκροῦ· κι ἀπὸ τὴ δαιμονοποίηση, τέλος, ἡ θεοποίηση τῆς Ψυχῆς τοῦ Νεκροῦ, σὰ φορέα τῆς προσωπικότητάς του σ' ἓνα ψηλότερο κύκλο. Ἡ διάκριση, τέλος, τῶν Δύο Ψυχῶν δίνει ν' αὐτοτοποθετεῖται καί ν' αὐτοερμηνεύεται τό μέγα, ἀσυνάρτητο, ἀντιφατικὸ κι ἀλλοπρό-σαλλο, ἀλλιῶς, πλῆθος τῶν

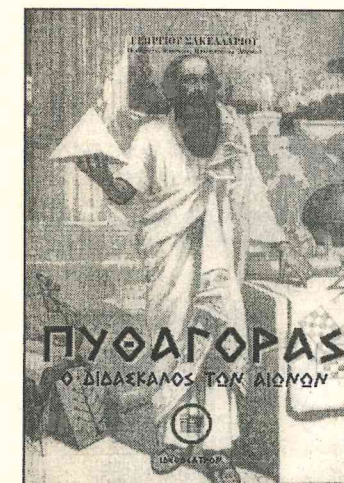
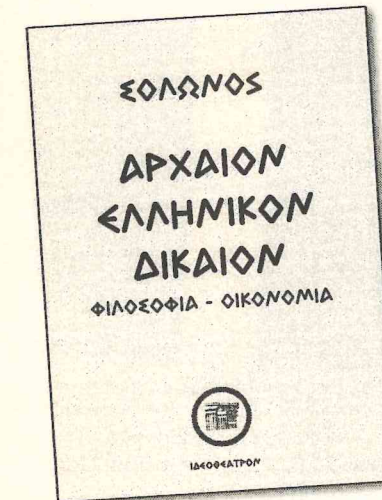

δοξασιῶν γιά τήν Ψυχὴ καί τῶν ἐθίμων τοῦ θανάτου. Στό Πρῶτο, ἔτσι, στάδιο τῆς μελέτης μας θά παρακολουθήσουμε τίς δοξασίες γιά τὴ φύση, τίς ἔδρες, τίς λειτουργίες, τίς περιπέτειες στὴ ζωὴ καί τίς μετασαρκώσεις μετά θάνατο τῆς Ζωτικῆς ψυχῆς, καθὼς καί τό ξαναγεννημά της. Στό Δεύτερο θά δοῦμε τοὺς κινδύνους καί τὴν φύλαξη τῶν ζωντανῶν ἀπὸ τό ζωντανό Λεῖψανο καί τὴν Ψυχὴ τοῦ Νεκροῦ, τὰ δικαιώματά του πάνου στήν κινητὴ περιουσία καί στοὺς συντρόφους του, καί τό νόημα καί τὰ ἔθιμα τοῦ Πένθους. Στό Τρίτο θ' ἀκολουθήσουμε τὴν Ψυχὴ τοῦ Νεκροῦ στό ταξίδι της καί θά δοῦμε τοὺς κόσμους τῶν ψυχῶν πού τὴν καρτεροῦν κι ὀρισμένα σταθερὰ χαρακτηριστικά τους. Στό Τέταρτο θά μελετήσουμε τὴν θεοποίηση τῆς ψυχῆς τοῦ Νεκροῦ μέ τίς τελετές τῆς Βασιλικῆς Στέψης, πού μεταφέρουνται στήν Ταφή, κι ὀρισμένα στοιχεῖα τῆς νεκρολατρίας. Στό Πέμπτο, τέλος, μέρος τῆς μελέτης μας θά δοῦμε πώς μέσα ἀπὸ τὴ *θιασικὴ ἰδεολογία*, ἡ ἀπρόσωπη, συνειδητὴ, κι ἀθάνατη Ζωτικὴ Ψυχὴ ταυτίζεται μέ τὴν προσωπικὴ, ἀσύνειδη, καί θνητὴ Ψυχὴ τοῦ Νεκροῦ, γιά νά δώσει τὴ νέα ιδέα τῆς προσωπικῆς, συνειδητῆς, ἀθάνατης Πνευματικῆς Ψυχῆς, πού τὴ μορφώνουν οἱ Ὀρφικοὶ καί πού τὴν ἐπιβάλλει ἡ ἑλληνικὴ φιλοσοφία. (συνέχεια στό ἐπόμενο)

Εκδόσεις - βιβλία **Ίδεο-Θέατρον**

Στουρνάρη 57 104.32 Ἀθήνα Τηλ.: 52.37.543 **ΑΝΤΩΝ. ΑΝΑΣΤΑΣΑΚΗ**
ΤΙΜΟΚΑΤΑΛΟΓΟΣ 1999

Ο καθηγητής Φιλοσοφίας του Παν/μίου Ἀθηνῶν **Γ. Σακελλαρίου** ἀναλύει ὅλο τὸ μυθικὸ καὶ ἐκπαιδευτικὸ σύστημα τοῦ **ΠΥΘΑΓΟΡΟΥ**. Πῶς μπορούμε νὰ ἐφαρμόσουμε σήμερα τὸ ἠθικὸ του σύστημα. Τὸ μοναδικὸν πρακτικὸν ἐγχειρίδιον αὐτογνωσίας καὶ πνευματικῆς ἀνεξίτητης διὰ μέσου τῆς **ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΠΑΡΑΔΟΣΕΩΣ**. 5.500 δρχ.

Ἡχογραφεμένες θεατρικὲς παραστάσεις μετὰ τὸν Ἀντώνιον Ἀναστασάκη

3.000 δρχ. ἐκάστη κασέτα

Ἀ. Ἀσημακόπουλου
ΚΟΣΜΟΓΟΜΙΑ
ΟΡΕΣΤΗ

Πλάτωνος
ΑΠΟΛΟΓΙΑ
ΕΣΚΡΑΤΟΥΣ

Πλάτωνος
ΣΥΜΠΟΣΙΟΝ
ΦΑΙΔΡΟΣ

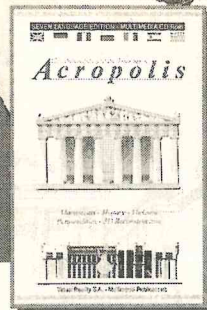
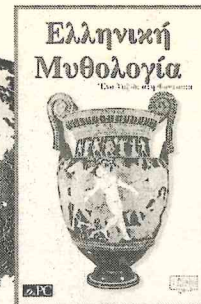
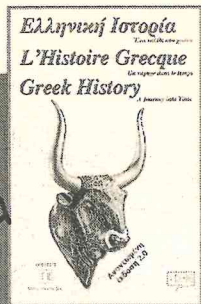
Κ. ΚΟΥΡΤΙΔΟΥ
ΑΡΧΑΙΑ
ΕΛΛΗΝΙΚΑ
ΜΥΣΤΗΡΙΑ

Ίδεο-Θέατρον

4.000 δρχ.

Οἱ ἐκδόσεις
ΕΙΚΟΝΙΚΗ
ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ
(VR)
σὲ συνεργασία
μὲ τὸ
ΙΔΕΟΘΕΑΤΡΟΝ
σᾶς προσκαλοῦν
σ' ἓνα
MULTIMEDIA

ΤΑΞΙΔΙ
ΣΤΟΝ
ΕΛΛΗΝΙΚΟ
ΠΟΛΙΤΙΣΜΟ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ

Καλύπτει 70 αἰῶνες ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ, ἀπὸ τὸ 5.000 π.Χ. μέχρι σήμερα. Ὅμως δὲν σταματᾷ στὴν ἀναφορὰ τῶν ἱστορικῶν γεγονότων. Παρουσιάζει τὴν τέχνη, τὴν λογοτεχνία, τὸ θέατρο καὶ τὶς πρὸ σημαντικὲς προσωπικότητες ὅλων τῶν χρόνων. Ἀποδίδει ἀκόμη -σὲ μορφὴ ντοκυμαντέρ- τὴν ἱστορικὴ διαδρομὴ τῆς Ἑλλάδος συνολικὰ καὶ παράλληλα παρουσιάζει σὲ 3 CD ἀναπαράσταση ἀπὸ τοὺς σημαντικότερους ἀρχαιολογικοὺς χώρους: Ἀκρόπολη, Κνωσὸ, Ὀλυμπία.

(9.900 δρχ.)

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΜΥΘΟΛΟΓΙΑ

Μᾶς ξεναγεῖ στὴν σφαῖρα τῆς φαντασίας τῶν Ἑλληνικῶν Μύθων μέσα ἀπὸ τὴν Θεογονία, τὴν Τιτανομαχία, τὴν Γιγαντομαχία, τὴν Ἀνθρωπογονία καὶ τὴν ζωὴ καὶ κατορθώματα τῶν Δώδεκα Ὀλυμπίων Θεῶν καὶ τοὺς μυθικοὺς ἥρωες Ἡρακλῆ, Θησέα, Ἰάσωνα, Ἀχιλλέα, Ὀδυσσεά καὶ Μίνωα. Ἀκόμη παρουσιάζει τὶς ἄγνωστες πτυχὲς τῆς Ἀργοναυτικῆς Ἑκστρατείας καὶ τοῦ Τρωικοῦ Πολέμου.

(11.800 δρχ.)

ΑΚΡΟΠΟΛΗ

Μᾶς καλεῖ νὰ γνωρίσουμε τὴν ἀπαράμιλλη ὀμορφιὰ τοῦ μνημείου ποὺ περνᾷ σ' ὅλο τὸν κόσμον ἓνα ξεχωριστὸ μήνυμα ἀνὰ τοὺς αἰῶνες. Γνωρίστε τὴν ἀρχιτεκτονική, τὴν ἱστορία, τοὺς μύθους, τὶς λεπτομέρειες καὶ τὰ σημαντικώτερα πρόσωπα ποὺ συνέδεσαν τὸ ὄνομά τους μὲ τὸ ἀξεπέραστο κάλλος του. Μέσα ἀπὸ τὴν **ΑΚΡΟΠΟΛΗ** θὰ ξεναγηθῆτε στὸ Μουσεῖο τοῦ Ἱεροῦ Βράχου. Γνωρίστε τὰ ἐκθέματά του καὶ τὴν τέχνη τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων.

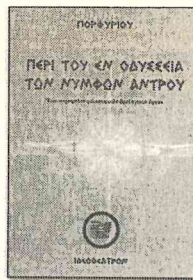
(8.000 δρχ.)

ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΜΟΥΣΕΙΑ

Μέσα ἀπὸ τὰ "Ελληνικὰ Μουσεία" μπορούμε νὰ ἐπισκεφθοῦμε κάθε γωνιὰ τῆς Ἑλλάδος καὶ νὰ γνωρίσουμε ἀπὸ κοντὰ τὸν θαυμάσιο κόσμο τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς τέχνης. Γνωρίστε ἀπὸ κοντὰ τὰ κύρια ἐκθέματα τῶν Μουσείων: **ΑΚΡΟΠΟΛΕΩΣ - ΒΥΖΑΝΤΙΝΟ - ΕΘΝΙΚΟ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟ - ΠΕΛΛΑΣ - ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ - ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ - ΚΥΠΡΟΥ - ΟΛΥΜΠΙΑΣ - ΔΕΛΦΩΝ.**

(8.000 δρχ.)

ΤΑ ΜΟΝΑΔΙΚΑ CD ROMS ΜΠΟΡΕΙΤΕ ΝΑ ΤΑ ΠΡΟΜΗΘΕΥΘΗΤΕ
ΑΠΟ ΤΟ ΙΔΕΟΘΕΑΤΡΟΝ Στουρνάρη 57
ΑΠΟΣΤΕΛΛΟΝΤΑΙ ΔΙ' ΑΝΤΙΚΑΤΑΒΟΛΗΣ Τηλ.: 52.37.543

ΠΟΡΦΥΡΙΟΥ ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΕΝ ΟΔΥΣΣΕΙΑ ΤΩΝ ΝΥΜΦΩΝ ΑΝΤΡΟΥ

Κυκλοφορεί για πρώτη φορά
τό κορυφαίον φιλοσοφικόν-θεολογικόν
τοῦ Πορφυρίου. Γέμει Μυστηριακῶν καί
ἀπορρήτων ἀληθειῶν γιά τήν πορεία τῆς
ψυχῆς μετά θάνατον, ἀποσυμβολίζοντας
μέρος τῆς μυθικῆς διδασκαλίας τοῦ Ὁμήρου.
Μετάφρασις -Εἰσαγωγή - σχόλια - ἀνάλυσις τῆς
φιλοσοφίας τοῦ Πορφυρίου Ἀγίς καί Παν. Μαρίνη 2.500 δρχ

Διδῶς Καλλέργη Ἡ σημαντικώτερη ἐρμηνεία γιά τὸ Ἑλληνικὸ Δωδεκάθεο ΦΥΣΙΟΛΟΓΙΚΗ ΒΙΟΛΟΓΙΚΗ - ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΗ ΟΙ ΔΩΔΕΚΑ ΟΛΥΜΠΙΟΙ ΘΕΟΙ

3.500 δρχ.

Διδῶς Καλλέργη MEMBER OF THE INTERNATIONAL PYTHAGOREAN PHILOSOPHICAL SOCIETY Τὶ εἶναι κατὰ τοὺς Πυθαγορείους Ο ΝΟΥΣ, Η ΓΝΩΣΗ Η ΨΥΧΗ ΚΑΙ ΤΟ ΠΝΕΥΜΑ

1.800 δρχ.

Διδῶς Καλλέργη MEMBER OF THE INTERNATIONAL PYTHAGOREAN PHILOSOPHICAL SOCIETY ΤΑ ΑΡΧΑΙΑ ΜΥΣΤΗΡΙΑ Ἡ πνευματικὴ κληρονομιά τῆς Ἑλλάδος

2.000 δρχ.

Διδῶς Καλλέργη MEMBER OF THE INTERNATIONAL PYTHAGOREAN PHILOSOPHICAL SOCIETY ΥΜΗΤΤΟΣ ΤΟ ΙΕΡΟΝ ΟΡΟΣ ΤΗΣ ΑΤΤΙΚΗΣ

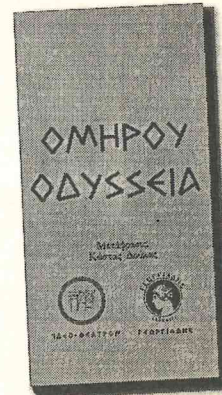
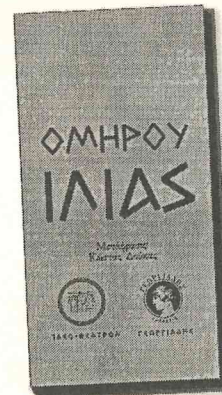
1.500 δρχ.

Σπύρου Πιμπλή ΠΑΝΑΘΗΝΑΙΑ

Πῶς ἐτελοῦντο - Ὁ συμβολισμός -
Ἡ διαμόρφωσις καί ὀργάνωσις τῶν
Παναθηναίων - Ἀγῶνες καί Πομπή

2.000 δρχ.

ΟΜΗΡΙΚΑ ΕΠΗ

Νέα μετάφρασις μὲ προσέγγισι
τῆς Ὀμηρικῆς διαλέκτου τοῦ Κώστα Δούκα
Μία ἱστορικὴ ἔκδοσις

Μὲ τὴν συνεργασίαν τοῦ οἴκου "Γεωργιάδης" ἑκάστο: 14.000δρχ.

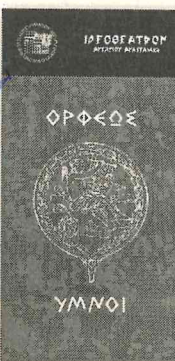
Φιλοσοφικὸ δοκίμιον τοῦ
Ἀναστάσιου Ἀσημακόπουλου

Ἑσωτερικὴ ἀνάλυσις,
ἀποσυμβολισμός
καί συνέχεια

τοῦ
ΟΙΔΙΠΟΔΑ ΤΥΡΑΝΝΟΥ
ΟΙΔΙΠΟΔΑ ΕΠΙ ΚΟΛΩΝΩ
τοῦ Σοφοκλέους

σέ θεατρικὴ μεταφορά ἀπὸ τὸν
Ἀντώνη Ἀναστασιάδη

2.000 δρχ.

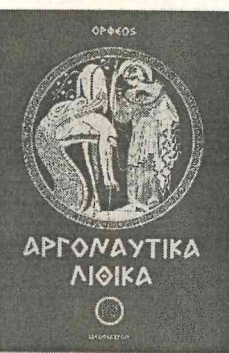

ΟΡΦΕΩΣ ΥΜΝΟΙ

Οἱ Ἱεροὶ
λεπτομερῶς
Ὑμνοι τῶν Ἑλλήνων

Ἀποβλέπουν
εἰς τὴν δημιουργίαν
πνευματικοῦ κλίματος,
διὰ τὴν ἐπιτέλεσιν
Ἱερουργίας
ἢ καὶ Θεοφανείας

3.500 δρχ.

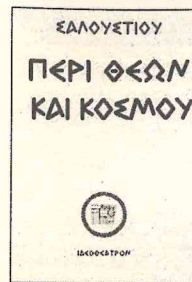
ΟΡΦΕΩΣ ΑΡΓΟΝΑΥΤΙΚΑ ΛΙΘΙΚΑ

(Ἡ χρῆσις τῶν λίθων
ἀπὸ τὸν μέγα Ὀρφέα)

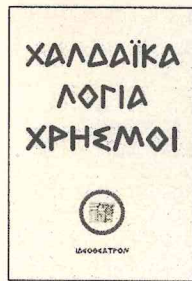
Ἀρχαῖο κείμενο -
μετάφρασις - παρουσίασις
ὅλου τοῦ μύθου
τῆς Ἀργοναυτικῆς
ἐκστρατείας - πίνακες
καὶ ἀποσυμβολισμός.

3.000 δρχ.

Ἐπανεκδόσις τῆς σειρᾶς τοῦ Π. Γράβιγγερ ἙΛΛΗΝΙΚΗ ΜΥΣΤΑΓΩΓΙΑ
Μὲ τὴν συνεργασίαν ἸΔΕΟΘΕΑΤΡΟΥ καὶ οἴκου ΔΙΜΕΛΗ

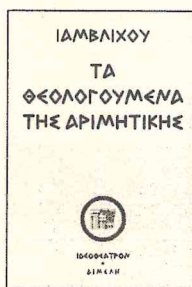
Σύνοψις τῆς Ἑλληνικῆς Φιλοσοφίας
καὶ τῆς Μυστηριακῆς
καὶ Μεταφυσικῆς
διδασκαλίας περὶ θεῶν καὶ κόσμου,
ἀνθρώπου, ψυχῆς καὶ εἰμαρμένης.
Τὸ ἔργον αὐτὸ ἐξεπῆγασεν ἐκ τῶν
προσπαθειῶν τοῦ Ἰουλιανοῦ
πρὸς ἀναστήλωσιν
τῆς Ἀρχαίας Ἑλληνικῆς
Παραδόσεως.

ΧΑΛΔΑΪΚΑ ΛΟΓΙΑ

Τὸ βιβλίου
πὺρ συνεβουλευόντιο ὅλοι
οἱ Ἑλληνες φιλόσοφοι

4.500 δρχ.

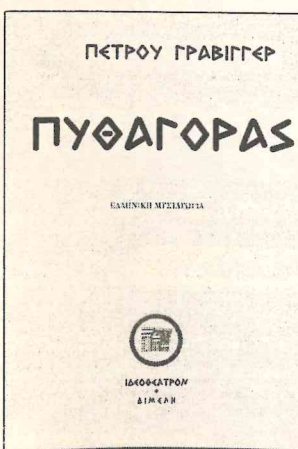
Ἰαμβλίχου ΤΑ ΘΕΟΛΟΓΟΥΜΕΝΑ ΤΗΣ ΑΡΙΘΜΗΤΙΚΗΣ

3.500 δρχ.

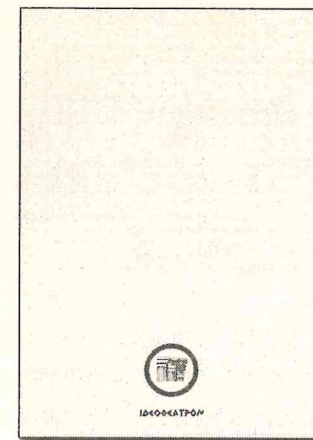
Jean Mallinger ΤΑ ΜΥΣΤΙΚΑ ΤΩΝ ΠΥΘΑΓΟΡΕΙΩΝ ΤΑ ΑΠΟΡΡΗΤΑ ΕΙΣ ΤΟΝ ΠΛΟΥΤΑΡΧΟΝ

3.500 δρχ.

Πέτρου Γράβιγγερ Ο ΠΥΘΑΓΟΡΑΣ ΚΑΙ Η ΜΥΣΤΙΚΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΤΟΥ ΠΥΘΑΓΟΡΙΣΜΟΥ

12.000 δρχ.

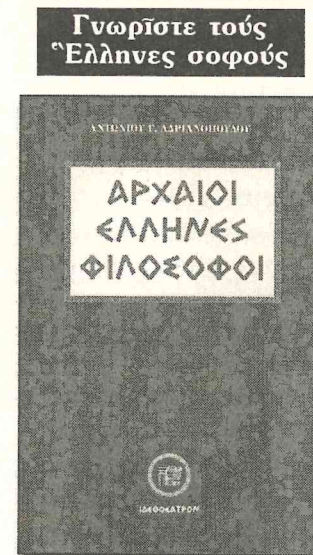

ΜΑΙΡΗ ΜΑΚΡΑ
ΓΝΩΡΙΞΕ
ΤΗΝ ΨΥΧΗ ΣΟΥ
ΜΕΣΑ ΑΠΟ ΤΑ
ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΑΡΧΕΤΥΠΑ
Ὁδηγὸς
αὐτογνωσίας
ἀλλὰ καὶ
ψυχολογικῆς
ἀναλύσεως
τῆς Μυθολογίας

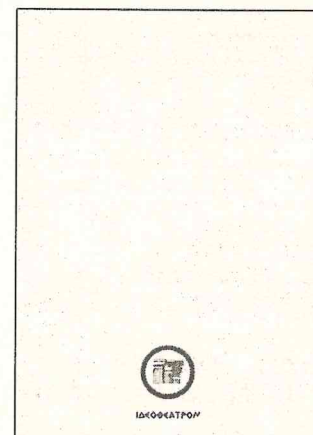
Οἱ ἱπτάμενοι δίσκοι ποὺ
ἐμφανίζονται στὴν Γῆ
ἀφήνουν γραπτὲς μαρ-
τυρίες
ὅτι εἶναι ἀπόγονοι τῶν
Ἑλλήνων, ποὺ ζοῦν
ἐντὸς ἀτράκτου. Διέ
φυγαν
στὸ διάστημα
μετὰ τὴν Τιτανομαχία.
Τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου
ὅμως ἔφθασε καὶ
ΟΙ ΑΡΓΟΝΑΥΤΕΣ
ΕΠΙΣΤΡΕΦΟΥΝ

4.500 δρχ.

Α. ΑΔΡΙΑΝΟΠΟΥΛΟΥ
Μία μοναδικὴ
πραγματεία
καὶ ἐσωτερικὴ ἀνάλυσις
τῶν διδασκάλων
τῆς ἀνθρωπότητας
ΟΡΦΕΥΣ - ΘΑΛΗΣ
ΑΝΑΞΙΜΑΝΔΡΟΣ
ΑΝΑΞΙΜΕΝΗΣ
ΠΥΘΑΓΟΡΑΣ
ΞΕΝΟΦΑΝΗΣ
ΠΑΡΜΕΝΙΔΗΣ
ΖΗΝΩΝ
ΕΜΠΕΔΟΚΛΗΣ
ΗΡΑΚΛΕΙΤΟΣ
ΑΝΑΞΑΓΟΡΑΣ
ΔΗΜΟΚΡΙΤΟΣ
ΕΞΟΚΡΑΤΗΣ
ΠΛΑΤΩΝ - ΕΠΙΣΤΡΕΦΟΥΝ

5.500 δρχ.

Φιλοσοφικὴ
προσέγγισι
τῆς
ΑΡΜΟΝΙΑΣ
τοῦ
ΣΥΜΠΛΑΝΤΟΣ
καὶ τῶν
ΟΝΤΩΝ
μὲ
ΜΟΥΣΙΚΗ
καὶ
ΧΟΡΟ

ΟΙ ΔΙΑΛΕΞΕΙΣ ΤΟΥ ΙΔΕΟΘΕΑΤΡΟΥ

Μέ προβολές ταινιών
VIDEO - DVD - CD ROM

Κάθε Κυριακή 6:30 μ.μ. * Γενική είσοδος: 1.500 δρχ.

Δεκέμβριος '98

6 Κυρ.

ΟΙ ΑΠΟΚΑΛΥΨΕΙΣ ΤΟΥ ΔΙΣΧΥΛΟΥ

ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΤΛΑΝΤΙΔΑ

Δημήτριος Λαζογιώργος 'Ελληνικός (Συγγραφέας)

13 Κυρ.

Ο ΥΠΕΡΑΝΘΡΩΠΟΣ

Στέφανος 'Ελμάζης

(Συγγραφέας - Δ/ντής περιοδικού ANIXNEYΣΕΙΣ)

20 Κυρ.

ΓΕΩΜΥΘΟΛΟΓΙΑ

ΕΙΚΟΝΑ - ΜΟΥΣΙΚΗ - ΛΟΓΟΣ

Ιωάννης Γεωργιόπουλος (Περιβαλλοντιστής, παιδαγωγός)

27 Κυρ.

Ο ΑΝΘΡΩΠΟΣ ΤΟΥ 1998

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΛΙΑΝΤΙΝΗΣ

(Προβολή ταινίας και αναφορές για τη σκέψη του)

Ιανουάριος '99

3 Κυρ.

ΤΑΞΙΔΕΥΟΝΤΑΣ ΣΤΟ ΣΥΜΠΑΝ

Ματσόπουλος Νικόλαος (Αστρονόμος)

(προβολή ταινίας για το σύμπαν από το 'Αστεροσκοπείο)

10 Κυρ.

ΒΙΑ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ

Χριστίνα 'Αντωνοπούλου

(Επ. καθηγήτρια Ψυχολογίας Παιδαγωγικού Παν/μίου)

17 Κυρ.

ΟΙ ΓΕΩΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΕΣ ΡΙΖΕΣ

ΤΟΥ ΑΡΧΑΙΟΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ

Ηλίας Μαριολάκος (Καθ/τής Γεωλογίας Παν/μίου 'Αθηνών)

24 Κυρ.

ΟΝ ΚΑΙ ΔΙΚΑΙΟΕΥΝΗ

Νικόλαος 'Αγγελής

(Νομικός)

31 Κυρ.

ΤΟ ΣΠΗΛΑΙΟ ΤΟΥ ΕΥΡΙΠΙΔΟΥ

ΠΡΟΪΣΤΟΡΙΑ - ΙΣΤΟΡΙΑ

Ιωάννης Λώλος

(Επ. καθ/τής προϊστορικής 'Αρχαιολογίας Παν/μίου 'Ιωαννίνων)

Φεβρουάριος '99

7 Κυρ.

Η ΚΑΤΑΓΩΓΗ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ

Δημήτριος Δημόπουλος

(Ερευνητής εθνικών και εθνολογικών θεμάτων, Μηχανολόγος Ε.Μ.Π., Συγγραφέας)

14 Κυρ.

Η ΕΠΙΚΑΙΡΟΤΗΣ ΤΟΥ ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ

Ηλίας Νικολούδης

(Δρ. Φιλοσοφίας Παν/μίου Παρισιών και Ε.Μ.Π.)

21 Κυρ.

ΚΑΠΟΔΙΕΤΡΙΑΣ

Ο ΑΝΘΡΩΠΟΣ - Ο ΚΥΒΕΡΝΗΤΗΣ

Ελένη Κούκου (Ιστορικός - Φιλοσοφική Σχολή 'Αθηνών)

28 Κυρ.

ΤΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΤΩΝ ΞΟΦΩΝ

ΓΥΝΑΙΚΩΝ ΣΤΗΝ ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΑΔΑ

Ανδρέας Παναγόπουλος (Καθηγητής Παν/μίου 'Αθηνών)

ΜΑΘΗΜΑΤΑ ΕΠΙΜΟΡΦΩΣΕΩΣ

Δεκέμβριος '98 - Ιανουάριος - Φεβρουάριος '99

Η Ιστορία της Μουσικής

μέ τό Νίκο Κανελόπουλο

(Μουσικό έρευντή της κλασικής μουσικής, παραγωγό της έκδοσης του 'Αθήνα 9.84 Η Κλασική Κομπάκι Δισκοθήκη)

Μέ προβολές VIDEO και CD ROM

Κάθε Τρίτη 5:30 μμ.

Γεν. είσοδος 1.500 δρχ.

η ηθική των Πρωτοκρατικών

μέ την Άννα Κελεσίδου

(Δ/ντρια του Φιλοσοφικού Κέντρου της 'Ακαδημίας 'Αθηνών)

Κάθε Τρίτη 8 μμ.

Γεν. είσοδος 1.500 δρχ.

ΣΥΓΧΡΟΝΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ ΔΗΜΙΟΥΡΓΟΙ

Μέ προβολές VIDEO και CD ROM

Κάθε Τετάρτη 8 μμ.

Γεν. είσοδος 1.500 δρχ.

Ψυχογονία

μέ την Άλτάνη

Κάθε Παρασκευή 8 μμ.

Γεν. είσοδος 1.500 δρχ.

Από την Φυσική στή Μεταφυσική

(Συνείδηση και Φυσικός Κόσμος)

μέ τό Νίκο Ταμπάκη

Διπλ. Μηχ. Ε.Μ.Π. - Δρ. Φιλοσοφίας, Μέλος Διεπιστημονικής Ομάδας Παν/μίου 'Αθηνών - Συνεργάτης Κέντρου Φιλοσοφικών Έρευνών

Κάθε Σάββατο 6:30 μμ.

Γεν. είσοδος 1.500 δρχ.

ΕΝ ΑΡΧΗ ΗΝ Ο ΛΟΓΟΣ ΚΑΙ ΘΕΟΣ ΗΝ Ο ΛΟΓΟΣ

ΔΙΑ ΜΕΣΟΥ ΤΗΣ ΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΑΣ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΛΟΓΟΥ

(Η πιο φυσιολογική, δυναμική και άμεση διάπλαση των παιδιών σας)

Θέλετε τά παιδιά σας νά γνωρίσουν τους κανόνες προφοράς της 'Ελληνικής Γλώσσας και νά μάθουν γιά πάντα νά άρθρώνουν τέλεια τήν 'Ελληνική, έλευθερώνοντας και έκφράζοντας τίς σκέψεις τους και τά συναισθήματά τους; (Μαθήματα 'Ορθοφωνίας - 'Αγωγής Λόγου - Ρητορικής Τέχνης).

Θέλετε τά παιδιά σας νά μάθουν γιά πάντα τήν φυσιο-λογική διαφραγματική άναπνοή που θά τους προσφέρν φυσική και πνευματική υγεία, δύναμη στον λόγο και τήν μεγαλύτερη δυνατή λήψη όξυγόνου μέ όλα τά εύ-εργετικά συνεπακόλουθα; (Αϊμάτωση του έγκεφα-λου, άπάλειψη νοσημάτων των πνευμόνων κ.λπ.).

Θέλετε τά παιδιά σας νά καλλιεργήσουν τήν μνή-μη τους και νά έγχαράξουν βαθιά στον νοϋ τους, τίς γνώσεις και τά κείμενα, και νά μή τά μαθαίνουν "παπαγαλία"; (Η μνήμη είναι ζωντανός οργανισμός και επιδέχεται καλλιέργεια και εκπαίδευση).

Θέλετε τά παιδιά σας νά έξασκηθούν στην παρα-τήρηση, τήν άλληλουχία των ιδεών, τήν μελέτη των άναλογιών, στην άναλυτική και συνθετική σκέψη άσκούμενοι διά μέσου των 'Ομηρικών 'Επών;

Θέλετε τά παιδιά σας νά έμπλουτίσουν τό λεξιλόγιό τους μέ όρους έπιστημονικούς, φιλοσο-φικούς, ποιητικούς, από τήν παναρχαία όμηρική διάλεκτο - τήν μητέρα όλων των Εύρωπαϊκών γλωσ-σών - άβίαστα και χωρίς έπί πλέον μελέτη στο σπίτι; (Φράσεις και λέξεις όμηρικές, είτε αϋτούσιες είτε ως παράγωγα τίς χρησιμοποιούμε και σήμερα στην καθομιλουμένη).

Θέλετε τά παιδιά σας νά καλλιεργήσουν τον ψυ-χισμό τους μέ τίς άπαράμιλλες εικόνες και παρο-μοιώσεις της 'Ιλιάδος και της 'Οδυσσεΐας;

Θέλετε τά παιδιά σας νά έναρμονίζουν τίς κινή-σεις του σώματός των, μέ αϋτές των συναισθημάτων και του λόγου των; (Κινησιολογία).

Θέλετε τά παιδιά σας νά διδαχθούν από εκείνους που πιστεύουν διακαώς, κατέχουν και έχουν κάνει πράξη ζωής αϋτές τίς γνώσεις;

Θέλετε τά παιδιά σας νά γνωρίσουν, νά αγαπή-σουν και νά μιμηθούν τους 'Ελληνες 'Ηρωες και Φιλοσόφους;

Τότε αϋτούς τους 'Ελληνόπαιδες μέ πολλή χαρά θά τους δεχθούμε κοντά μας, γιά τήν μαθητεία και τήν εκπαίδευση στην μίμηση των άθανάτων 'Ελληνικών προτύπων, μαθητάς στην

"ΟΜΗΡΟΥ ΠΑΙΔΕΙΑ"

Τμήματα: Παρασκευή - Σάββατο και Κυριακή

Πληροφορίες - έγγραφές: "ΙΔΕΟΘΕΑΤΡΟΝ" Τηλ.: 52.37.543

ΜΙΜΗΣΙΣ
ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΠΡΟΤΥΠΩΝ

Ιδεο-θέατρον

ΑΝΤΩΝ. ΑΝΑΣΤΑΣΑΚΗ

... Σπ' αλήθεια, από τήν νηπιακή ηλικία, τά μικρά παιδιά, που μόλις αρχίζουν νά μαθαίνουν, έχουν γιά τροφο τήν διδα-σκαλία εκείνου, και σαν νά έχουμε παραγανωθεί μέ τά επη-του, ποτίζουμε τίς ψυχές μας μέ τό γάλα των στήλων του. Στέκεται δίπλα στον καθέναν από τήν αρχή, αλλά και στα χρόνια κατά τά όποια σιγά σιγά ανδρώνεται, γνωρίζει τήν μεγαλύτερη άκμή κατά τήν ηλικία της ολοκλήρωσης του καθενός και μέ-γχι τά γηρατεά δέν υπάρχει ο παραμικρός κορε-σμός, αλλά σταματώντας γιά λίγο διψάμε πάλι γι' αϋτόν.

Γενικά, μπορούμε νά πούμε πώς μέ τον 'Ομηρο τελειώνει κανείς, όταν τε-λειώνει και μέ τήν ζωή του.

«Ομηρικά 'Επειδήματα» 'Ηρακλείτου 1ος μ.Χ.

Τό "Ιδεοθέατρον" θέλοντας νά συμβάλλει στην παρουσίαση της Κλασικής 'Ελληνικής Παιδείας στο θέατρο δημιούργησε τήν "ΟΜΗΡΟΥ ΠΑΙΔΕΙΑ".

"Ένα θεατρικό έπιμορφωτικό όρώ-μενο μέ στόχο τήν ουσιαστική - βιω-ματική γνώση των 'Ομηρικών 'Επών και διά της θεατρικής μιμήσεως τήν δημιουργία 'Ελληνικών προτύπων.

ΘΕΑΤΡΙΚΗ ΑΝΑΠΑΡΑΣΤΑΣΙΣ
ΤΩΝ ΟΜΗΡΙΚΩΝ ΕΠΩΝ

ΤΜΗΜΑΤΑ ΠΑΙΔΩΝ ΚΑΙ ΕΦΗΒΩΝ

Διδάσκονται

* ΑΓΩΓΗ ΛΟΓΟΥ - ΟΡΘΟΦΩΝΙΑ

* ΦΥΣΙΚΗ ΑΝΑΠΝΟΗ - ΚΙΝΗΣΙΟΛΟΓΙΑ

* ΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΑ ΤΗΣ ΜΝΗΜΗΣ

* ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΜΥΘΟΛΟΓΙΑ

* ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ

* ΙΛΙΑΣ - ΟΔΥΣΣΕΙΑ

ΟΜΗΡΟΥ ΠΑΙΔΕΙΑ

τμήματα

Παρασκευή 6-8 μ.μ. Σάββατο 11-1 και 1-3 μ.μ. Κυριακή 11-1

Πληροφορίες - έγγραφές: "ΙΔΕΟΘΕΑΤΡΟΝ" Τηλ.: 52.37.543